

LUND UNIVERSITY

A Profession in Change

A Development Ecology Perspective

Christensen, Jonas

2010

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Christensen, J. (2010). *A Profession in Change: A Development Ecology Perspective*. [Doctoral Thesis (compilation), Faculty of Social Sciences].

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

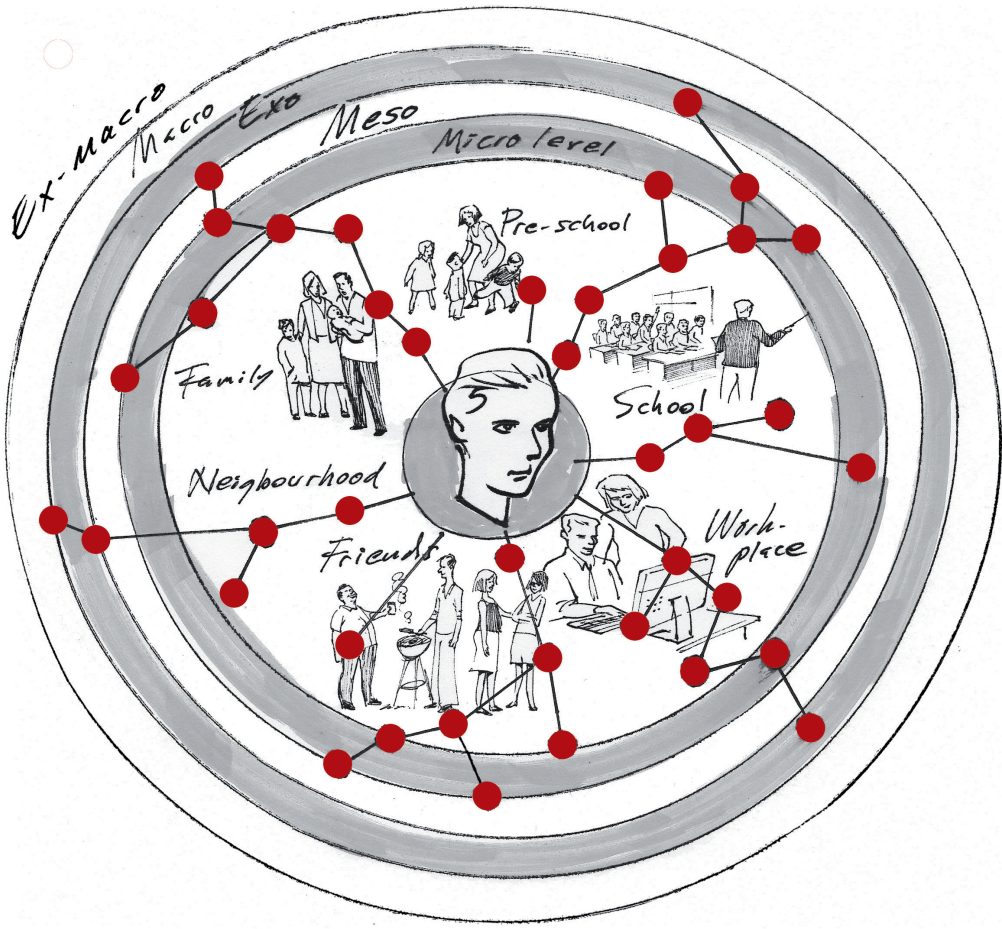
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

JONAS CHRISTENSEN

A PROFESSION IN CHANGE – A DEVELOPMENT ECOLOGY PERSPECTIVE

**A PROFESSION IN CHANGE -
A DEVELOPMENT ECOLOGY PERSPECTIVE**

Malmö Studies in Educational Sciences:
Doctoral Dissertation Series 2010:56

© Jonas Christensen 2010
Illustrator: Ebbe Bredberg
ISBN 978-91-86295-07-3
ISSN 1651-4513
Holmbergs, Malmö 2010

JONAS CHRISTENSEN
A PROFESSION IN CHANGE –
A DEVELOPMENT ECOLOGY
PERSPECTIVE

Malmö University, 2010
Faculty of Teacher Education

The publication is also available at
www.mah.se/muep

This thesis is dedicated to Helene and my children
Carl, Desirée and Felicia.

“The world has moved to a revolution which is built on knowledge, on technology and on information. Knowledge, if it is properly transferred, if it is made available to all, gives the greatest opportunity for people to advance themselves and to fight against poverty.”

(James Wolfensohn)

CONTENTS

PREFACE.....	11
1. INTRODUCTION	15
1.1 Background of the thesis and the target groups	17
1.2 Professions.....	18
1.3 Purpose of the study, design and terms	20
1.3.1 Overall purpose of the study	20
1.3.2 Design of the study	21
2. THEORY.....	23
2.1 The role of theory	23
2.2 Development Ecology as a theoretical framework	26
2.3 Proposed enhancement of Bronfenbrenner’s Development Ecology Model.....	28
2.4 Professions theory	32
2.5 Definitions.....	34
2.6 Specified questions	36
3. METHODS.....	39
3.1 Interviews	40
3.2 Documents	41
3.3 Other sources.....	42
3.4 Study objects and samples.....	42
3.5 Research weaknesses	43

4. RESULTS AND DISCUSSION	45
4.1 Summary of the articles	45
4.1.1 Management and Economics studies in Lithuania and the creation of a university discipline	45
4.1.2 Development Ecology in German social work.....	49
4.1.3 Proposed Enhancement of Bronfenbrenner's Development Ecology Model.....	53
4.2 Other personal works within this area	55
4.3 Some aspects of education and transformation in society....	56
4.4 Professions and metaphors.....	58
4.5 Learning and the role of entrepreneurship	64
5. CONCLUSIONS AND ANALYSIS.....	69
5.1 The theory and it's relationship with the findings.....	69
5.2 Further research.....	75
REFERENCES	77
ARTICLES I-III	83
APPENDICES	227

LIST OF ORIGINAL PUBLICATIONS

This thesis is based on the following original publications (Articles I-III in this publication), referred to in the text using the Roman numerals listed below.

- I "Företagsekonomi och ekonomiska studier i Litauen – om ett Universitetsämnes konstituering" (Management and Economics studies in Lithuania – the creation of a university discipline)
Licentiate thesis, 2007, Holmberg Press, Malmö University, no. 5, www.mah.se/muep
- II Development Ecology in German Social Work, European Journal of Social Education, article published in April 2010, www.feset.org
- III Proposed Enhancement of Bronfenbrenner's Development Ecology Model, Education Inquiry, vol. 1, no. 2, article published in June 2010, <http://www.use.umu.se/english/research/educationinquiry/2-2010/>

PREFACE

I studied in the former German Democratic Republic during 1988. My background, involving a range of work experience in different organisations in Sweden, Germany and Baltic countries together with an academic position at the Department of Social Work at Malmö University, has inspired me to write this thesis. When it comes to practical social work experience, I have been working voluntarily for many years together with education in organisation and social management. My educational background is in Education, Economics and Political Science and this doctoral thesis has been written in order to sum up articles done since 2007. The overall theme of my doctoral thesis is a result of my interest in education focusing on professions and human service organisations. This paper addresses the overall question: In the transformation of different societal and organisational environments, which factors influence professions' knowledge acquisition and learning processes? The empirical base consists of interviews, a study of documents, the conducting of seminars and lectures and meetings with relevant academics and professionals. This thesis has two main study objects; the constitution of a university discipline in Lithuania and a profession (social work) in Germany. I have cho-

sen Lithuania because of the network contacts I established in my earlier research and field work in the Baltic states. It is not Lithuania itself which is in my focus, rather it is the historical framework of which Lithuania forms part. The reason for choosing Germany is that I have lived and worked in Germany. When I started work at the Department of Social Work at Malmö University, I became strongly engaged in internationalisation and it was natural for me to deepen my research and education contacts by focusing on Germany. Since 2004, I have been a guest lecturer in Germany on a regular basis.

My thanks go to the following people who have provided support, information, advice and feedback as I developed this thesis. I am very grateful to you all.

First, I would like to warmly thank my supervisor, Professor Margareth Drakenberg of Malmö University, who supported me until my licentiate thesis was finalised and after that followed me during my doctoral thesis work. Her holistic view and critical, constructive feedback has underpinned the completion of this thesis. I am also grateful to my assistant supervisor, Kristina Genell PhD of Lund University, for her feedback during my licentiate thesis. Thanks are also due to Jolanta Stankeviciute PhD of Kaunas University and Gintautas Saulis PhD of the University of Siauliai, Lithuania for support with translations. The support and valuable feedback of Professor Sven-Axel Månsson of Malmö University during this work has also been vital. Thank you.

Having support from your deputies is of course essential and here I would like to pay special thanks to Berndt Hjälms, Claes Mether, Assistant Prof. Marie Engström Henriksson and Ingrid Runesson PhD, all from Malmö University. They have been of great assistance over the years in terms of valuable time support and allowing me the possibility of writing my thesis. I am also grateful to Professor Joachim Thönnessen of the University of Applied Sciences in Osnabrück who introduced me to the field of social work in Germany, along with my assistant supervisor. Professor Nicole Göler von Ravensburg of the University of Applied Sciences in Frankfurt a.M has also been a source of inspiration and great support. In addition, special thanks go to my dear friend and colleague, Magnus Eriksson, who worked as a substitute lecturer in key time periods as needed. I also thank Karin Dahlberg of the Faculty of Teacher Education at Malmö University who was always there when something was needed during my years as a PhD student. I am also very grateful to the area of my origin which gave me the opportunity and experience to understand the importance of co-operation, network and entrepreneurship. So, thank you, Värnamo and Småland.

Last but not least, I am indebted to you, Helene, for being the person you are, for your patience and critical view and the moral support you have given me in the past few years.

1 INTRODUCTION

I was inspired to write this thesis from an outside (Swedish) perspective due to my wide range of work experience in different organisations in Sweden, Germany and the Baltic countries, coupled with an academic position at the Department of Social Work at Malmö University. I have worked in environments characterised by a high degree of co-operation between political, business and non-governmental organisations, in transitional processes where familiarity with different cultural traditions has been key to achieving understanding and knowledge on different levels. For many years I have been working with in-service training where adaptation to the needs of different target groups has been essential for ensuring change and professional development. This has also resulted in various textbooks being published.

My educational background is in Education, Economics and Political Science and this doctoral thesis has been written in order to complete my articles (Christensen, 2007 and 2010) focusing on professions in change and Development Ecology. The overall theme of my doctoral thesis reflects my interest in education focusing on professions and human service organisations. A welfare

state consists of a variety of client organisations within which, among other professions, academics and social workers are active. In social work, public, private and voluntary organisations are all involved in treating and helping people from different cultural backgrounds. Social work as a profession has developed in a welfare context where changes at the different levels of the individual, organisation and society constantly pose new challenges to the profession. In my opinion, it is a mixture of professional and organisational forces that lies behind changes in the welfare state. As a result, social workers find themselves in different organisational contexts where their space for manoeuvre, their professional autonomy, changes depending on the welfare context itself. The development of social work as a profession is also closely related to the development of the welfare state.

“Occupational fields are continuously exposed to changes, challenging the knowledge domain it may have previously annexed. New knowledge, new vocational groups inside or outside the profession, the development of information technology, new legislation, changed economic conditions, new organizational forms, internationalization, quality demands and social needs, are all examples that may influence the position of professional groups” (Dellgran and Höjer, p. 40, 2005).

In a changing society, new demands for competencies in education and the profession are needed and reflect new challenges in that society. When a society undergoes a total transformation, this also affects higher education, especially when it comes to facing needs for new competencies in a subject area such as Business Education. Some people see opportunities in facing new demands when a soci-

ety is in transformation, while others see new obstacles. Professional autonomy can therefore be defined in different societal and organisational contexts. A change in a profession can also be seen on different levels and in various contextual environments. This thesis should be seen as a contribution to pedagogy and the development of methods and how a theory, namely the Development Ecology Model, can add to the understanding of professions in different contextual environments in terms of research, teaching and learning. I also hope that the thesis sheds light on and widens the subject of pedagogy, both for those involved in pedagogical research and others interested in social research.

1.1 Background of the thesis and the target groups

In the early 1990s I was working in the Baltic states and in the mid-1990s I visited Lithuania in order to write a paper focusing on education in business administration in Lithuania (Christensen, 1995). This work was part of my teacher education and inspired me to deepen my knowledge about Lithuanian society and its education system. As a result, I wrote my licentiate thesis (2007). Overall, I am particularly interested in education and professions focusing on human service organisations, primarily from a welfare perspective. As a result of my professional work in Germany, I have deepened my interest in professional aspects (of social work), together with education in Germany. The welfare context of Lithuania and Germany, along with the constitution of the subject

area and the profession, are therefore two areas that merge to form a single theoretical framework in this thesis. The target groups of this thesis are those who are generally interested in societal change focusing on professions' research, teaching and learning. A goal of this thesis is to increase knowledge of how Development Ecology can be seen in a welfare context by using two study objects; the constitution of Management and Economics as a university discipline in Lithuania and social work as a profession in Germany. These two study objects can also be seen in a societal and organisational framework whereby globalisation influences the need for more knowledge about how a profession in change can be seen from different contextual perspectives.

1.2 Professions

PESTLE stands for the political, economic, social, technological, labour and environmental factors which every society needs to be aware of. In human service organisations these factors are a driving force which the organisation can influence with and/or is influenced by. In every organisation the individual directly or indirectly is part of these factors in everyday professional life. What is a profession? How can it be seen and identified? Academic teachers and social workers are two examples used in this thesis on professions acting in different parts of society, even though there are similarities. They both play an essential role in human development and are both part of human service organisations.

“The two keys to professional success are to understand one’s self and to understand one’s business ‘environment’ (one’s clients, colleagues and staff, the market and the tools and expertise underlying one’s daily practice). On a regular basis, professionals need to be able to defend their own understanding of who they are and what they stand for. This comes from understanding of self, individual self and family and national self. Professionals need to be able to present with integrity and conviction their vision of reality so that they can continue to motivate themselves and others and get others to help them to solve problems. Their conviction about their own worth comes from their acknowledged expertise in reading the environment” (Le Boterf, translator unknown, p. 24, 2002).

The welfare state consists of a variety of human service organisations. They are organised in public, private and non-governmental forms and act in different ways in order to treat and assist people from different backgrounds. Social work, for example, is developing in a welfare context where a transformation is taking place at different levels: individual, organisational and societal. New demands are being placed on the profession. Different professional and organisational driving forces lie behind those changes in the welfare state. Therefore, social workers and academics as professionals form part of different organisational contexts where the professional autonomy look different in the welfare state. Professions are encountering many different demands and expectations from citizens, they are acting as “gatekeepers” between their professional competence and administration (Terum, 2003). In this perspective, education in various senses plays a key role in the development of individuals, organisations as well as society as a whole.

1.3 Purpose of the study, design and terms

1.3.1 Overall purpose of the study

This thesis addresses the overall question: “In the transformation of different societal and organisational environments, which factors may influence professions’ knowledge acquisition and learning processes?” This is answered by reflecting on how a profession and the constitution of a subject area (academic discipline) can be seen, in a transformation and welfare context, by employing Development Ecology as a theoretical framework. Development Ecology is used because it is a general model for understanding environmental factors in society and their influence on the individual. Two study objects in two different welfare contexts are used to illustrate this. Development Ecology can be seen as a general theory and a contribution to a theory with a systems orientation. According to Merton (1973), the more systems-oriented a model (meaning that the system is greater than the sum of its constituent parts) is, the more it needs to be completed. As to his conception of sociology and its theory, Merton departed significantly from the macro-level approach. He came to view theory as the development of so-called middle-range propositions – instead of constructing grand and abstract theories of society, theorists were advised to explain a restricted set of social phenomena. These modest explanations were then to be verified through empirical research and then perhaps systematised within theoretical systems of broader scope and content. This is even more obvious today than earlier as the interplay be-

tween the different parts of the world today is more closely related and more dependent on each other. In this theoretical matrix, actors in a social system are constrained by happenings in the wider sphere of society. Deviant roles are not created by wilful intent or intimate experiences. Merton (1973) contends that they occur as patterned responses to a breakdown between universal expectations (to be successful) and the availability of approved methods to achieve those ends. As a researcher, I have chosen a theoretical model, namely the Development Ecology Model, since this model is a general model in accordance with the purpose of this study. In understanding professions in change, I regard the use of a model which is general as a strength. In the conclusions and analysis, I will come back to the theory and its relationship with the findings.

1.3.2 Design of the study

Chapter 1 gives an introduction to the reader, including the background of the thesis and its target groups. Professions in a welfare perspective provide the reader with a framework in which the overall theme Education and Professions can be seen. The chapter ends by outlining the purpose and design of the study.

Chapter 2 represents the theoretical part of the study. The role of theory is introduced to the reader and is followed by the overall theoretical framework of the thesis: Development Ecology. In connection with this, an attempt to modify this model is shown

in relation to this general theory. This chapter is followed by the theory of professions. The key terms of the thesis are then selected and defined. The main issues mentioned in Chapter 1 are specified in accordance with the theoretical framework.

Chapter 3 is a chapter devoted to methods. The overall implementation of the thesis is presented together with the empirical sources; interviews, documents and other sources of relevance are examined. In this thesis, three groups of defendants can be outlined; academic teachers, social work practitioners and decision-makers.

Chapter 4 presents and discusses the results. The chapter commences by giving the reader a summary of each article included in the thesis. After each summary an analysis is shown for each article. During the process of writing the thesis, the author conducted parallel work which is not shown in the thesis. One part called other personal works within this area is therefore included. Some aspects of education and transformation in society of relevance to the results form part of this chapter. In addition to this part, professions and metaphors are discussed. The chapter ends by considering learning and how it can be seen in terms of entrepreneurship.

Chapter 5 consists of analysis, conclusions, research weaknesses and further research. References, articles and appendices round off the thesis.

2   THEORY

2.1   The role of theory

Giddens (1976) believes that social science is based upon a dual hermeneutic. A researcher needs to take part in a world which is already analysed by social actors and they cannot exclude social actors' descriptions and constructions of themselves and the world. However, it is unlikely that the researcher will be satisfied with the description of these actors as it does not reveal everything about the society involved. The researcher needs to reconstruct the interpretation of a social actor as a social scientific language with the support of theoretical terminology. Theory itself comes originally from Greek vocabulary and means contemplation or reflection. A theory is built on a system of relationships between concepts that in an abstract form develop ideas and assumptions about reality. A theory looks at reality from a certain perspective. Theories contribute in different ways in order to let us understand a context and explain social conditions (Brante and Andersen, 1998 p. 322-323). In social science, theories are recognised as being either a collection of hypotheses to be tested empirically (deduction) or a result of empirical data in which the researcher's codification and concept

of terminology is realised (induction). Sociological theories on different levels explain society from the macro- to the micro-level. The more extensive a theory is, the harder it is to test empirically. General theories in the social science are developed through continual theoretical discussions which cannot be tested empirically, but are often used as an overall starting point in research (Giddens, 2003 p. 531). The variety of theories constitutes a source of inspiration in research. It can also lead us to different theoretical dilemmas which the researcher must confront. Defining your own values is therefore often difficult as they are deep inside yourself and my selective perception is an unaware consequence of the variety of information which characterises our surrounding environment. My framework of theories and methods as well as empirical observations chosen when looking at specific objects depends highly on the result of the selective processes which every human being undergoes in their upbringing, work life, education etc. In our life, we see limited parts of reality, partly what we want to see and observe. I choose to see some problems and ignore others and I recognise the strengths of some conditions while ignoring other conditions. The purpose of my study is obviously influenced by how I view things and here I as a researcher need to decide on my own position. Accordingly, I would like to point out that the study objects in this thesis are seen and written about from an outside (Swedish) perspective.

The introduction of Business Education in Lithuania around 1990 was parallel to the country's independence process. Education is closely connected to and forms part of economic and social devel-

opment and, in the process of Lithuania's transition, academics played a central role in deciding how to develop higher education. Lundgren (2002) points out the close connection between educational research, education planning and political decision-making. Education has frequently been seen as a substantial part of change processes. In my opinion, we could say that political, economic, social, technological and environmental factors influence the constitution of academic disciplines and their professions on different levels. The role of the social services bureau in Germany differs substantially according to geographical region, often as a result of regional specialisation. The fact that Germany is a federal state with 16 regions also adds to the complexity. The subsidiarity principle is also a central element of the German social services context. In principle, it means that the smallest division can call upon the resources of larger divisions in order to provide services as efficiently as possible, whilst simultaneously maintaining autonomy. A state like Germany is based on solidarity and the abovementioned principle of subsidiarity, which involves co-operation between the judiciary, the voluntary and the non-profit sectors. Depending on in which organisational context the social worker is acting in a professional way, it follows different kinds of meaning regarding the action of itself. The professional autonomy gives the possibility to choose but also professional knowledge about when not to choose (Johnsson et al., 2008). The organisational framework of action is created in an interplay between the organisation and profession, vertically and horizontally. As mentioned in Chapter 1, globalisation is increasing the need for more knowledge about how a profession undergoing change can be seen from different contex-

tual perspectives and levels, regardless of the study objective, where the ex-macro level is needed as will be described in the following chapter.

2.2 Development Ecology as a theoretical framework

The study's theoretical frame of reference is to be found within Development Ecology which was founded by Bronfenbrenner (1979). According to Bronfenbrenner's theory, everything is inter-related and interacts with one another, but to varying degrees and at different times. His theory focuses on relationships between people but also between the different systems which shape our lives and world. Bronfenbrenner's focus is on the individual's drive and ability to influence their specific environment and is not that strong on the individual's professional autonomy as on the organisational, societal and global levels. In order to better understand the complex inter-relationship between the individual and society, Bronfenbrenner developed his Development Ecology Model. It consists of four systems, with each operating at different levels: from the micro (the most specific) up through the meso, the exo to the macro (the most general). In order to understand an individual, it is not enough to simply describe him or her in the context of their family (micro context). We must also consider how the various levels interact with the individual and with one another (meso context). The macro system is then crucial for placing this analysis within the context of day-to-day living. In addition to the four sys-

tem levels, time is also an important factor in the Development Ecology perspective. Both the individual and the environment change over time and Bronfenbrenner maintains that these changes are crucial to our understanding of how the different systems influence the individual and his or her development. Bronfenbrenner's model does not feature what can be interpreted as an international level, an important factor with reference to the all-pervasive force of globalisation and, as a result, I consider that it is important to also refer to Drakenberg's (2004) study where she gives Bronfenbrenner's model a fifth level, namely an ex-macro level. In summary, Bronfenbrenner's Development Ecology theory (1979) identifies four environmental systems. They are:

- *Microsystem*: The setting in which the individual lives. These contexts include a person's family, peers, school and neighbourhood. It is in the microsystem that the most direct interactions with social agents take place; with parents, peers and teachers, for example. The individual is not a passive recipient of experiences in these settings, but someone who helps to construct the settings.
- *Mesosystem*: This refers to the relationships between microsystems or connections between contexts. Examples are the relationship of family experiences to school experiences, school experiences to church experiences, and family experiences to peer experiences. For example, children whose parents have rejected them may have difficulty developing positive relationships with teachers.

- *Exosystem*: This involves links between a social setting in which the individual does not play an active role and the individual's immediate context. For example, a husband's or child's experience at home may be influenced by a mother's experiences at work. The mother might receive a promotion that requires more travel, which might increase conflict with the husband and change patterns of interaction with the child.
- *Macrosystem*: This describes the overall societal culture in which individuals live. Cultural contexts include developing and industrialised countries, socioeconomic status, poverty and ethnicity. The boundary is defined by national and cultural borders, laws and rules.

2.3 Proposed Enhancement of Bronfenbrenner's Development Ecology Model

The Development Ecology Model developed by Bronfenbrenner makes a substantial contribution to how we understand the individual's role and behaviour in relation to the context surrounding the individual at different levels. When discussing the professional development and/or the constitution of subjects, the model provides a substantial tool for analysing and explaining the forces driving those developments. Even though other models confront and criticise the Development Ecology Model, for example see Paquette & Ryan (2001), the model gives a relatively theoretical framework when the starting point is the individual

and a belief that development could not exist without the participation of individual influence and willingness for change. Through the development of, for instance, information technology and access to information, the individual will be given more professional autonomy and independence but also less freedom and professional autonomy since individuals behave in different ways when the tools are there. Some individuals, to a very large extent, see opportunities, while others primarily see difficulties and obstacles. The surrounding environment related to a societal framework (local, national and international) and/or organisational context (family, friends, personal network, place of work) in connection with the individual's capacity play a key role in development as a whole. I believe that just adding resilience into the Development Ecology Model, like Engler (2007) does, is not enough. An understanding of the entrepreneurial aspects of an individual's way of acting on the micro through to the ex-macro level is also needed. Therefore, I think that resilience together with entrepreneurial conditions coupled with Bronfenbrenner's Development Ecology Model can offer a valuable explanation of why professional autonomy and transformation processes are defined and estimated by individuals in various ways. Bronfenbrenner's model lacks these aspects of intra-level understanding and entrepreneurial factors since it does not see the individual as an independent actor and therefore it needs to be completed on the intra-level (see Fig. 1) which departs from the individual's resilience and entrepreneurial skills in a social context. On all levels above the micro-level, there are different kinds of relation towards the individual. This is very obvious in the model of De-

velopment Ecology. What is not that obvious is the ambition of the own individual beneficial willingness to create, implement and take risks in order to fulfil the satisfactory need of themselves and others. This is, in my opinion, one of the basic foundations of the welfare state, entrepreneurship. Therefore, adding resilience and entrepreneurship to Bronfenbrenner's Development Ecology Model allows us a wider understanding of an individual's development and knowledge-based process. Individuals who have the resilience capacity and entrepreneurial skills define their own space of activity regardless of their organisational context. They have the capacity to reflect on the inter-play between different levels in their surrounding world and their own professional development. In conclusion, a suggestion for developing Bronfenbrenner's model would be as follows:

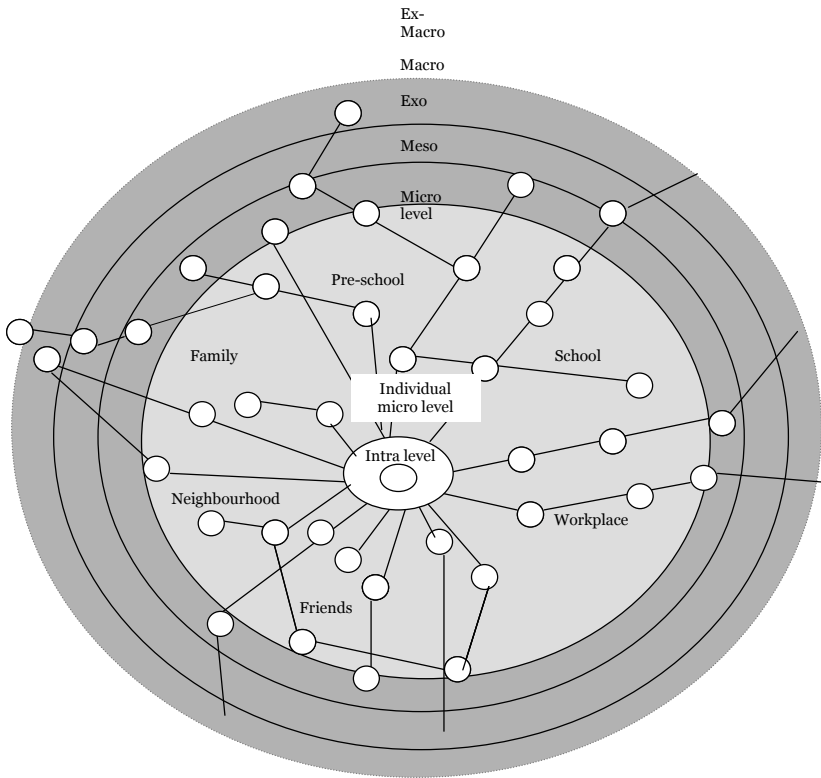

Fig. 1 A modified model of Bronfenbrenner's Development Ecology to which an intra level (the individual micro level) and social networks have been added (source: Christensen, article III, 2010)

2.4 Professions theory

Studies of professions can be seen in different ways and from various perspectives and cannot be studied using just one single method, discipline or perspective (Molander and Terum, 2008). Professions and their contribution to society are a precondition for social and economic development. In some areas like human service organisations, professions work close together with the individual (or client) and their efforts and outcomes are measured by the individual, organisation and society as a whole. According to Molander and Terum (*ibid*), we could also speak about different kinds of professional aspects in relation to gender, organisation, politics, trust, power, knowledge, motivation, identity, development, culture, careers, education and learning. This gives the study of professions great freedom of choice and an obligation to decide what focus one should have when dealing with studies of professions. Abbott (1988) considers the system of professions as a whole and raises questions about the role of professions like why occupational groups should control expert knowledge and where and why certain occupational groups achieved their power. Abbott sees professions as being inevitably interdependent of each other, with each profession having its own activities under various kinds of jurisdiction. Abbott moves from an individualistic to a systematic view of professions where the systematic relations and external forces bearing on the system are in focus. He basically looks at professions on three different levels; a) the system level b) differentiation within the professions and c) above the system level, social forces and how they affect individual professions. Svensson (out of Molander and

Terum, pp. 135-137) points out that human service organisations represent a special kind of organisation which is characterised by professional bureaucracies in which the relationship between collegial autonomy and control is of special interest. The citizen needs, on a voluntary or involuntary basis, to be qualified as a client in such organisations. Svensson (i.e.) points out a process containing four different phases in which the client is part of; initiating, establishing a relationship between the client and profession, transfer of a resource and the result. This gives the professions a unique character which cannot be seen in other bureaucratic organisations. According to Hoffer and Piontowski (2007), professions like social working can be seen on one hand as part of a professional system based on experience from its own profession, its codes, values, attitudes, social properties (including economic, ecological and cultural properties) and biological properties; and, on the other hand, as part of a non-professional system. When Becher (1999) in his study compared different professions, he argued for a better understanding of professions as they face frequent changes that affect their work and threaten to diminish their competence. Therefore, he argued for a better understanding between academic professions and practitioners. Giving some examples, a consultancy is a typical professional knowledge-based organisation with a high degree of well-educated professions and a strong focus on their clients' needs. Public organisations like universities, schools or hospitals can also be seen as such organisations as they use qualified competence. The resources in such organisations are relatively strongly collectively organised as a whole. In these organisations, systems and methods for integration and co-ordination are needed. Organi-

sations which are dependent on individual, single oriented knowledge are normally forced to grant a high degree of independence to their individuals (Svensson, 2008). Public authorities and human service organisations have dual relations, namely in relation to their clients and in relation to politicians or citizens. In this study, academic teachers and social workers have been used as study objectives. Academic teachers can be seen as representing professional knowledge-based organisations. Social workers can be found in different types of organisations; public, private and voluntary, in both typical knowledge-based organisations and in more practice-oriented organisations.

2.5 Definitions

In this study some key words need to be further explained (also see Appendix I):

Transformation

A change, a shift in society which affects institutions, organisations, individuals and at the end the basic conditions in a welfare state (within a European context).

Social work

Is a profession and a social science committed to the pursuit of social justice, the quality of life, and the development of the full potential of each individual, group and community in society?

Professional autonomy

The quality or state of being independent and self-directing, especially in making decisions, enabling professionals to exercise judgment as they see fit during the performance of their jobs.

Human service organisation

The human services field is broadly defined, uniquely approaching the objective of meeting human needs through an interdisciplinary knowledge base.

Resilience

Resilience is the idea that certain people have the capacity to overcome any obstacle and this capacity is shown through positive-thinking, a goal orientation, educational aspirations, achievement motivation, persistence, hopefulness and optimism.

Social ties

Ties between individuals which can be seen as either strongly or weakly interpersonal. Ties can be seen in different ways, depending on the content and purpose.

Network

A range of dyads which are related to each other i.e. connections in pairs between individuals.

Co-opetition

A combination of co-operation and competition in which there is a competition between actors and in other areas co-operation with the same.

Social constructionism

Social constructionism is a theory of knowledge that considers how social phenomena develop in social contexts.

Knowledge acquisition

The transformation of knowledge from the forms in which it is available in the world into forms that can be used by a knowledge system.

2.6 Specified questions

In this study several questions are discussed in the mentioned articles. However, the questions I concentrate on in this thesis are:

Which levels and ties in Bronfenbrenner's Development Ecology Model need to be further understood?

How do we understand education and profession in a welfare context?

Can transformation in a welfare context be understood both from an individual perspective and a social one?

These questions are given their theoretical foundation in the principles of Development Ecology developed by Bronfenbrenner.

3   METHODS

Problem solving can be done in various ways and that is why the choice of method is important in order to achieve the purposes of the researcher. When the content of a method ought to be defined, it might be suitable to draw a distinction between method and methodology. By method, we are discussing the technology of the researcher, the tools in which data are collected and analysed. The term methodology is about the working process in accordance with the researchers' ability to fulfil their task. In order to collect data and analyse it, there are several kinds of tools. Departing from the purpose of the study, and the theoretical framework, I hereby choose from among those tools I find the most suitable. Below, I intend to present interviews, documents and other sources of the study which I have found to be relevant according to the purpose of the study together with the questions. Articles I and II are empirically-based articles and article III is theoretically-based.

3.1 Interviews

For my first article (I), eleven open-ended semi-structured interviews were conducted in 1997 with lecturers and professors (representing six Universities in Lithuania) who were active during the period of Soviet rule before Lithuania's independence in 1990. The interviews were recorded and all of them took place in English, except for two which were made in German. The themes of the interviews were mainly about reflections on transformation in education, development of curricula and the role of the teacher. After having transcribed the interviews, three themes were outlined: re-programming, content of the education and attitudes and field of interest. The study covers the period of time ranging from two years before the country's independence to the following seven years. I chose to base the presentation and analysis of the empirical material on Bronfenbrenner's model with Drakenberg's modifications. I used Berg's (2003) model as a complement to the above, where I chose to highlight the differences between the varying levels and investigate how differing frames of reference can be used in the varying levels of the above models. In addition, I used Kvale's (1997) technique of sentence grouping to critically read the key documents and analyse how and why the language in them is formed the way it is.

In article II, following a semi-structured open-ended interview guide, 19 respondents (seven female and twelve male) were asked questions about their work life and the profession of social work. All interviews took place without any other person present except

for myself and the respondent in a working environment well known to the respondent. Each interview took about one and a half hours. Step by step I sought to become familiar with the data by reading it all through. With regard to professional factors that impact on social work, respondents were specially asked: What does quality mean for you? What does control and the principles of subsidiarity mean for the professionalisation of social work? What do freedom of space and loyalty mean in an organisational context? The interviews were digitally recorded in German and after that translated and transcribed into English and, finally, a thematic content-analysis was carried out which follows the process according to Neuendorff (2002) where the whole text was penetrated several times and the content then examined. Thereafter, meanings and phrases relevant to the questions were identified. Those meanings and phrases are mentioned content-based units. These are conceptualised in order to shorten the text but still keep the content. Thereafter, the central message was identified and stands for the actual content while, finally, certain themes were formulated.

3.2 Documents

Because for article I studied key documents like the syllabus and how they were influenced by external (international) sources, I found Berg's (level-) model to be insufficient and hence complemented it with Bronfenbrenner's model.

3.3 Other sources

In addition, in article II other sources were added to the interviews; lecturers and seminars where an interaction with students as additional, empirical sources in various contexts took place as well as study visits. The author has wide academic experience of working in a German context and speaks the German language fluently.

3.4 Study objects and samples

The research (II) is founded on one-to-one interviews conducted from 2007 to 2009 with academic teachers, social work students, practitioners and decision-makers. It was essential for me to have input from people operating in different areas of social work. They represent a wide range of organisations such as academic institutions, research institutes, social services, public and private and treatment centres in three different geographical regions in Germany (Berlin, Osnabrück and Frankfurt a.M) which I arranged on purpose as they provide references to each other. Here I describe the characteristics of the target groups; professionals representing the academic institution, the field of practice, authority/public institution and expert organisations.

3.5 Research weaknesses

In this study, I have chosen to carry out interviews and complemented them with an analysis of documents. In addition to the interviews and documents, other sources have been added; lectures and seminars where an interaction in different respects has taken place and study visits have been implemented. The interviews resulted in meanings in an exchange between me as a researcher and the respondent. The interviews in themselves constitute a validation of my interpretation. What was highlighted by the respondents could be coincidences and it is likely there are documents and observations of relevance to this study which were not taken into consideration. These are limitations of the result of the study which a researcher needs to be aware of. As a researcher, I do not have enough knowledge of the Lithuanian language, which limits me when it comes to accessing the reference material I have. In terms of my knowledge of the German language, I have relatively deep knowledge of the language, society and culture, allowing me relatively good access to the reference material. When it comes to translation as a whole, primarily between the Lithuanian, German and English languages, I am very aware of these difficulties and that some of the results might, to some extent, have looked different had somebody else done the same translation. Another limitation is that I lack practical background of being a social worker (even though I have been working voluntarily for many years) which also means limitations in understanding the professional context. This is something I am fully aware of. However, not having a background as a social worker could also be seen as a sub-

stantial strength as I have another perspective. My own occupational background and experiences of Lithuania and Germany together with a deep interest in education and profession within a welfare context is a way for me to meet these shortages. My background as an (Swedish) outsider reflecting upon individuals' close surrounding context enables me to add something (for instance, in the way I, with my eyes critically observe cultures and societies without having in full the experience of what I am observing in those societies) which otherwise would not have been realised had somebody else conducted the same kind of study. Here, I would like to stress that, independent of methods, there are limitations and the key thing is to be aware of them and try to deal with them in the best possible way in line with the purpose of the study. It is essential for a researcher to be aware of the normativity which, intentionally or unintentionally, is hidden behind a scientific text. The normativity in this study has caused consequences for the samples: samples which might have looked different with another pair of normative "research eyes".

4 RESULTS AND DISCUSSION

4.1 Summary of the articles

I now present a summary of the articles (I-III) included in this thesis.

4.1.1 Management and Economics studies in Lithuania – the creation of a university discipline

Studies of the circumstances surrounding the creation and development of a university discipline are part of pedagogical research. This licentiate thesis (I) highlights the development of management and economic education against the background of changes caused by Lithuania's emancipation from the Soviet Union and aims to present a picture of how management as a university discipline was created in Lithuania in the 1988-1997 period. The nexus of this study involves individuals and individuals in context. The theoretical frame of reference is provided by a modified model of Bronfenbrenner's Development Ecology. Data collection primarily took the form of interviews with university staff from Lithuanian higher education institutions. In addition to the interviews (mainly in Eng-

lish and partly in German), literature lists, course schedules and other key documents were collected, translated (from Lithuanian into English) and analysed. I do not speak the Lithuanian language (even though I have some basic understanding) so the translation of documents was done by professionals. One of the study's primary foundations is that reality is a social construct. The analysis focuses on an individual's conceptualisation of three main areas: reprogramming, course schedules and literature lists, alongside their attitudes and interests. I chose Lithuania because of network contacts I established during my earlier research and field work in the Baltic states. It is not Lithuania itself which is my focus, rather it is the historical framework which Lithuania shares that interests me. The study demonstrates how the creation of Management and Economics as a university discipline in Lithuania was formed by a combination of political/ideological, economical, institutional and individual factors. Behind these factors are decisions taken at several levels, including the national level (macro), local/institutional level (exo), collegial level (meso) and individual level (micro). International influences also played an important role and their effects represent an additional level, the so-called ex-macro level. Another factor comes into play in the meeting of the previously rigid doctrine and the new doctrine which is not so much a doctrine but more of an academic freedom; a freedom that did not exist previously, at least not one that was acknowledged. A final factor in the study is the impact the consequences of change, the various influences described above and this newfound freedom, have had on the subject's content and method of teaching. One of the study's main contributions is to highlight the significance of the

concept of academic freedom and to focus on the paradox whereby constraint under the old system is replaced by another form of constraint. In this case, it involves the rigidity of the old Soviet doctrine being replaced by a new freedom but, instead of leading to greater opportunities to influence and change the subject, the academic staff are forced into a position where, once again, they are subjugated to the influences of outside (international) sources.

4.1.1.1 Analysis of the article

The study presents the following conclusions concerning what has influenced the creation of Management and Economics as a university discipline:

- Management and Economics as a university discipline has been influenced by a variety of different levels, resulting in the fact that the different actors have different levels of relation to the subject. The academic staff have a role and play an important part in these wider relations.

- The difference between the formal rhetoric and praxis of the teaching of Management and Economics at university level was minimal under Soviet governance. There was strict central direction and control of the subject's content and minimal academic freedom. After Lithuania's independence, this rigidity remained in the formal documentation but the actual relationship between rhetoric and praxis

varied strongly between individuals who, in turn, impacted on the subject's curriculum.

- The meeting between the academic staff and wider spheres of influence on the ex-macro level, primarily from the USA, has also had a large impact on the development of the subject and its curriculum.
- Lithuanian independence created academic freedom that did not exist under Soviet governance, but herein lies a paradox whereby the constraints of the old system are replaced by another form of constraint. In this case, the rigidity of the old Soviet doctrine has been replaced by a new freedom but, instead of being given greater opportunities to influence and change the subject, the academic staff are forced into a position where, once again, they are subjugated to the influences of outside (international) sources.
- The attitudes of individuals to their own profession was one of the deciding factors that influenced the extent to which an individual contributed to the development of Management and Economics as an academic discipline and the extent to which the individual developed in the process.
- Some academic staff felt as if they had been reprogrammed, while others felt not much had changed in the switch to lecturing in Management and Economics. Indi-

viduals faced the demands for change in various ways and reacted differently. The resiliency capacity looked different.

4.1.2 Development Ecology in German Social Work

This study (European Journal of Social Education, II) highlights how a profession acquires knowledge in the context of the German welfare state. This is achieved by studying the organisation, transformation and sphere of influence of social work in Germany. The theoretical frame of reference is provided by a modification of Bronfenbrenner's model of Development Ecology. If we view social work as an action-oriented discipline, then both action and intervention are essential elements. Social work can thus be said to contain five different levels of intervention; the micro-social level (person, client, a focus on interaction), the meso-social level (group, institution, coherence), the exo-social level (society, institutions, education system), the macro-social level (culture, nation, traditions, language) and the ex-macro-social level (international relations, EU and immigrants from all over the world). This study focuses on the meso-social level, the exo-social level and to some extent the macro and ex-macro level. The paper addresses the question: In the meeting between different organisations, which factors may influence social work professions' knowledge acquisition and learning processes? The empirical base consists of interviews, seminars and lectures and meetings with relevant academics and professional social workers in Germany. The study's geographical focus relates to three different regions in Germany: Berlin, Osnabrück and Frank-

furt a.M. I regarded every interview as a single unit even though a comparison was made. When respondents gave different opinions about the same aspect/key word, I chose not to neglect the differences but saw these differences as a resource and, together with other empirical sources such as seminars given, examined these differences in classroom situations and came to my own conclusions. After that, I returned to the interviews and verified or not verified the content. I then stressed what I found to be central. I undertook the same validation with what was described for the seminars. I finally found a number of substantial themes and clues which were verified in both the interviews and classroom situations. After that, in my analysis I looked at the themes/clues and asked myself: Could it really be like this? What is this about? What does it stand for? Is it a creative process? What is interesting and exciting in this material? I then identified connections, patterns and typologies in the material and ultimately formulated connections, patterns and typologies into a conception which describes part of or the whole of the phenomenon I chose to study. Codified quotations were used as support for statements. The quotations relate to four different groups of respondents where the number of men and women varied in each group.

Societal demand on control, measurement and influence is challenging traditional structures. This transformation process gives both new opportunities and problems for social workers' professional development. Factors that are crucial and essential for every organisation to take care of in order to stimulate and develop social workers' professional competence are the ability of an organi-

sation to give enough space of activity, control, the individual's own potential for social networking both within and without the organisation and recognition. Social workers and their representative organisations in the world act as part of a knowledge-system on the individual and organisational level where the market and society interact with each other. Social work in Germany is particularly characterised by this. Through its authorities at different levels, the society there has its own legislative frames, function of control and evaluation. Social workers have to take care of their own professional identity and deal with their relationship to clients and the organisational frame. This gives a key role especially to the exo-social level and the meso-social level (see Bronfenbrenner, 1979). When an organisation has the potential to look at the importance of having self-thinking and active collaborators, the professional development will be stimulated. It seems that a key factor in Germany is an open-minded view on how to both co-operate and compete (co-opetition) and the opinion that the client should have alternatives is more or less taken for granted. This means that ties between the social work profession and clients are developed and contain social, legislative and market (commercial, competitive) factors. Co-opetition is the link between the freedom of acting for social workers and the limitation of the same within present structures. This co-opetition occurs at a professional, individual, organisational and societal level. It can therefore be said that the experienced dependence or independence which social workers feel towards their organisations and society are of great importance when looking at knowledge acquisition and learning processes. A social worker's ability to define their professional autonomy is de-

defined according to the contextual level of freedom or lack of freedom that they experience in the relationships they have both horizontally and vertically within their organisational environment. Co-operation on an individual, professional meso-social level and competition between organisations (co-opetition) on the exo-social level seem to be key factors of knowledge development.

4.1.2.1 Analysis of the article

As a main result of this study, I see that the professional autonomy is changing parallel to the changes that civil society is undergoing and, as civil society becomes increasingly empowered, the status of the social worker is decreasing, whilst simultaneously the social worker has moved closer to the client and has greater independence. One of the consequences of a “more” civil society is that the “game” between the micro and meso levels has changed. The social worker’s professional autonomy and empowerment has strengthened from the development seen in civil society whereby they need to rely more on social networks while, on the other hand, this professional autonomy is reduced and professional empowerment is not strengthened due to a tendency whereby more political governance and economisation has taken place. This leads us to a paradox and a professional dilemma. The social workers’ freedom and power within their own profession, a professional empowerment, can therefore be said to be more conditional within the boundaries defined by the newly created civil structures and interest groups. Some social workers have the ability to cope with this dilemma

very well, they have a capacity that helps them find professional strength in adverse circumstances, for example an individual's capacity to withstand stressors in an organisation. The stronger demand for new knowledge within local authorities and challenges to the process of implementation, non-conditional action-space for individual social workers, and the stimulation of co-opetition (when competition and co-operation run parallel between actors) between organisations and professional empowerment will be essential in this transformation.

4.1.3 Proposed enhancement of Bronfenbrenner's Development Ecology Model

In this article (Education Inquiry, III), I discuss the Development Ecology Model and how it might be developed. The constitution of academic disciplines and professional development must be viewed within its wider social as well as political and economic aspects. When studying the organisations, transformations and spheres of influence of professions, the Development Ecology Model gives a tool for understanding the encounter between the societal, organisational and individual dimensions, a consistent encounter where phenomena and actors occur on different levels, including those of both the organisation and society at large. However, the Development Ecology theory can rightly be questioned for its way of looking at the role of the individual vis-à-vis other actors in order to define and understand the driving forces of the professional development and constitution of academic disciplines. Factors relating to both the inside of the individual and social ties between individuals

as well as to global factors need to be discussed. In this article, I start with an introduction of Bronfenbrenner's ecology model and I then raise some crucial issues in order to critically discuss the Development Ecology Model. The Development Ecology Model is discussed within a theoretical framework, given the meaning that the model in itself needs to be further developed. Therefore, a further developed model is proposed. Which individual levels and ties need to be further understood in the Development Ecology Model? How can the individual be seen in a network context? Can entrepreneurship deepen our way of looking at the individual's potential in a learning process as a further development of the Development Ecology Model? These questions are discussed in this article.

4.1.3.1 Analysis of the article

Organisational conditions in which the individual acts must be considered in order to encounter changes and transformation processes. How reality is looked at and how, in a collective way, reality is defined on different levels – family, organisation and society – will affect our individual capability of acting. If, for instance, a company's mission, values and core idea are clearly defined in the workplace, this will have a positive impact on the human resources, management and, in the long run, the health of its employees. How is resistance to, for example, organisational changes handled in the workplace? Is the rejection of changes always purely negative? Or does it hold the potential for a very knowledgeable, substantial and constructive contribution for developing the individual in their organisation? Resilience capacity on a mental, intra

level and an entrepreneurial way of building, developing and keeping networks give the different levels in the Development Ecology Model a broader understanding of what stimulates learning processes. However, global factors such as political, economic, social and environmental factors on the ex-macro level in relation to the individual level need to be further understood. To repeat questions raised in my doctoral thesis (in progress, 2010): How do we understand education and the profession in a welfare context? Can transformation in a welfare context be understood from both an individual perspective and a social one?

4.2 Other personal works within this area

Here I describe what I have done since finishing my latest article (III). There was a presentation of a paper at FESET (Formation of European Social Educator Training), a European association of training centres for socio-educational care work conference (21-23 April 2010) in Osnabrück, in which my paper focused on Development Ecology in Social Education and new specific curricula. When discussing how the elderly sector in Sweden is organised, there is an ongoing transformation process where the performance of the municipality together with societal actors is in focus. In this paper, the structure of the Social Work (*Socionom*) programme and Social Pedagogy focusing on elderly care is discussed. This is discussed in accordance with professional and societal demands and new challenges facing the elderly sector. Examples of the syllabus are given whereby the student's comprehension of ageing as a

social, psychological and physical process as well as understanding the meaning of gender, ethnicity and the environment for the elderly in a changing society are shown. The theoretical frame of reference is provided by a modification of Bronfenbrenner's Development Ecology Model. The paper's point of departure is that the individual is in a professional, continual meeting and relates with phenomena and actors occurring on different levels. Two questions for the start of my workshop were formulated; how can social pedagogical approaches be discussed in terms of professional and societal integration? How can the Development Ecology Model be seen as a tool for developing the curriculum in Social Education?

In addition to this conference paper, I am a reviewer for an international scientific paper and I am also writing an article along with Professor Dr Nicole Göler von Ravensburg from the University of Applied Studies in Frankfurt a.M. In this article we are focusing on social actors by comparing the role of the municipality and how social actors like co-operatives are organised in Sweden and Germany. This article is in progress and the (initial) aim is to present it at a research seminar at the Centre of Social Entrepreneurship of Roskilde University.

4.3 Some aspects of education and transformation in society

Education and knowledge-building are key factors in a society's development. Driving forces in education encompass political, eco-

conomic, social, technological and environmental development for individuals, organisations and society as a whole.

“Knowledge is vitally important; but if it is to transform society from a state of relative stagnation to one of dynamism and progress, there must be a general willingness and determination to make use of it in the service of the community” (Feroz, p. 10, 2002).

Education is recognised as one of the most important tools for both the accumulation of social assets coupled with the formation and accumulation of social capital. The formation of “social assets” is crucial for a society’s progress. In contrast to an improvement in levels, facilities, quality and equity in social development indicators (which form the basis of the “accumulation of social assets” concept), the term social capital means those characteristics of social organisations such as networks, norms and social trust that might enhance co-operation and co-ordination for mutual benefit. Working together is easier in a community characterised with a substantial amount of social capital (Nayar, 2004).

Even though the transformation process appears quite different in various societies, countries with a similar Cold War background like Lithuania and the former GDR as part of today’s Germany have undergone partly similar change processes. In Lithuania the transformation from the Soviet bloc started in the early 1990s (Christensen, 2007) and at the same time the reunification of Germany took place whereby the former GDR transformed into the reunified Germany. New demands in education among other things characterised both societies and the need for new subjects such as

Business Education became obvious. Parallel to this one could also see that in the former system of the communist regimes in Lithuania and the GDR, social problems were not recognised as problems, at least in the rhetoric. This led to the result that social work as a profession did not exist since social problems were not recognised as officially existing, instead social workers were denominated “welfare workers”. German social work in the eastern part (the former GDR) does have, in this sense, parallels with Lithuania when it comes to the same societal frame of reference as these countries were part of the former Soviet bloc.

4.4 Professions and metaphors

In this chapter, I refer to the previous (4.3) and next (4.5) ones for the purpose of making them more consistent. In my opinion, education is a precondition of transformation and is closely related to societal factors which affect the individual’s knowledge acquisition, learning and entrepreneurship. Professions and metaphors are a consequence of education and are needed in order to define learning and entrepreneurship (see 4.5). In my opinion, depending on how we define the world, it has a consequence for how we look at learning and how we look at the individual and their understanding of entrepreneurship.

Gareth Morgan (1999) suggests the use of metaphors as guidelines for theorising and, along these lines, in my opinion an organisa-

tion is a social phenomenon in which social relations can be seen internally and externally. The more open an organisation is to its surroundings, the more influential it can be in fulfilling the needs of both its members and clients. Every organisation is therefore a social organisation, regardless of its purpose. How the organisation is seen in society depends on, in my opinion, political, economic and social aspects. The individual in every organisation is always acting in relation to internal and external needs. However, this standpoint can be questioned as Maturana and Varela (1999) argue that every organisation is closed and characterised by basic principles – autonomy, circularity and self-reflection. In this view, the interplay between an organisation and its surrounding environment is one unit. Theories in organisation and management are built upon an outspoken view or metaphor which leads us to see, understand and handle organisations in different ways (Morgan, 1999). The usage of a metaphor helps us think about and look upon individuals, influencing the whole of our life, our way of thinking, our language and how we express ourselves, but also how we learn on a regular basis. Morgan (1999) discusses the role of metaphors and in which sense they can contribute to understanding how the organisation is being managed and governed. Morgan uses metaphors because they can give us valuable insights in order to understand how people are and act in a way of thinking (1999). For Morgan, an organisation is not a machine and cannot be outlined or controlled like a number of “lifeless” tools. In order to use metaphors, he divides organisations according to different perspectives, hence organisations are seen as: a) machines; b) organisms; c) a human brain; d) culture; e) a political

metaphor; f) a psychological prison; g) a flow or something which can be continuously improved; or h) as power tools. In this thesis, I do not intend to categorise even though I can see how Morgan's way of looking at organisations can be used on individual, organisational and societal levels. Metaphors in Morgan's meaning are essential when it comes to how we "read", understand and form the inner life of organisations. If "we" are the individuals in this sense, each profession needs to be seen in the organisational context of a perspective, for example, a social worker working in a municipality. If we look at the organisation from a political perspective according to Morgan, some professions like academic teachers or social workers are only part of a political system and a tool for other goal interests such as, in this sense and in my opinion, the possible transformation of society in a certain direction. When using Morgan as a frame of reference, I am very aware of the risks of using metaphors in a non-critical way as I think Morgan does. By this, I think that it is unclear if Morgan uses metaphors as a word for compensation, or if the metaphor is simply something embellishing, or a tension between that, something which the metaphor is compared to. Giving an example, if one says that the school is as a prison (as a metaphor) then the question arises of what it is in a prison which one think suits a school. By saying this, I think Morgan looks at organisations simplistically as he does not show the range of theories which underpin metaphors and how they should be interpreted. Different theories lead us to different interpretations and especially if one makes a wrong interpretation. This becomes even more obvious when looking at different societal and organisational conditions and

frameworks (Leino & Drakenberg, 1993). Change and transformation can be influenced and governed by the individual but in an interplay with the surrounding environment. In this interplay, in my opinion, learning and knowledge acquisition take place whereby the forces driving entrepreneurial processes can be identified. Knowledge acquisition is about meetings on different levels where the interplay between the individual and their internal driving forces is essential – namely, to emphasises that the internal driving forces belong to the individual involved (a person).

“When studying cultures of organisations, the ‘game’ is often seen as a voluntary process in which the actors involved are their own decision-makers. This opinion can be essential when it comes to the ambition of giving individuals more responsibility and to become more action-oriented (‘empowered’) by making them understand that they play an essential role in the construction of their realities. However, this can also be very confusing in the sense that you then exclude the scene where the activity is taking place. We construct or act on our own out of our own realities, but it does not necessarily need to be something which is governed by ourselves” (Morgan, own translation, p. 172, 1999).

On the other hand, in a perspective where a profession is seen as part of an ongoing transformation, where individual initiatives and incentives are stimulated, then the profession is its own powerful tool and influence and processes are essential. Dellgran and Höjer (2005) emphasise the political and social dimensions of the question in social work as they believe that the focus must move from the traditional perspectives in the relationship between research and social work practice. They call for more knowledge-based un-

derstanding of organisational contexts and institutional conditions for both professional production and the use of scientific (and other kinds of) knowledge. Dellgran and Höjer mainly take their standpoint from the Swedish context but their views can, in my opinion, be applied to other welfare and professional contexts. Social work in Germany, for example, is carried out by organisations (which in Germany, in contrast to Sweden, should not be interpreted as solely political organisations) which represent diverging interests such as religious interests, trade union interests and voluntary sector interests (Nikles, 2008). Historically, the context of German social work has involved a combination of corporativism¹ and the complex inter-relationship between the family, society, lobby groups and the state.

In this setting, the six so-called welfare associations² (*Wohlfahrtsverbände*) play a central, legislated role which is grounded in the so-called principle of subsidiarity. This principle was mentioned earlier and basically means that German laws divide competence between the federal and regional level and, for example, social problems are tackled with competing skills (Schmid, 2002). These competing skills mean in principle that the different regions have autonomy when seeking to regulate legal issues so long as the

---

¹ A political philosophy that involves giving autonomy to certain lobby groups and societies (corporations), for instance trade unions.

² Arbeiterwohlfahrt (AWO) (workers' welfare), Diakonisches Werk der Evangelischen Kirche in Deutschland (DW der EKD) (parish work of the German Evangelical Church, Deutscher Caritasverband (DCV) (the German division of Caritas), Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband (Der Paritätische), Deutsches Rotes Kreuz (DRK) (the German Red Cross), Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland (ZWST) (Central Welfare Organisation for German Jews).

problem in question does not need to be discussed at the federal level. Thus the autonomy regarding social questions is deemed to be relatively large. Within this, the individual or client has a far-reaching veto (very clear for example in care of the elderly) and forced treatment or sectioning is expressly forbidden and there is in effect no legislation for forced treatment or sectioning (with the exception of acute cases where the individual's life is threatened either through substance abuse or mental illness, with forced treatment being allowed for a few days only). As an illustration of key words in the German social service legislation – words such as freedom, self-independence and own responsibility are central parts of the guidelines. Public sector social workers primarily have a control function and play much less of an executive role. There are exceptions, for example, within elderly care where the public sector has very little influence outside of its control function, whereas within youth care the public sector has both an active and an executive role. Many of the actors and providers of social work (private, co-operative and voluntary) exist under an umbrella organisation, which is itself attached to one of the six central welfare associations. The six central welfare associations co-ordinate the work between them requiring a high degree of horizontal integration and vertical inertia. This creates significant complexity in the accountability and performance of social work which, in turn, places demands on the interplay between the legislative (public), co-operative, private and voluntary sectors. Another example is a professional academic who has been acting in a society and taught a subject area where academic freedom did not exist, like in former Lithuania (Christensen, 2007) which has undergone a transforma-

tion whereby globalisation and academic freedom are now obvious when implementing new subjects. With the perspective of an organisation as a power tool, one could say that a professional academic will become a tool for other interests at the same time, socialised in a new context amidst new conditions of freedom which did not exist in the former system. In this sense, when professions are socialised into new institutional structures, where different levels are interacting with each other, the relationship between the profession and its surrounding area is crucial. A profession's: a) own self-interest; and b) ability to ensure the social and economic allocation of resources is therefore vital when it comes to how professional identity is created. In Christensen (2007), surveys show how some professions can handle different levels and at the same time see advantages when it comes to an interest in and ability to exert an influence. We could say that these professions have an entrepreneurial way of adapting and learning.

4.5 Learning and the role of entrepreneurship

What is entrepreneurship? One of best known definitions comes from Schumpeter (1912) who used the term “creative destruction” and, according to this theory, the entrepreneur is the great disruptor, the bringer of dynamic and progressive change to influence economic structures and is effectively used to “prove” that capitalism is a superior form of economic organisation. Schumpeter put the individual in a socio-economic context where the individual as part of a system plays an essential role. The system and its parts

depend on the individual's innovate ability and willingness for change. Röpke's levels of learning (2002) and Schumpeter's (1912) entrepreneurial perspective in society complement each other. Röpke's level of learning can also be compared to Marton et al. (1997) and his holistic view of learning where he argues that a precondition of learning is understanding the content itself. In recent years we have seen growing interest in individual aspects of entrepreneurship, based on modern psychology theory and cognitive differences between individuals. Psychological aspects of entrepreneurship which have been discussed include; a focus on the individual's characteristics; a focus on the individual's freedom of choice (attitudes, social norms and experienced behaviour together and a focus on cognitive capability and competence). Social entrepreneurship involves the mobilisation of socially-embedded resources and devising ways of deriving services from these. Resource-wise, the entrepreneur's field of action is defined by existing societal distributions of entitlements (Sen, 1981), and the available (in the sense of not being prohibited) modes of extraction in a given society. Whether or not a resource that an individual is entitled to is alienable (i.e. may be contributed or traded by their holder), and which conversion rules or limitations apply will vary from one context to another. The complex, ambiguous and culture-dependent character of such rule regimes is seen in relief at the interface between social entrepreneurship and business activity. The study of entrepreneurship shows that it can be focused on three basic levels – individual, organisational and societal – and it can be seen as a process, an individual or a function. Röpke's level of learning is not enough when studying these levels but I do see

Röpke as a connector between Schumpeter and Bronfenbrenner as he relates his level of learning to the individual, organisational and societal levels.

“The willingness of learning is more decisive than the level of intelligence, education and qualification” (Röpke, p. 270, 2002).

The role of networks for entrepreneurial ability to succeed has been investigated by Aldrich (1987) leading to the following findings: a) entrepreneurs succeed due to their ability to identify possibilities and adapt the possibilities offered by the surrounding environment; and b) resources are given through exchange relations between entrepreneurs and their social networks. Johannisson (1987) believes that an entrepreneur should look at the other part as a possible central link in his or her network. The social dimension should not be underestimated and, in order to develop your network, you should be adaptable as regards new thoughts and ideas (ibid). According to Schumpeter’s development theory (1912), the individual as an innovator (new combinations of ideas) plays an essential role in this learning process. However, it cannot be taken for granted that new ideas come without any relationship to the willingness and capability of the individual. Schumpeter differentiates between three types of individuals: 1) the “static” crowd, where there is no acceptance of new ideas; 2) a minority of people with a creative way of acting and trying new ideas. However, there is a lack of implementation as those individuals feel comfortable in their positions and do not want to risk anything; 3) a third group, a minor one, where new competencies and ideas are developed both by the individual him or herself or by others. Schumpeter

points out the need for social economy (“Sozialökonomie”) in order to understand the individual in a social and economic context. It is within this context that acting, innovation and contribution can be further understood.

Learning-level 0: Input-output-thinking. Usage, efficiency, routines etc

Learning-level 1: Know-how, professional qualifications. Innovation, information, methods of usage etc

Learning-level 2: Overall know-how, knowing, competence, acquisition of capability; implementation, reflection

Learning-level 3: Reflection, vision and energy. Awareness about his or her own knowing and learning: unaware incompetence, aware incompetence, aware competence, unaware competence

Fig. 2 The learning hierarchy, (Röpke, p. 272, 2002).

Röpke (2002) defines four aspects when looking at the individual as an expression of socio-economic development; individual, subjectivity, the importance of history and balance of equality. When Röpke (2002) uses four different levels of learning (Fig. 2) to describe how learning is an alternate process where the individuals can influence their learning by using their experience and own influence, he speaks about the learning of reflection. He relates entrepreneurial skills to learning. Those four levels of learning are related to each other in a hierarchical order, whereby the higher level is built on the lower one but does not replace it. One should also be aware of learning and it can be seen as a construction on its own (Röpke, 2002). If we understand the forces behind competence for an entrepreneur, learning can be seen as an entrepreneurial process and therefore deepen our way of looking at the individual’s potential in terms of knowledge-building. This can also be

related to Marton and Booth (2000) and the six levels of understanding of learning. Marton and Booth speaks about learning in the following terms:

As a way of extending one's knowledge

As a way of memorising and reproducing

As a way of applying

As a way of understanding

As a way of observing something in another way

As a way of changing as a human being

The authors regard attention as a learning variable, meaning that what individuals focus on plays a central role in learning and that learning and development cannot be seen as two separate things. Cognitive development is, according to Marton and Booth, a result of an interplay between the individual and their surrounding environment and, if we want to understand what is happening in learning, we need to understand how the key aspects of learning content are understood. Even though there are differences, these learning levels can partly be compared to Röpke's learning hierarchy. Marton's research was conducted primarily in a school context, while that of Röpke encompassed other organisations and companies. Röpke's learning hierarchy focuses on the individual and innovation through learning, whereas Marton focuses on individuals' learning and understanding. Despite the differences, parallels can be identified as innovation and understanding are two essential parts of entrepreneurship.

5 CONCLUSIONS AND ANALYSIS

This chapter attempts to conclude the empirical findings with Bronfenbrenner's theory on Development Ecology. Further on there will be a discussion of the research weaknesses and suggestions for further research that would complement the empirical findings in this study.

5.1 The theory and its relationship with the findings

This thesis offers no comparison of welfare states or nations, nor a comparison between professions. It presents a study about professions' research, teaching and learning – about Development Ecology and knowledge acquisition in a German and Lithuanian societal and organisational framework. Transformation and changes can be identified on different levels depending on which lens you are using as a researcher. This study's point of departure is the individuals and their relationship to their surrounding context on different levels. It is written in the conviction that changes in a society or an

organisation cannot be fully understood without understanding the forces that drive individuals. This thesis makes a contribution by improving knowledge of how Development Ecology can be seen in a welfare context by using study objects within the fields of education and professions. This thesis therefore addresses the overall question: “In the transformation of different societal and organisational environments, which factors may influence professions’ knowledge acquisition and learning processes?” The organisational conditions in which the individual acts must be considered in order to encounter changes and transformation processes. How reality is looked at and how, in a collective way, reality is defined on different levels – the family, organisation and society – will affect our capability of acting. Resilience capacity on a mental, intra level and an entrepreneurial way of building, developing and keeping networks gives the different levels in the Development Ecology model a broader understanding of what stimulates learning processes. Global factors such as political, economic, social and environmental factors on the ex-macro level in relation to the individual level need to be further understood. Resilience coupled with both entrepreneurial conditions and Bronfenbrenner’s Development Ecology Model provide a valuable explanation of why professional autonomy and transformation processes are defined and estimated by individuals in various ways. Adding resilience and entrepreneurship to Bronfenbrenner’s Development Ecology model provides us with a wider understanding of the individual’s development and knowledge-based process. I am well aware of the risk that a general theory model like the Development Ecology Model might be seen as too general and perhaps watered down as it claims to cover

more or less everything. When Merton (1973) says that a general theory like, for instance, a system-theoretic model needs to be fulfilled and complemented, I think that the strengths of using a general model outweigh the disadvantages if I as a researcher can show that the model can be adapted in line with the purpose of the study. I am convinced that the more general a theoretic model is, the more it needs to be reflected on in relation to a study's purpose. This is because of the main strength of a general model which, in my opinion, is its capability to just generalise. According to the purpose of this study which is particularly concerned with understanding driving forces and changes in relation to the individual in a wide context, the Development Ecology Model contributes by giving a structure to the environment in which the individual is acting. Adding theories and aspects to the chosen general model then, in my opinion, only further adds to the substantial contribution and strength of the model itself. I do see theoretical models as part of the research process, meaning that I can never predict when or if the model I have chosen needs to be completed or modified and, if so, to what extent. As a researcher, I will not abandon the Development Ecology Model but I will instead continue to be as open-minded as possible regarding how to develop and reflect on it. In my opinion, individuals with a resilience capacity and entrepreneurial skills define their own professional autonomy, regardless of their organisational context. That is why they have the capacity to reflect on the interplay between different levels in their surrounding world according to their professional development. It seems that professional autonomy is professionally conditional and, in some organisational and societal contexts, a high degree of professional

autonomy is an essential pre-condition for knowledge-building. One of the consequences of this is that the interplay between the micro and the meso level has changed. Social workers have moved closer to the client, become more empowered and independent at the same time as the state and welfare societies' spheres of influence have diminished. The professional autonomy for the individual social worker has grown at the same time as new patterns of power and interest groups have been created. The client's autonomy and independence towards social workers has also been affected, simultaneously as it has become necessary to pose the question of whether or not it is possible to use the term "absolute power" within the context of interpersonal relations. Should not one instead look at how power is used and differentiate between "learning power", by which I mean the extent to which a behaviour or way of thinking can contribute to mutual learning via interaction, and "destructive power" where learning opportunities are reduced (Kraus, 2007). The social worker's ability to interpret his or her professional autonomy can thus be deduced from the contextual level of freedom or lack of freedom that the social worker experiences, in light of the relationships that he or she has both horizontally and vertically. The definition of social workers' own professional autonomy is affected both by these dimensions and the development of a more entrepreneurial approach to interventions and support (Light, 2008). In this study, the Development Ecology Model is used as a theoretical framework. This model is a general theory where both the individualistic and systematic views can be seen.

This study offers the following conclusions when it comes to reflecting on how a profession and the constitution of a subject area (academic discipline) can be seen, in a transformation and welfare context, by using Development Ecology as a theoretical framework:

- Unfreedom in a certain organisational context can lead the individual to a new unfreedom in a new organisational context.
- It appears that, depending on the organisational context in which the individual is acting, knowledge-building can be stimulated from both the bottom up as well as from above. As a tool for showing this, the Development Ecology Model needs to be developed in order to understand what is happening inside the individual in relation to different societal and organisational levels.
- The stimulation of entrepreneurial activity in an organisation will represent a contribution to the individual as well as the organisation in the sense of knowledge-building. Learning can be seen as an entrepreneurial process and therefore deepen our way of looking at an individual's potential in a learning process. Some individuals have the ability to participate in the “interplay” between different levels and learn from others in a network as well as from themselves in order to innovate and develop. These individuals can be seen as “Ecology Entrepreneurs”.

- It is in the interplay between an individual's own driving-forces and in the interaction between different kinds of organisations and societal levels that knowledge-building and professional development is taking place. Transformation in a welfare context needs to be seen from both an individual and a social perspective.
- Organisational and societal transformation takes place by virtue of political, economic, societal and environmental factors.
- Knowledge-building in organisations is professionally conditional in the sense that it is the ability of the individual that determines how they view and identify his or her own professional autonomy
- Resilience along with entrepreneurial conditions coupled with Bronfenbrenner's Development Ecology five-level model can provide us with a valuable explanation of why professional autonomy and transformation processes are defined and estimated by individuals in various ways.

In conclusion, the factors influencing knowledge acquisition and learning processes in professions in a welfare context can be said to have a political, economic, institutional and individual nature. Development Ecology reveals that it is not enough to simply have the individuals and their relationship to different levels as tools for understanding these processes. An understanding of the individual in himself or herself together with entrepreneurial and societal driving

forces is also needed. In summary, in this thesis I have shown that, firstly, the Development Ecology Model in a modified and developed form can make a constructive contribution to understanding changing professions. I have also demonstrated how the Development Ecology Model can be employed in two various societal and organisational contexts. Secondly, I have shed light on how professional autonomy is conditional given certain organisational and societal frameworks. Thirdly, I have revealed that entrepreneurship and learning are closely linked to each other and that knowledge acquisition is about meetings on different levels where the interplay between the individual and their internal driving forces is essential – namely, to emphasise that the internal driving forces belong to the individual involved (a person).

5.2 Further research

I intend to deepen my research when it comes to comparative studies of welfare systems by focusing on professions and the organisations of the welfare state and relations between research, education and practice. This could mean a comparison of academic disciplines or occupations. Another field which interests me is the role of Social Entrepreneurship and its contribution to welfare systems – how can co-operation between different levels in society, namely the public sector and other actors, help strengthen the welfare system and what role could education play in this?

REFERENCES

Abbott, Andrew (1988). *The System of Professions*. The University of Chicago Press.

Aldrich, Howard (1987). *The impact of social networks on business foundings and profit: A longitudinal study*. The University of North Carolina

Berg, Gunnar (2003). *Att förstå skola*. Lund: Studentlitteratur

Becher, Tony (1999). *Professional practices*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers

Brante, Thomas & Andersen, Heine (1998). Korsnes, Olav (ed). *Sociologiskt lexikon*. pp. 322-323. Stockholm: Natur och kultur

Bronfenbrenner, Urie (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press

Christensen, Jonas (2007). *Företagsekonomi och ekonomiska studier i Litauen – Om ett Universitetsämnes konstituering*. Licentiate thesis. Malmö: Holmbergs

Christensen, Jonas (1995). *Utbildning Litauen – i vårt intresse. C-uppsats*. Lärarutbildningen, Malmö Högskola.

Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (2005). Månsson, Sven-Axel (ed.). article, pp. 37-56, 75-92 in *Social Work in Cuba and Sweden*, Dept. of Social Work, Gothenburg University and University of Havana.

Drakenberg, Margareth (2004). *Kontinuitet eller förändring?* Equal Ordkraft rapport, Lärarutbildningen, Malmö Högskola.

Engler, K. (2007). *A Look at How the Ecological Systems Theory May Be Inadequate*. Article, Winona State University

Feroz, Ahmed (ed.) (2002). *Atom and Self: Collections of Lectures Delivered by D.S. Kothari*. New Age International Publishers

Giddens, Anthony (1976). *New Rules of Sociological Method*. London: Hutchinson & Co.

Giddens, Anthony (2003). *Sociology*. Lund: Studentlitteratur.

Hoffer, Heike. & Piontkowski, Kerstin (2007). *Öffentlich-Private Partnerschaften*. Frankfurt a.M: Eigenverlag des Deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge e.V.

Johannisson, Bengt (1987). *Processes and structure – social exchange networks*. International Studies of Management and Organisation, Växjö University publication.

Johnson, Eva, Laanemets, Leili & Svensson, Kerstin (2008). *Handlingsutrymme – utmaningar i Socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur

Kraus, Bruno (2007). *Macht in der Sozialen Arbeit*. Freiburg: Jacobs Verlag

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Leino, Anna-Liisa & Drakenberg, Margareth (1993). *Metaphor: An Educational Perspective*. Research Bulletin no. 84, Dept of Education, University of Helsinki.

Lundgren, Ulf (2002). *Utbildningsforskning och utbildningsreformer*. Uppsala: Pedagogisk forskning i Sverige, 2002, nr 3.

Le Boterf, Guy (2002). *Développer la compétence des professionnels*, Paris, Editions d'Organisation, June.

Light, Paul (2008). *The Search for Social Entrepreneurship*. Washington: Brookings Institution Press.

Marton, Ference & Booth, Shirley (2000). *Om lärande*. pp. 57-63.
Lund: Studentlitteratur

Marton, Ference, Dahlgren, Lars Owe, Svensson, Lennart & Säljö, Roger (1997). *Inläring och omvärldsuppfattning*. Stockholm: Norstedts

Maturana, Humberto & Varela, Fransisco. p. 278 in Morgan, Gareth (1997). *Organisationsmetaforer*. Lund: Studentlitteratur.

Merton, Robert (1973). *The Sociology of Science*. Chicago: The University of Chicago Press

Molander, Anders & Terum, Lars Inge (2008). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget

Morgan, Gareth (1999). *Organisationsmetaforer*. Lund: Studentlitteratur

Nayar, Usha, Education for Social Transformation: A collective step forward, *The Journal of Family Welfare*, vol. 50, no 1, June 2004

Nikles, Bruno (2008). *Institutionen und Organisationen der Soziale Arbeit*. München: Ernst Reinhardt-Verlag

Neuendorff, Kimberely (2002). *Content Analysis Guidebook*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Paquette, Dede & Ryan, John (2001). *Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory*. Retrieved 30 July 2008
from: <http://pt3.nl.edu/paquetteryanwebquest.pdf>

Röpke, Jochen (2002). *Der lernende Unternehmer*. Marburg: Marburger förderzentrum für Existengründer an der Universität Marburg

Schmid, Joseph (2002). *Wohlfahrtstaaten im Vergleich*. Opladen: Leske Budrich

Schumpeter, Joseph (1912). *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*. Berlin: Duncker & Humboldt.

Sen, Amarta (1981). *Markets and Famines. An Essay on Entitlement and Deprivation*. Clarendon Press, Oxford.

Svensson, Lennart (2008). *Profesjon og organisasjon*. pp. 133-137 in Profesjonsstudier. Oslo: Universitetsforlaget.

Terum, Lars Inge (2003). *Portvakt i velferdsstaten*. Oslo: Kommunforlaget.

I

JONAS CHRISTENSEN

FÖRETAGSEKONOMI OCH EKONOMISKA STUDIER I LITAUEN

Om ett universitetsämnes konstituering

MALMÖ HÖGSKOLA

FÖRETAGSEKONOMI OCH
EKONOMISKA STUDIER I LITAUEN

Malmö Studies in Educational Sciences:
Licentiate Dissertation Series 2007:5

© Jonas Christensen 2007
Illustratör: Ebbe Bredberg
ISBN 978-91-976140-3-3
ISSN 1653-6037
Holmbergs, Malmö 2007

JONAS CHRISTENSEN
FÖRETAGSEKONOMI OCH
EKONOMISKA STUDIER
I LITAUEN

Om ett universitetsämnes konstituering

Malmö högskola, 2007
Lärarytbildningen

Publikationen finns även elektroniskt,
se www.mah.se/muep

INNEHÅLL

FÖRORD	8
INLEDNING.....	11
1. BAKGRUND.....	13
1.1 Utbildningsstruktur och historik - en introduktion.....	14
1.2 Utbildning och samhällelig omvandling.....	17
1.3 Vilka grundstenar fanns i Öst- och Centraleuropa?.....	18
1.4 Studiens syfte, disposition och begrepp	19
1.4.1 Studiens syfte	19
1.4.2 Studiens disposition	19
1.4.3 Studiens nyckelbegrepp.....	20
2. PEDAGOGIK OCH FÖRETAGSEKONOMI.....	22
2.1 Ett läroämnes framväxt och innehåll.....	22
2.2 Hur kan ett ämne betraktas?.....	23
2.3 Företagsekonomi - vad är det?	23
2.4 Ekonomisk utbildning i Litauen	25
2.5 Framväxt av företagsekonomisk utbildning i Litauen	26
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	29
3.1 Bronfenbrenner och Vygotski.....	30
3.2 Socialkonstruktivism	34
3.3 Läroplansteori.....	35
3.4 Teoriernas alternativa roller.....	37
3.5 Studiens teoretiska utgångspunkter	38
3.6 Centrala teoretiska begrepp	38

3.7	Preciserade frågeställningar	39
4.	METOD	40
4.1	Intervjumetoder/kvalitativ forskningsintervju	41
4.2	Representerade universitet	42
4.2.1	Urval.....	43
4.3	Datainsamlingsinstrument (intervjuer och dokument)	43
4.4	Undersökningsgrupp/urval.....	44
4.5	Intervjufrågor och intervjuernas genomförande	45
4.6	Analysmetod för intervjuerna/kategorival.....	47
4.6.1	Trovärdighet.....	48
4.7	Styrdokument/vilka dokument har insamlats.....	48
4.8	Analysmetod för dokumenten.....	49
4.9	Metodtriangulering	51
5.	PRESENTATION OCH TOLKNING AV EMPIRISKT MATERIAL	52
5.1	Omprogrammering	53
5.1.1	Nationella direktiv.....	53
5.1.2	Ekonomiutbildningens roll	54
5.1.3	Internationellt inflytande	56
5.1.4	Sammanfattning omprogrammering	58
5.2	Undervisningens innehåll	59
5.2.1	Kurslitteratur	59
5.2.2	Kursplaner	62
5.2.3	Sammanfattning undervisningens innehåll....	64
5.3	Attityder och intresse	65
5.3.1	Synen på studenten	65
5.3.2	Lärarprofessionen.....	68
5.3.3	Sammanfattning attityder och intresse.....	69
6.	SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION	71
6.1	Influenser	72
6.2	Det akademiska frirummet.....	73
6.3	Ämnesinnehåll.....	75
6.4	Sammanfattande analys	77
6.5	Studiens analys.....	78
6.6	Vidare studier.....	79

REFERENSER.....	80
-----------------	----

BILAGOR

Bilaga 1	Bakgrundsfakta Litauen
Bilaga 2	Bolognaprocessen
Bilaga 3	Företagsekonomins inspirationskällor
Bilaga 4	Kursplan Politisk ekonomi - exempel
Bilaga 5	Centrala begrepp
Bilaga 6	Företagsekonomins delområden
Bilaga 7	Litauens utbildningssystem
Bilaga 8	Universitetsutbildning och introduktionsår
Bilaga 9	Utveckling av företagsekonomiutbildning - exempel
Bilaga 10	Kursplan företagsekonomi - exempel
Bilaga 11	Företagsekonomisk utbildning - principer
Bilaga 12	Bronfenbrenners utvecklingsekologi
Bilaga 13	Fakta - i studien ingående litauiska universitet
Bilaga 14	Intervjuguide
Bilaga 15	Förteckning respondenter

FÖRORD

Under några sommarmånader 1988 studerade jag tyska vid Handelshochschule i Leipzig, i Deutsche Demokratische Republik, DDR. Efter några perioder av arbete i västra Tyskland ville jag få kunskap också om östra Tyskland, vilket för mig var en berikande vistelse på flera sätt som utgjort en del av inspirationskällorna till denna studie. I slutet av 1980-talet och några år in på 1990-talet var jag verksam med utvecklingsuppdrag relaterade till etablering av skandinaviska och främst svenska företag och organisationer i de baltiska länderna. Genom uppdragen stärktes mitt intresse av de baltiska ländernas utveckling i olika avseenden. DDR och de baltiska länderna hade bl a det gemensamt att de tidigare utgjort en del av forna sk Sovjetblocket. När jag så i mitten av 1990-talet inom ramen för min lärarutbildning förlade mitt C-uppsatsarbete till Litauen (Christensen, 1995), inleddes ett allt starkare intresse för det möjligen för oss svenskar minst kända av de baltiska länderna, Litauen. Mitt intresse för pedagogik och utbildningsfrågor i allmänhet och företagsekonomi som ämnesdisciplin i synnerhet vidgade min nyfikenhet på vad som sker med ämnets utveckling i Litauen. Mitt ämnesval av Litauen sammanhänger således med mitt intresse för utbildning och samhällsutveckling i vårt närområde där betydande omvandlingsprocesser ägt rum. Mot bakgrund av detta har jag haft möjligheter att studera utvecklingen av utbildning i företagsekonomi och ekonomiska studier i Litauen, inte minst sett utifrån Kaunas University of Technology, som har varit och är ett av de ledande universiteten inom utbildning i företagsekonomi och ekonomiska studier. Det var ett av de allra första litauiska

universiteten som etablerade företagsekonomisk utbildning efter självständigheten 1990.

Varmt tack till professor Margareth Drakenberg samt ekonomie dr Kristina Genell för era konstruktiva synpunkter och handledning under arbetets gång. Varmt tack också till Karin Dahlberg vid Lärarutbildningen som alltid funnits till hands under uppsatsarbetets gång. Tack också till fil dr Jolanta Stankeviciute's samt fil dr Gintautas Saulis stöd i samband med översättningsarbete och civilekonom Magnus Eriksson, som under några intensiva månader bidragit till att jag så helhjärtat kunnat fokusera mitt arbete. En viktig förutsättning för studiens färdigställande har också varit professor Sven-Axel Månssons tro på mitt arbete, stöd och goda råd. Studien vill jag slutligen också tillägna Helene och mina barn Carl, Felicia och Desirée som tålmodigt accepterat att pappa haft behov av lugn och ro i sitt arbetsrum.

Man skall vara så kär i sitt uppsatsarbete att man är svartsjuk på den tid man firar jul, den tid man sover, den tid man äter, den tid man gifter sig. Allt annat är köpt liv, hor. Därför är åttatimmarsdagen ett kapitulationstecken och en bedrövlighet. (fritt efter framlidne Lars Gyllensten, Svenska Akademien).

Malmö i januari 2007
Jonas Christensen

*Till Carl, Felicia, Desirée
och Helene*

INLEDNING

I en förstudie genomförd av Världsbanken (World Bank Country Study, 1993) i samarbete med republiken Litauen (jfr bil 1), visade det sig att det finns anledning att närma sig utvecklingen av det litauiska utbildningsväsendet utifrån ett flertal perspektiv. I min C-uppsats (Christensen, 1995), vilken syftade till att definiera och belysa konkreta problemområden inom utbildning i företagsekonomi och ekonomiska studier i Litauen, framkom behovet av ökad kunskap kring företagsekonomi och ekonomiutbildningens roll i Litauens högre utbildning. Företagsekonomen Genell (1997) visar i sin doktorsavhandling hur förändring och utveckling av företagsekonomisk utbildning avspeglar den politiska och ekonomiska omvandlingsprocessen i Polen. Den litauiske forskaren Kundrotas (1996) belyser i sin doktorsavhandling hur företagsekonomisk utbildning, inom ramen för en fakultet i Litauen, vuxit fram som en reaktion på samhällsliga behov. Såväl Genells och Kundrotas studier som företagsekonomen Engwalls mångfacetterade studier (1980, 1992, 1998) i hur företagsekonomi har konstituerats i skilda länderkontexter har utgjort viktiga inspirationskällor för denna studie. Det har varit intressant och stimulerande att i arbetet se hur discipliner som företagsekonomi och pedagogik kan mötas. Kunskaper om hur universitetsämnen formas och utvecklas utgör ett bidrag till ökad förståelse av den högre utbildningens roll i en samhällslig omvandling. Denna studie avser att ge ett bidrag till vad som format företagsekonomi och ekonomiska studier i Litauen under perioden 1988-1997. Företagsekonomi utgör studieobjektet i denna studie och det huvudsakliga mötet mellan retorik och praxis

utgör essensen i arbetet. Det är min ambition att denna studie skall uppfattas vara lika intressant för pedagoger som för företagsekonomer.

1 BAKGRUND

Ekonomisk och social utveckling utgör de kanske viktigaste beståndsdelarna i ett lands utveckling. Kunskap och utbildning är viktiga förutsättningar för varje lands demokratiska och ekonomiska utveckling. För att framväxten av ett välfärdssamhälle skall förstås, räcker det inte med att bara fokusera ekonomiska faktorer. Faktorer behöver även sättas in i en social, kulturell och historisk kontext. Efter det att Litauen återfått sin självständighet, 1990, avtog intresset generellt för kollektiva lösningar och fokus på att skapa välstånd utifrån egenintresset stärktes (Aidukaite, 2004).

The shift to individualism in people's mentality and the decline of the labour movement, or, to be more precise, the decline in trade union membership and influence, does nothing to promote the development of social rights in the Baltic countries and hinders the expansion of social policies (Aidukaite, 2004, s. 37).

Införandet av företagsekonomisk utbildning sammanföll med den återvunna självständigheten 1990, då utvecklingen mot marknadsekonomi inleddes, vilket kom att ställa betydande krav på företagsekonomisk kunskap i samhället. En ökad efterfrågan på kompetenser inom ledarskap, organisation, marknadsföring, finansiering och entreprenörskap blev tydlig. Detta gäller inom såväl det privata näringslivet som delar av den offentliga verksamheten. Ämnesstudier i företagsekonomi och andra

ekonomiämnen blir därför viktigt av flera skäl, och att studera ett ämnes framväxt utgör en del av det pedagogiska forskningsfältet. Att öka förståelsen för hur ett ämne konstitueras utgör dessutom en viktig uppgift ur ett europeiskt perspektiv, inte minst med avseende på den pågående sk Bolognaprocessen (jfr bil 2). I Engwall (1980) ges olika bidrag för att belysa företagsekonomiämnets teori- och idéutveckling (jfr bil 3). Föreliggande studie utgör ett bidrag i förståelsen av vad som format företagsekonomi 1988-1997 i mötet mellan en före- och en eftersituation i en litauisk kontext.

1.1 Utbildningsstruktur och historik - en interaktion?

Litauen har gamla anor vad gäller högre utbildning, och universitetet i Vilnius var ett av de första universitet som etablerades i Europa (Zabulis, 1968). Det sovjetiska utbildningssystemet, vilket Litauen före 1989 utgjorde en del av, byggde i hög grad på ryska traditioner, vilket innebar prioritering i första hand av litteratur, musik, matematik, vetenskap och språk. När bolsjevikerna tog makten 1917, var utbildningssektorn starkt underutvecklad. Revolutionen bidrog till radikala förändringar och öppnade möjlighet till utbildning för hela befolkningen och därigenom reducerades analfabetismen kraftigt. Efter två decennier, dvs under 1930-talet, blev ambitionen från kommunistpartiet allt tydligare vad gällde satsning på industri och teknik som viktiga områden för att påskynda tillväxt, vilket innebar ett ökat behov av såväl tekniker som ekonomer av olika slag. Det övergripande utbildningsmålet var att skapa den ”nya sovjetmänniskan” (Brickman och Zepper, 1992).

The shift from soft to hard pedagogy succeeded, into strengthening the Soviet Union as a strong international power. Transition of the USSR from Stalinism into a somewhat less monolithic state didn't change the fundamental goals of Communism in education. The central objective remained the rearing of the New Soviet Man (Brickman och Zepper, 1992, s. 55).

Under Gorbatjovs ledning under 1980-talet är det naturligt att tro att perestrojka (omdaning av den socialistiska ekonomin) och glasnost (öppenhet) innebar en liberalisering av utbildningen. Gorbatjovs politik stimulerade Litauen till att påbörja reformeringen av den högre utbildningen, en reformering som sedan dess ständigt pågår och som intensifierats genom Litauens EU-inträde. Den starka kontroll av den högre utbildningen som Sovjetunionen tidigare hade över Litauen övergick till att öppna undervisningen för andra influenser, vilka kom att mycket påtagligt förändra ämnenas innehåll.

Socialismens politiska ekonomi utforskar produktionsförhållanden inom det socialistiska samhället, deras uppkomst, utveckling, villkor och lagenligheter för stegvis övergång från socialismen till kommunismen och grunder för den ekonomiska politiken i det socialistiska samhället, lagenligheter för uppkomst och utveckling av det socialistiska världssystemet och den ekonomiska integrationen och grunderna för nutida antimarxistiska ekonomiska teorier (Ur metodanvisning för kurs i Socialismens Politiska ekonomi, Kaunas, 1987, ursprungligen översatt av FD Gintautas Saulis, Siauliai- universitetet, 1996, egen språkkorrigerings).

Förändringar inleddes delvis redan från mitten av 1980-talet, vilka gav möjligheter och beslutsamhet i Litauen att få in mer av Litauens värderingar och synsätt i undervisningen (Ramoniene, 2005). Då företagsekonomisk universitetsutbildning introducerades 1989 (jfr bil. 8) kom den delvis att uppfattas som ny. I det nya låg bl a ämnet marknadsföring, samtidigt som inriktningar som organisation och ledarskap till delar upplevdes som en fortsättning av tidigare befintlig ekonomiutbildning. Det är mot denna bakgrund mycket intressant att ställa de frågor som forskaren Engwall (1980) ställer i en litauisk kontext, och bidra till att belysa spridning av tankesätt kring utbildning i företagsekonomi och ekonomiska studier. Engwall är professor i företagsekonomi vid Uppsala universitet och har i sin forskning studerat företagsekonomiämnets utveckling i olika länder. Vilka slags influenser har format företagsekonomiämnet? Vilken roll har

handelshögskolor (Business Schools) haft i utvecklingen av företagsekonomiämnet? Vilken betydelse har inflytandet från USA haft? utgör sådana frågor som Engwall ställer.

Vad som är speciellt med de tidigare kommunistiska länderna är att de tidigare haft ekonomiska utbildningar av en helt annan karaktär och att införande av företagsekonomisk utbildning innebär en omprogrammering, ett paradigmskifte. Man kan dessutom förvänta sig att utländska, främst amerikanska, aktörer är intresserade av att upprätthålla olika former av brohuvuden i form av filialer och samarbeten, vilket bl a företagsekonomen Genell (1997) visat i sin doktorsavhandling med fokus på Polens omvandling vad gäller företagsekonomisk utbildning. Detta inflytande är långt ifrån oproblematiskt då det inte bara ligger välvilja bakom västländers stöd i form av utbildningsinsatser och litteratur, vilket bl a Angresano (1994) visat i sin forskning. Angresano pläderar för en annan typ av ekonomiutbildning som tydligare belyser sociala problem och fokuserar på att stimulera studenter att vidga sina perspektiv på basis av sina egna nationella behov, och en undervisning syftande till att lyfta fram olika paradigmer. Utvecklingen i de baltiska staterna är i detta sammanhang av särskilt intresse. De ekonomiska /företagsekonomiska ämnesområdena i dessa länder har, då länderna utgjorde en del av Sovjetunionen, bestämts av en politisk-ekonomisk ideologi utifrån marxism och socialism. Marxistisk ekonomisk teoribildning i utbildningen förutsattes utgöra ett centralt stöd i samhället. Som tidigare nämnts är det dock väsentligt att vara medveten om de betydande variationer som rådde mellan Sovjetunionen och de olika länderna i Öst- och Centraleuropa. Väsentligt är det främst därför att länderna hade olika slag av beroendeförhållande till Sovjetunionen. Genell (a) pekar på detta i sin studie, och visar att det skedde en successiv utveckling av den högre utbildningen inom de ekonomiska ämnesområdena från 1970-talet och framåt. En omvandling som innebar att influenser från väst i olika avseenden kom att påverka utbildningens innehåll.

1.2   **Utbildning och samhällelig omvandling**

I Sverige har ett flertal studier genomförts vad gäller ett skolämnes konstituering och utveckling över tid. Dessa studier visar hur ämnesinnehållet har samband med den historiska utvecklingen och samhällliga situationen. Andersson (2003) visar den s k Chicagoskolans framväxt, där olika aktörer bidrar till bildandet av en vetenskaplig institution i en samhällelig och historisk kontext. Sambandet mellan utbildningspolitik och samhällelig omvandling har också bl a visats av Lundgren (2002) då han ser detta samband som en del av det pedagogiska forskningsfältet. Lundgren (a a) påvisar mycket tydligt relationen mellan pedagogisk forskning, utbildningsplanering och politiskt beslutsfattande.

De stora skolreformerna kopplar utbildningsforskningen till samhällsbygget och välfärdssamhällets framväxt, där vetenskapen uppfattas som en väsentlig förutsättning för rationellt beslutsfattande (Lundgren, 2002, s. 236).

Berg och Wallin (1983) menar bl a att en läroplan uttrycker statsmakternas avsikter att styra skolan i en bestämd riktning, vilket avspeglas i de styrdokument som omger skolan. Denna yttre gräns i förhållande till de inre gränserna gör enligt Berg (2003) att ett outnyttjat handlingsutrymme, ett frirum, uppstår. Studierna visar också att ämnena befinner sig i ett spänningsfält mellan olika intressen, vilka kan vara t.ex. politiska eller kulturellt bestämda. Rådande samhällsklimat och politiska beslut gör att ämnen utvecklas olikartat i olika länder. Ekonomiska, sociala, teknologiska, kompetensmässiga faktorer utgör andra drivkrafter som i olika avseenden får konsekvenser på ämnenas roll och utveckling. Ämnenas inflytande på professioner åtskiljer sig därför. Nya utbildningsprogram och ämnesområden kan därför sägas inta en roll i ett samhälles utveckling. Exempel på detta utgörs av nya gymnasieutbildningar i form av friskolor och/eller kommunala skolor, där yrkesinriktade utbildningsprogram formas och utvecklas i nära samverkan med näringsliv. I vissa fall väljer

företag även att etablera egna gymnasieskolor (friskolor) och exempel på sådana företag är ABB, NCC och Volvo.

Utbildning har många gånger beskrivits som en viktig del i förändringsprocesser, och har också betraktats ur historisk synvinkel som en bärande del. Vad som driver förändringar, och hur idéer sprids i en alltmer globaliserad värld, har bl a Czarniawska (2005) belyst då hon hävdar att det också finns andra perspektiv som driver förändringsprocesser, beroende på var i processen och på vilken nivå förändringen ligger. Vissa idéer "reser" runt, några stannar kvar och förblir moderna, några moden stannar och blir institutioner, medan andra försvinner. Czarniawska framhåller att när en idé omvandlas till handling och handlingen upprepas och det skapas en normativ förklaring till den, bildas en institution. Läromedlens roll belyses av bl a Furusten (1993) som ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv hävdar att verkligheten är socialt konstruerad och att läromedel blir bärare av konstruerade verkligheter. Furusten argumenterar för att populär managementlitteratur (ledarskapslitteratur) kan betraktas som representationer av det språk som används i företag och organisationer. Litteraturen bidrar då till att skapa ett språk, en diskurs, där syftet med språket är att sprida normer för vilka beteenden och aktioner som anses leda till framgång och som har betydelse för hur företag och andra organisationer agerar. Litteratur, som jag uppfattar Furusten, utgör en viktig förmedlare av ideologier och föreställningar.

1.3 Vilka grundstenar fanns i Öst- och Centraleuropa?

Åslund (1991) beskriver hur omfattande publiceringen av litteratur inom de ekonomiska ämnesområdena var i Sovjetunionen, samtidigt som censuren var rigorös. Trots att engelska lärdes ut, var tillgång till och möjlighet att få tillgång till litteratur inom ekonomiska ämnesområden i stort sett obefintlig. Vissa klassiska ekonomer såsom Keynes och Marshall (jfr bil. 5) översattes men utgavs i mycket begränsad upplaga och mycket sent. Keynes 'General Theory' publicerades 1978 och då i en upplaga på 3000,

endast avsedd för utvalda skolbibliotek (Åslund ur Izvestiya, 1991). I stort sett samtliga ekonomilärare undervisade då i socialistisk politisk ekonomi (jfr bil 4) och eftersom många bibehöll sina tjänster efter sin uppnådda pensionsålder, försvårades förnyringen. Läroplanerna (utbildningsplanerna) och kursplanerna (curriculum) var utformade strikt utifrån marxist-leninistisk grund, och annan ekonomisk teoribildning förekom inte. Utvecklingen av företagsekonomi som universitetsämne och ekonomiska studier i Litauen är därför i föreliggande arbete av särskilt intresse.

1.4 Studiens syfte, disposition och begrepp

1.4.1 Studiens syfte

Studiens syfte är att ge en bild av hur företagsekonomi som universitetsämne formats i Litauen under perioden 1988-1997. Mitt forskningsintresse gäller sålunda vilka förändringar i mötet mellan det gamla och det nya som frigörelsen från Sovjet har fått på en ekonomisk utbildning i Litauen. Primärt i samband med detta har jag behandlat vilka teorier och teoretiker som är och har varit vägledande i den företagsekonomiska utbildningen och vad i mötet mellan det gamla och det nya som har influerat företagsekonomiämnet i Litauen. Utgångspunkten i studien är individen, i samverkan med kontextens olika nivåer.

1.4.2 Studiens disposition

Kapitel 1 introducerar läsaren i studien med kort historisk bakgrund till ämnesvalet. Litauens väg till självständighet tas här upp. Frågan om utbildningsstruktur och historik belyses. Utbildning som del av samhällelig omvandling samt de grundstenar som präglade utbildningssystemet i forna Sovjetunionen belyses vidare. Kapitlet avslutas med syfte, disposition och begrepp.

Kapitel 2 fokuserar företagsekonomi och pedagogik. Här ges inledningsvis en bakgrund till hur ett läroämne och dess framväxt kan ses och betraktas. Företagsekonomiämnet definieras och företagsekonomi som forskningsämne belyses. Kapitlet avslutas med framväxten av företagsekonomisk utbildning i Litauen.

Kapitel 3 utgör den teoretiska ramen och inleds med en presentation av teoretiska referensramar och begreppsbyggnad som ligger till grund för studien. Socialkonstruktivism diskuteras utifrån olika infallsvinklar. Läroplansteori och teoriers alternativa roller diskuteras. Kapitlet avslutas med teoretiska utgångspunkter samt centrala teoretiska begrepp. De frågeställningar som getts i syftesformuleringen preciseras.

Kapitel 4 är ett metodkapitel. Intervjumetoder och den kvalitativa forskningsintervjun inleder kapitlet. Genomförandeprocessen av studien presenteras liksom undersökningspersoners bakgrund. De datainsamlingsinstrument som studien utgått ifrån beskrivs liksom principerna för urval av undersökningsgrupp. Intervjufrågor samt intervjuernas genomförande redovisas. Analysmetod för intervjuer redovisas. Redovisning av vilka styrdokument som samlats in och analysmetod för dokumenten ges. Studiens intervjuer och styrdokument redovisas. Kapitlet avslutas med redovisning av dokumentations- och analysmetod samt metodtriangulering.

Kapitel 5 utgör en presentation och en första genomgång av empiriskt material. Genomgången består i kommentarer och tolkningar utifrån definierade huvud- och underteman.

Kapitel 6 utgör sammanfattning och slutdiskussion av studiens resultat.

1.4.3 Studiens nyckelbegrepp

I denna studie förekommer ett antal ämnesspecifika, företagsekonomiska begrepp samt centrala teoretiska begrepp. Som läsare finner du dessa begrepp samlade i bilaga 5. De definitioner

jag utgår ifrån vad gäller studiens centrala begrepp återfinns i kapitel 3.6. Detta för att underlätta för dig som läsare att se vilka definitioner som jag valt att utgå ifrån. Samtliga bilagor finner du på www.mah.se under hälsa och samhälle/forskning/socialt arbete.

2 PEDAGOGIK OCH FÖRETAGSEKONOMI

2.1 Ett läroämnes framväxt och innehåll

Studier av omständigheterna kring ett ämnes framväxt och utveckling är som nämnts en del av pedagogisk forskning. Välkända är Goodsons studier av hur vissa ämnen får inträde och hur andra utestängs, i skolutbildningar på olika nivåer i historisk tid (Goodson, 1995, 1998). Goodson utgår från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och visar beroendet mellan å ena sidan samhällelig och kulturell kontext och å andra sidan ett ämnes inriktning och utveckling. Utbildningsinnehållet är en icke obetydlig del i makten att styra ett samhälle och dess medborgare. Goodson talar om ett ämnes framväxt, där läraren blir ett verktyg, socialiserad in i institutionella strukturer. Långt bortom denna socialisering ser Goodson ämnets innehåll som ett resultat av lärarens 1) egenintresse och 2) resursallokering, vilket kan stimulera till ämnets utveckling. Lärare har olika förhållningssätt beroende på hur de definierar sin roll, vilket skapar skilda läraridentiteter (Goodson och Walker, 1991).

Studier av läroplaner och läroplanshistoria pekar på vikten av aspekter såsom strukturen i utbildningssystemet för att förstå vad som sker på individ-, kollegial- och relationell nivå. Kampen för att definiera curriculum blir därför något som relaterar till sociala, politiska och intellektuella kontexter.

2.2 Hur kan ett ämne betraktas ?

På vilken analysnivå man än går in, handlar pedagogik så gott som alltid om en målinriktad verksamhet i uppfostran, undervisning och utbildning av individer i varierande åldrar och med skilda förutsättningar och andra egenskaper. Det väsentliga är därför de pedagogiska processer som tar sig uttryck i form av undervisning eller inläring samt socialisering i andra former. Allt detta påverkas av yttre omständigheter i miljön men också av speciella ramar som skapats av ekonomiska eller andra skäl i form av tid till förfogande för bland annat olika aktiviteter, regler om elevgruppering, klassers storlek. Genom sitt fokus på de pedagogiska processerna tränger pedagogiken igenom mer generella discipliner i en utpräglad, snävare makro-mikrodimension.

2.3 Företagsekonomi - vad är det?

Ekonomi betyder per definition hushållning med (begränsade) resurser; pengar, kunskap, tid och realkapital (utrustning, råvaror etc). Företagsekonomisk utbildning förekommer i princip över hela världen, och ämnet har formats genom de omvärldsrelationer som akademiska institutioner och dess företrädare har. I den företagsekonomiska traditionen har ämnet kommit att innefatta fyra huvudområden; organisation/management, redovisning och finansiering, kostnads-/intäktsanalys samt marknadsföring (jfr bil 6). Efterhand som företagsekonomiämnet utvecklats har nya delar tillkommit och här kan särskilt nämnas entreprenörskap, service-management och affärsinformatik. Vissa länder i Öst- och Centraleuropa har då gjort ett ”hopp” i meningen att nya delar kommit att dominera i utformningen av företagsekonomi-utbildningen.

Genom framväxten av moderna storföretag under slutet av 1800-talet kom redovisningsfrågorna att bli allt viktigare genom ökade krav på ekonomisk information. Efterhand som den tekniska utvecklingen blev allt snabbare kom företagsekonomi att främst handla om frågor gällande finansiering och

investeringsbedömningar. I båda dessa fall kom inspirationen från nationalekonomiska teorier. Massproduktion och företagstillväxt ledde också till att frågor om hur produktionen skulle organiseras uppmärksammades. Taylorismen blev ett begrepp vid sekelskiftet då metoder började utvecklas för att bedöma dels lönsamhet inom organisationer och dels prissättning för olika produkter. Theliander (1999) skriver bl a om de pedagogiska konsekvenserna av Taylors arbete då han i en kritisk betraktelse av Taylors system pekar på att mycket av det som Taylor benämnde lärande och utveckling inte är annat än kontroll av regelsystemets åtländad. Lärandet i den kapitalistiska produktionen har samma kontrollerande och disciplinerande funktion som lärandet i skolan. Under 1930-talet kom synen på människan i arbetslivet att nyanseras i och med den s k Human-Relations-rörelsen och beteendevetenskapliga aspekter blev alltmer väsentliga att beakta inom företagsekonomi. Human-Relations-rörelsens företrädare betonade arbetsledarnas betydelse och inom ramen för tekniska, administrativa och organisatoriska system försökte de åstadkomma trivsamma, arbetsengagerande och produktionsbefrämjande arbetsförhållanden (Lennerlöf, 1989).

Den praktiska anknytningen har medfört att ämnet företagsekonomi i stor utsträckning påverkats av en utveckling utanför de akademiska institutionerna (Engwall, 1980, s. 8).

Det amerikanska inflytandet i betraktandet av olika länders företagsekonomiutbildning varierar, och Engwall och Zamagani (1998) gör i sin studie ett försök till kategorisering för att belysa i vilken utsträckning som det amerikanska inflytandet över företagsekonomisk universitetsutbildning skett historiskt (inom parentes ges exemplifiering av länder):

1. Motstånd gentemot amerikanskt inflytande (Japan, Frankrike, Tyskland)
2. Den amerikanska modellen som inspiratör (Italien, Spanien)
3. Den amerikanska modellens inflytande vs den tyska modellen (Norden)

4. Sen integrering av den amerikanska modellen (Storbritannien, Östeuropa)

Den amerikanska synen på företagsekonomiutbildning bygger i hög grad på generella kunskaper kring företag och företagande. Utbildningen betonar företag som något som genererar vinst och avkastning. Praktikfall och nära samverkan med näringslivet utgör en viktig del i undervisningen och det vetenskapliga innehållet tonas ned. En slutsats som Engwall och Zamagani drar i denna kategorisering är att den nationella kontexten är viktig i förståelsen av vad och hur företagsekonomisk utbildning influerats. I mindre nationer med större behov av internationalisering, som exempelvis de nordiska länderna, har intresset och kraven på anpassning till andra handelshögskolor varit större. Likaså har moraliskt och finansiellt stöd betydelse i att etablera och förändra nya institutioner.

I den kurslitteratur som dominerar vid svenska universitet och högskolor är litteratur författad av amerikaner eller européer, vilka skriver på engelska dominerande. Vad gäller forskning, utbildning och tredje uppgiften (samverkan mellan högre utbildning och näringsliv), har integrationen mellan dessa tre delar tydligt bidragit till ämnets utveckling (en integration främst orsakat av starka influenser från USA).

2.4 Ekonomisk utbildning i Litauen

Den traditionella bilden av ekonomisk utbildning i forna Sovjetunionen, är att den varit centralstyrd och strängt kontrollerad av ett politiskt parti, kommunistpartiet. Ju mer politiserat ett ämne ansågs vara, desto större politisk kontroll utövades över ämnets innehåll. Få ämnesområden var och är mer politiska till sin karaktär än ekonomisk utbildning. Enligt information från mina intervjuer har det ryska och sovjetiska utbildningssystemet i klassrummet, i hög grad baserats på den tyske filosofen och statsmannen Humboldt. Studier av ekonomi och ekonomiska förhållanden under Sovjettiden utgjordes i

huvudsak av ämnen inom ramen för socialismens politiska ekonomi: Allmän arbetsorganisation, Produktionsstyrning, Ledning, Finansiering. Marxistisk ekonomisk teori hade av flera skäl en central roll i all form av utbildning, i synnerhet inom de samhällsvetenskapliga disciplinerna. Vad gäller exempelvis utbildning av högre chefer i samhället (managementutbildning), så var denna utbildning starkt integrerad i den högre utbildningen och generellt kan sägas att ett centralt mål var att centralisera all högre utbildning till Moskva p g a den högre utbildningens betydelse för planekonomin (Roffe, 1996). Sedan 1991 har utmaningarna inom Litauens utbildningssystem (jfr bil. 7) varit att etablera institutioner, utveckla curriculum och läromedel. Åslund (1991) pekar på att behoven av företagsekonomisk utbildning kan tillfredsställas på olika sätt och ledarutbildningar av olika slag har vuxit fram mycket kraftigt, samtidigt som forskning och grundutbildning inom universiteten tar betydligt längre tid att etablera.

Studier i ekonomi förekommer i huvudsak endast på högskole- och universitetsnivå (jfr bil 8) samt inom ramen för privata institutioner. I samband med självständigheten 1990 så har samhällsvetenskaplig forskning prioriterats och företagsekonomi utgör ett av de yngsta ämnesområdena. De främsta förklaringsgrunderna till varför företagsekonomi etablerats (jfr bil. 9) vid de litauiska universiteten är enligt Kundrotas (1996): a) generell efterfrågan i samhället på kunskaper i företagsekonomi b) akademisk frihetsgrad hos universiteten att självständigt utforma utbildningsprogram samt c) behov av att möta kraven på internationell utbildningsstandard.

2.5 Framväxt av företagsekonomisk utbildning i Litauen

När framväxten av företagsekonomisk utbildning studeras i Litauen finns paralleller till hur ämnet formats i andra öst- och centraleuropeiska länder. Det finns likheter i hur ämnet utvecklats i Litauen (jfr bil 9) och andra öst- och centraleuropeiska länder såsom Estland, Lettland och Tjeckien. Litauen utgjorde en starkt

integrerad del av Sovjetunionen jämfört med exempelvis Polen som upprätthöll mer eller mindre intensiva kontakter med väst under sin kommunistiska period (Genell, 1997). Övergången från plan- till marknadsekonomi har ställt ökade arbetsmarknadsmässiga krav på affärsutbildningar. Utbildningsprogrammen som erbjuds i företagsekonomi (jfr bil 10) är i hög grad diversifierade i sitt innehåll med olika tyngdpunkter, beroende på vilket universitet som avses. Privata bidragsgivare, organisationer och företag har på olika sätt bidragit i utvecklingen av utbildningsprogrammen. Internationellt stöd har exempelvis delvis finansierat företagsekonomisk utbildning vid Kaunas University of Technology genom Norwegian School of Management. Olika finansieringskällor utgör en del av de karaktäristika som influerat företagsekonomisk utbildning (Kundrotas, 1996). Lärare utgör en viktig del i utformningen av företagsekonomisk utbildning, samtidigt som de är aktörer i en vidare utbildningskontext, där politiska, ekonomiska och sociala förändringar påverkat reformarbetet inom universitetsutbildningen. Lärare har haft en nyckelroll i omvandlingen från den tidigare (före 1989) sovjetstyrda utbildningen i Litauen. Lärares förmåga, intresse och engagemang påverkar studenter, och i vissa fall innehållet i studierna. Kundrotas (a a) pekar på fem interna kriterier och tre externa, vilka i hög grad kommit att påverka utbildningsprogram i företagsekonomi:

Interna karaktäristika:

- Målet med att erbjuda företagsekonomiska studier jämfört med övriga ämnen
- Innehållet i företagsekonomiska studier
- Form, metod och kursmål
- Lärare
- Studenter

Externa karaktäristika:

- Synsätt och normbildning på nationell nivå
- Metoder och grad av finansiering
- Karriärmöjligheter och arbetsmarknadens efterfrågan.

Dessa interna och externa karaktäristika bidrar till vår förståelse av vad slags principer som påverkar företagsekonomisk utbildning (jfr bil 11).

3   **TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER**

Att konkretisera sina värderingar är mycket svårt då de oftast ligger i det djupt omedvetna. Jag menar att värderingar påverkas av den verklighetsuppfattning individen har. Min selektiva perception är en omedveten följd av den mångfald av information som präglar vår värld. Den teoretiska ram jag därför väljer att utgå ifrån, de metoder jag valt och de empiriska iakttagelser jag gör, beror i hög grad på resultatet av den selektiva process varje människa genomgår i uppfostran, arbetsliv, utbildning etc. Det är begränsade delar av verkligheten jag ser och möjligen också vill se. Vissa problem möter jag, andra inte. Jag upplever styrkan i vissa förhållanden och andra förhållanden ser jag inte. Det är utifrån mina glasögon som jag uppfattar studiens syfte och väljer teoretiska utgångspunkter.

I det här kapitlet redovisar jag studiens teoretiska utgångspunkter. Studien utgår ifrån det perspektiv som benämns utvecklingsekologi, vars upphovsman är Bronfenbrenner (1979). Enligt hans teori hänger alla företeelser samman och påverkar varandra, men i olika hög grad vid olika tillfällen. Teorin riktar uppmärksamheten mot relationer, dels mellan människor, dels mellan de olika system som vårt liv och vår värld är uppbyggd av. Bronfenbrenner framhåller att individen alltid utvecklas i ett sammanhang och hans teori inbegriper hela det sammanhang som individen lever i. Valet av utvecklingsekologi som referensram i denna studie motiveras av att Bronfenbrenner gör en uppdelning av

kontext på olika nivåer, som samtliga inverkar på individens utveckling. En schematisk skiss över Bronfenbrenners utvecklingsekologi ges i figur 1 på sidan 32 (jfr också bil. 12). En annan orsak till valet av utvecklingsekologi är att framväxten av företagsekonomisk utbildning som del av den högre utbildningen bör ses i en vidare social och samhällelig kontext, där företagsekonomisk utbildning och kunskaper i ekonomi speglar behov för individ, företag och samhälle. Den sociala kontextens betydelse för individen lyfts fram också av den ryske forskaren Vygotsky (1978).

3.1 Bronfenbrenner och Vygotsky

Individen kommer i första rummet enligt Bronfenbrenner och formar kulturen. Att bygga upp kunskap om världen, se och förstå den kräver inte bara att individen, barnet självt är aktivt, utan också att barnet (individen) ingår i ett socialt och kulturellt sammanhang i samspel med andra vuxna, vilket är något som Vygotsky (2003) lyfter fram. Barnen, enligt Vygotsky, kommer till den här världen med bara ett fåtal grundläggande mentala funktioner (uppmärksamhet, varseblivning och minne) som kulturen omformar till nya, mer avancerade och högre mentala funktioner. Han ansåg vidare att barnets utveckling är helt beroende av i vilken kulturell situation som det växer upp och att utvecklingen bör ses som ett resultat av barnets sociala samspel med bl a föräldrar, syskon och lärare. I förlängningen innebär detta, att språk och kultur starkt påverkar den kognitiva utvecklingen; inifrån och ut och utifrån och in. Individens (barnets) problemlösningsförmåga kan stimuleras genom att omgivningen ökar sitt medvetande om hur barnet tänker när det ställs inför ett problem. Vygotsky betonade vikten av att, som förälder eller lärare, förhålla sig till barnets utveckling och inläring. Han framhöll att genom undervisning skapas de lärprocesser som styr den fortsatta psykiska utvecklingen.

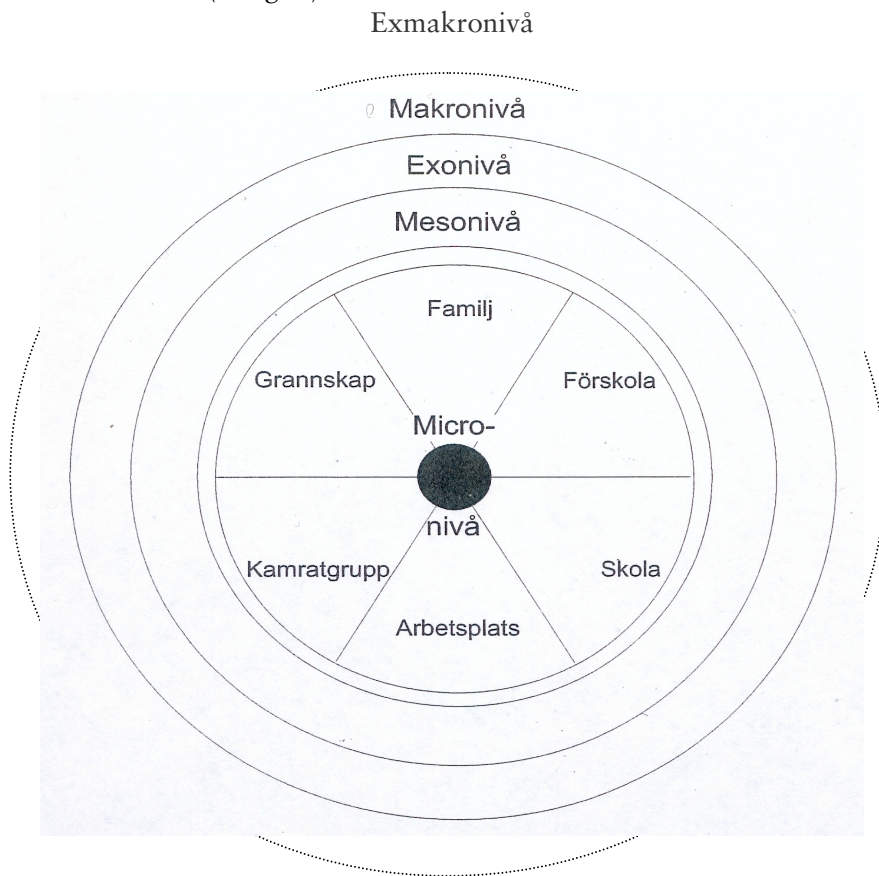
Det finns flera tänkbara teoribildningar att utgå ifrån när ett ämnes konstituering studeras, och huvudsyftet med detta kapitel är att utgöra en teoriram inför tolkning av datainsamling, vilken

presenteras i kapitel 5. Bronfenbrenner (1975) har belyst skillnader och olikheter i det amerikanska och dåvarande sovjetiska skolsystemet med fokus på barnuppfostran. Bronfenbrenner diskuterar förändringar i fem för individen viktiga sociala sammanhang. Han talar om olika närmiljöer; klassrummet, skolan, familjen. Utöver dessa tillkommer den större gemenskapen – lokalsamhället/regionen samt den nationella nivån. Eventuellt kan även den internationella nivån läggas till. Teorin belyser barns (individens) utveckling inom ramen för system av relationer, vilka formar hans eller hennes miljö. Bronfenbrenners teori definierar olika delsystem, var och en med betydande inflytande på barns (individens) utveckling. Interaktionen mellan dessa delsystem påverkar barnets utveckling och individens egna resurser. Förändringar eller konflikter inom och mellan delsystem och nivåer påverkar oundvikligen övriga.

För att ge en förståelse för barnets (individens) utveckling, bör inte studien enbart omfatta barnet (individen) och hans/hennes närmiljö, utan också barnet i förhållande till en mer allomfattande miljö. Bronfenbrenner pekar inte på barns (individens) påverkansmöjligheter, utan snarare på individens drivkrafter och inflytande i förhållande till sin omgivande miljö, och för att förstå kopplingarna mellan individ och samhälle utvecklade Bronfenbrenner den utvecklingsekologiska modellen vilken består av fyra så kallade system på olika nivåer: mikro (minst övergripande), meso, exo och makro (mest övergripande). I likhet med Vygotsky betonar Bronfenbrenner den omgivande kontextens betydelse för individen ur såväl mikro- som makroperspektiv. Båda intresserar sig för relationen mellan individ och samhälle. Hos Bronfenbrenner är individen mer drivande och med sin nivåindelning visar han att olika faktorer har varierande vikt emedan Vygotsky betraktar alla faktorer som av lika vikt för individen. Att klara något tillsammans utgör en viktig bas för utveckling och det är social interaktion som är fundamentalt i kognitionsutveckling, enligt Vygotsky. Såväl formell som informell undervisning tillsammans med kunnigare och mer erfarna familjemedlemmar eller lärare är viktiga förutsättningar för barns sociala utveckling. Om vi vill förstå en individs situation räcker det inte enbart med att beskriva henne och hennes familj, vi måste

också ta hänsyn till hur dessa delsystem passar ihop med varandra (i mesosystemet). Makrosystemet är också av stor vikt för att förstå individens vardag. Utöver de fyra systemnivåerna är tiden en viktig faktor i det utvecklingsekologiska perspektivet. Både miljö och individen förändras med tiden, och Bronfenbrenner anser att också sådana förändringar är viktiga för förståelsen av hur de olika systemen påverkar individen och utvecklingen. I Bronfenbrenners modell förekommer inte någon internationell nivå och jag anser det därför som meningsfullt att nämna Drakenbergs studier (2004) där hon kompletterar Bronfenbrenners modell med att lägga till en exmakronivå (se fig. 1).

Fig. 1 Bronfenbrenners utvecklingsekologi, modifierad med avseende på föreliggande undersökning. (Källa: Andersson, 1986, s. 21)

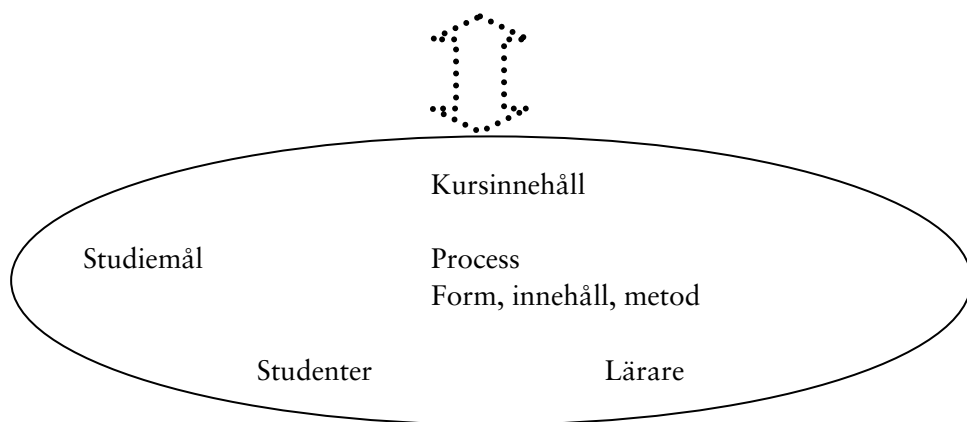
Även om Bronfennbrenners forskning i stor utsträckning har kommit att handla om barn, betonar han att utveckling är något som pågår hela livet och att teorin därför är tillämplig under hela livsloppet. Han framhåller att individen alltid utvecklas i ett sammanhang och hans teori inbegriper hela det sammanhang som individen lever i. Innebörden i de olika nivåerna ges i bilaga 12. En utgångspunkt i studien är att Bronfenbrenners modell kan appliceras när interaktionen mellan individ och dennes omgivande miljö skall studeras, men också mellan system på olika nivåer. Kundrotas (1996) visar i sin studie att företagsekonomi primärt är influerat av mikrosystem; institutioner och lärare. Utvecklings- och kunskapsprocesser, vilka stimuleras på denna nivå, influerar sedan samhället. Kundrotas (a a) visar hur pedagogisk utveckling på mikronivå interagerar med sin omgivande miljö. De delar som utgör det pedagogiska systemet - mål med studierna, innehåll, form, metod, lärare och studenter relaterar Kundrotas till:

Makrosystem (Kultur, nation, traditioner, språk)

Exo-system (Utbildningssystem, samhälle, ekonomi, institutioner)

Meso-system (Högre utbildning)

Mikrosystem (Praktiskt genomförande/utbildningsinnehåll utifrån utbildningsinstitution)

Fig. 2

Det pedagogiska systemet och den omgivande miljön
(Källa: Kundrotas, 1996, s. 115)

Det är flera olika variabler som på olika sätt bidrar till utbildningens kvalitet och innehåll, där samverkan mellan olika aktörer på olika nivåer, såväl i samhället som inom utbildningen, utgör en viktig drivkraft i utveckling av den högre utbildningen (a a). Hur olika slags styrning och kontroll tolkas och uppfattas får därmed konsekvenser i den specifika utbildningen.

3.2 Socialkonstruktivism

Ett antagande i denna studie är att verkligheten är socialt konstruerad. Berger och Luckmann (1991) framhäver att det finns olika verkligheter. Människor kan röra sig från en verklighet till en annan, men det finns alltid en "dominerande" verklighet; vardagsverkligheten, vilken kan ses som styrd. Antagandet om en socialt konstruerad verklighet innebär en tro att det inte existerar en objektiv verklighet, oberoende av mänskliga betingelser. Varje individ konstruerar sin verklighet vilket medför att olika människor uppfattar den på olika sätt. Konstruktivistisk pedagogik innebär att kunskapen konstrueras under inläringens gång. Kunskapen förändras allteftersom ny tillkommer. Gammal kunskap knyts ihop med ny och konstrueras på så sätt till egen, individuell kunskap. Egna erfarenheter är viktiga i inläringssammanhang. Studerande väljer ut och tolkar information utifrån sin förhandskunskap och den nya kunskapen integreras med den tidigare. Kunskap skapas som resultat av aktivitet (Forslund och Saarinen, 2000). I enlighet med teorierna inom den konstruktivistiska pedagogiken skall läraren ge ramar för inläringen/kursen. Läraren visar t. ex. vilka alternativ som finns beträffande innehåll, arbetsmetoder, tider, teman osv. Kunskapen skall inom dessa ramar anpassas efter studerandes behov och studerande ansvarar själva för sin inläring. Perspektiv på samhället som helhet och delar av något som har konstruerats av människor i samspel med varandra brukar i vissa fall kontrasteras till ett naturalistiskt eller biologiskt synsätt. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv hävdas t ex. att "man" och "kvinna" visserligen existerar som biologiska kön, men att kvinnlighet och manlighet är socialt skapade kategorier - det är

inte givet av naturen hur kvinnor och män är eller bör agera. Det socialkonstruktivistiska perspektivet har en lång tradition inom samhällsvetenskap, bl.a. filosofi och sociologi. Karl Marx uttalande att vi skapar vår historia utifrån de förutsättningar som våra föregångare konstruerat utgör exempel på detta. Socialkonstruktivismen växte i inflytande i och med publiceringen av *The Social Construction of Reality* (Berger och Luckmann, 1991). Här finns olika uppfattningar och synsätt, där vissa forskare hävdar att det inte finns någon objektiv verklighet, bl a Marton (1997). Människor konstruerar med andra ord verkligheter tillsammans med andra människor, samtidigt som verkligheten formar människor. En verklighetskonstruktion utgörs av läroplaner som tydligt uttrycker statsmakternas avsikter att styra skolan i en bestämd riktning och som i skolan tolkas av människor.

3.3 Läroplansteori

Skolans personal och elever, vilka skall omsätta läroplanen i praktisk handling, betraktar en läroplan vanligen som ett vagt styrinstrument för skolans dagliga verksamhet, och läroplanen och skolan kan ses i ett samhälleligt sammanhang. Med ett analytiskt syfte (Berg och Wallin, 1983, s. 59) kan en läroplan indelas i ett antal olika "nivåer"; en ideologisk nivå, en innehållsnivå, en regelnivå, en ämnesnivå och slutligen en intern och en extern verksamhetsnivå. De olika nivåerna är relaterade till varandra, i meningen att en eller flera nivåer kan vara styrande för andra nivåer. I studier visar Drakenberg (1989) att trots förekomst av styrdokument i form av läroplaner och/eller kursplaner som skall följas av enskilda lärare, visar det sig inte alltför sällan att lärare inte läser nya kursplaner särskilt noga. Konsekvensen blir då att avståndet mellan retorik och praxis blir tydligt. Innehållet i respektive nivå kan exemplifieras i det följande:

Ideologisk nivå; människan aktiv, skapande
Innehållsnivå; vissa centrala ämnesområden
Regelnivå; betyg, arbetsenheter

Ämnesnivå; ämnesinnehåll

Intern verksamhetsnivå; pedagogik, samverkan

Extern verksamhetsnivå; utbildning – samhälle

Genom att beskriva läroplanen i nivåmodellens kategorier kan vi betrakta läroplanen som en helhet. Utifrån ett makt- och socialisationsperspektiv betonar Goodson (1995) distinktionen mellan det skrivna (formella) och klassrumsaktiviteten. En konsekvens av detta är att vi mycket lätt feltolkar och missförstår läroplanen då vi utgår från det skrivna. Han ser flera historiska exempel där detta förhållande får negativa konsekvenser. Utveckling av curriculum kan ses som en process av att upptäcka traditioner. Risker blir då att det skrivna tas för givet då det bygger på historiska erfarenheter, när det i själva verket ständigt behöver ifrågasättas, förnyas och utvecklas och utgå ifrån klassrumsverkligheten. Kampen för att definiera curriculum är något som relaterar till såväl sociala och politiska som intellektuella kontexter. Historiska läroplansstudier behöver därför återupptäckas och analyseras. I annat fall ser Goodson (a a) en risk för att skolors behov inte tillräckligt fångas in. Därför behövs en dynamisk modell i samhället som utgår ifrån hur kursplaner, pedagogik, finansiering, prioriteringar/urval, ekonomi relaterar till varandra. Konsekvensen blir att vi inte kan och inte får se läroplanen som något isolerat i sig. Goodson talar om tre nivåer som är väsentliga att utgå ifrån vid studier av läroplanshistoria; individ, grupp/kollektiv, relation mellan individ-grupp, individ-individ och förändring över tiden. Läroplansutveckling kan ses som en politisk process, där skolämnet växer fram genom ett antal olika steg:

Invention (upptäckt) – ide´ från lärare

Promotion – yrkesroll och status spelar roll

Legislation – etablering av ämnet

Mytbildning

Det är hur ett ämne ses ur statussynpunkt som är den kritiska faktorn, särskilt då ämnet blir ”konkurrensutsatt” och måste kämpa för sina resurser. Svingbys (1979) studier i hur läroplaner

utvecklats över tiden visar på sambandet mellan central nivå och lokal tillämpning. Svingby talar om två modeller; den specifika och den generella. I den specifika har centrala, detaljerade anvisningar om innehåll, sekvens och kunskapskrav stor roll och förutsätts direkt och oförändrade i detalj följas och tillämpas av lärare. Läroplaner i forna Sovjetunionen och DDR (Östtyskland) kan sägas ha varit anslutna till denna modell. I den motsatta modellen, den generella, förutsätts att anvisningar och bestämmelser tolkas på de lägre nivåerna innan de tillämpas. Denna tolkning sker mot en tolkningsbas (pedagogisk grundsyn) som bestäms av flera faktorer. Svingby hävdar att i princip är anvisningar och bestämmelser som är mer detaljerade också mer styrande (a.a). Vill vi förstå vad som styr enskilda lärares handlande och agerande och komma bakom dessa oftast omedvetet styrande ramar för att förstå läraren så kan vi nyttja bildliga uttryck, metaforer (Drakenberg, 2001, s. 43).

3.4 Teoriers alternativa roller

Sociologen Giddens (1976) menar att samhällsvetenskaperna bygger på dubbel hermeneutik. Forskarna måste förhålla sig till en värld som redan är tolkad av de sociala aktörerna, de kan inte bortse från sociala aktörers beskrivningar och uppfattningar om sig själva och världen. Forskaren nöjer sig dock antagligen inte med aktörernas berättelser, eftersom de inte avslöjar allt om samhället. Han/hon måste även rekonstruera de sociala aktörernas tolkningar som ett samhällsvetenskapligt språk med hjälp av teoretiska begrepp.

Ordet teori härstammar från grekiskan och betyder betraktande eller begrundande. En teori är uppbyggd av ett system av relationer mellan begrepp, som i abstrakt form uttrycker idéer och antaganden om verkligheten. Teorier betraktar verkligheten utifrån ett visst perspektiv. Teorier bidrar på olika sätt till att låta oss förstå sammanhang och förklara sociala förhållanden (Ekström, 1998). Inom samhällsvetenskapen betraktas antingen teorier som en uppsättning hypoteser som ska prövas empiriskt (deduktion), eller så anses teorierna växa fram ur empiri genom forskarens

kodning och begreppsbildning, d v s induktion. Det finns sociologiska teorier på olika nivåer som förklarar samhället från makro- till mikronivå. Ju mer omfattande en teori är desto svårare är den att pröva empiriskt. Generella samhällsteorier utvecklas via kontinuerliga teoretiska diskussioner som inte kan testas empiriskt men som ofta används som övergripande utgångspunkter vid forskning (Ekström, 1998; Giddens, 2003 s. 531). Mångfalden av teorier utgör en inspirationskälla för forskning. Mångfalden kan även innebära olika teoretiska dilemman som forskaren ställs inför.

3.5 Studiens teoretiska utgångspunkter

Jag har valt att utgå ifrån Bronfenbrenners utvecklingsekologi, modifierad av Drakenberg med tillägg för exmakronivån som referensram i denna studie. Detta motiveras av att konstituering av företagsekonomi sker på flera olika nivåer och med olika inriktning. Dessa olika nivåer inverkar ömsesidigt på varandra och påverkar individen. En annan orsak är att företagsekonomi som ämne måste ses i en vid social såväl som politisk och ekonomisk kontext, eftersom företagsekonomisk utbildning är relaterad både till samhälleliga, arbetsmarknadsmässiga och utbildningspolitiska mål. Utgångspunkten i studien är individen. Jag ser individen som drivande, och dennes anpassning till olika nivåer som central, där olika nivåer har olika betydelser för individen. Detta är skälet till att jag inte väljer att utgå från Vygotsky som betraktar alla faktorer som av lika vikt för individen. I studier av läroplaner anser jag att individens förhållningssätt till retorik och praxis behöver förstås, där Bronfenbrenner dock behöver kompletteras. Jag väljer därför att utgå från Bergs nivåmodell (se kapitel 4.8) som jag anser väl kompletterar Bronfenbrenners utvecklingsekologi.

3.6 Centrala teoretiska begrepp

I studien väljer jag att lyfta fram tre bärande begrepp; utvecklingsekologi, socialkonstruktivism och konstruktivistisk pedagogik. I det följande redogör jag för vilka tolkningar jag lägger i begreppen.

Utvecklingsekologi tolkar jag som att individ och människa har relationer i olika sfärer; den privata och den yrkesmässiga. Relationer som jag direkt och/eller indirekt kan ha inflytande över. Utvecklingsekologin, som jag tolkar den, ger oss förståelse för att individers handlande och samspel får konsekvenser på olika nivåer i samhället. Men den säger också att individers roller och agerande är en konsekvens av hur miljöer på olika nivåer formas och påverkar individer.

Socialkonstruktivism är ett sätt för mig att betrakta världen, sådan vi känner den, som en konsekvens av mänsklig interaktion och kommunikation. Genom den kan vår förståelse av världen ses som föreställningar, ej på förhand givna och förutsägbara. Akademiska lärare har i studien en central roll och kan då förstås som socialt konstruerade subjekt, utifrån min roll som forskare.

Det tredje centrala begreppet, konstruktivistisk pedagogik, är ett sätt att se på lärandeprocesser. I dessa processer finns olika aktörer, som utifrån skilda utgångspunkter konstruerar egna bilder av vad som är essentiellt viktigt för kunskapande. Aktörernas sätt att förhålla sig till lärandeprocesser påverkas av olika intressenters vilja och drivkrafter.

3.7 Preciserade frågeställningar

I syfte att ge en bild av hur företagsekonomi som universitetsämne formats 1988-1997 i Litauen fokuserar denna studie på följande två frågeställningar:

- Vilka teorier och teoretiker har varit vägledande i den företagsekonomiska utbildningen i Litauen?
- Vad i mötet mellan det gamla och det nya har influerat företagsekonomiämnet i Litauen?

De ovan presenterade frågeställningarna sätts in i det teoretiska perspektiv som utvecklats av Bronfenbrenner och som benämns utvecklingsekologi.

4 METOD

Intervjuer genomfördes 1997 och samtliga intervjuade universitetslektorer och professorer var verksamma under sovjettiden, d v s före självständigheten i Litauen 1990. Detta tidsintervall innefattar såväl två år innan den formella självständigheten samt efterföljande sju år. Jag har valt att bygga upp presentation och genomgång av det empiriska materialet utifrån Bronfenbrenner, av Drakenberg modifierade modell, samt låtit Bergs modell komplettera Bronfenbrenner då jag velat se till skillnader mellan olika nivåer samt se hur olika ramar kan utnyttjas på olika nivåer i de olika modellerna. Då jag studerat centrala dokument och vad som i deras innehåll haft inflytande från utlandet, har Bergs modell varit otillräcklig och därför kompletterats med Bronfenbrenners. Vidare har jag använt mig av meningskoncentrering utifrån Kvale (1997) för att kritiskt läsa texter som ett sätt att söka kunskap om hur och varför användningen av språket ser ut som den gör. Var och en av de intervjuade lärarna har sin unika situation och sitt sätt att betrakta sin roll i akademien, undervisningen och företagsekonomiämnet. I studien har de intervjuade bidragit till att ge förståelse för helheter och sammanhang. I studien betraktar jag var och en av de intervjuade som ett fall. Individerna befinner sig i en närkontext som heter universitet/akademisk miljö, och denna närkontext utmärker samtliga intervjuade. Samtliga intervjuade befinner sig på samma nivå, men de är ändå individer. Man kan jämföra med ett klassrum och en skolklass där klassrummet påverkar individen. Individerna har likvärdiga referensramar men olika drivkrafter. Att beskriva ingående vad varje enskild intervjuad har för unik bakgrund,

utöver att de samtliga är fast anställda lärare undervisande i företagsekonomi har ej varit ambitionen i denna studie. Det centrala har istället varit att förstå drivkrafter och influenser och ge en bild av vad formar företagsekonomi.

Problemområdeskunskap avser kännedom om problemområdet genom teorier, modeller, empiriska undersökningar, praktisk erfarenhet, förförståelse och föreställningar om problemområdets verklighet. Min kunskap om problemområdet består i praktisk erfarenhet av arbete i de baltiska länderna, i synnerhet i Litauen och genomförande av förstudie samt ett genuint intresse av att kontinuerligt följa samhällsutvecklingen i Litauen.

Problem kan angripas på skilda sätt och därför är valet av metod för problemlösningen viktigt för att uppnå de syften forskaren har. För att bestämma innebörden av metod kan det vara lämpligt att göra en distinktion mellan metod och metodik. Med metod menas forskningens teknologi, själva de verktyg med vilkas hjälp data samlas in och analyseras. Termen metodik innebär den arbetsgång enligt vilken forskaren utför sitt arbete. För att kunna samla in data och analysera dessa finns olika typer av verktyg. Utifrån syftet med studien och de teoretiska utgångspunkterna väljer jag de verktyg som jag finner vara lämpligast. I det följande redogörs för de undersökningsmetoder, urvalsramar, datainsamlings- och analysmetoder som jag funnit vara relevanta för studiens syfte och frågeställningar.

4.1 Intervjumetoder/kvalitativ forskningsintervju

Forskningsintervjun är ett kvalitativt angreppssätt där vi använder oss av tolkningslära för att öka förståelsen av studieobjekt som är mycket komplexa. Det kan handla om att beskriva, förklara eller förstå. Intervjuer kan vara mer eller mindre strukturerade. Forskningsintervjun beskrivs av Kvale (1997, s. 13) som en intervju vars avsikt är att erhålla ”beskrivningar av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka de beskrivna fenomenens mening”. I de möten jag haft med respondenterna har det varit viktigt att ha ett så flexibelt förhållningssätt som möjligt. I samtliga fall har respondenterna fått den tid som krävts för att uttrycka tankar och

känslor. Forskningsintervjun, som verktyg, är därför att föredra när man vill ha en djupare insikt, eftersom den tillåter långtgående klargöranden från såväl intervjuarens som den intervjuades sida (Drakenberg, 2004). Jag betraktar i denna studie varje individ som unik, där var och en av respondenterna som individer och som professionella befinner sig i en unik situation och miljö. De har var och en sitt sätt att se på sin gärning som forskare och lärare, i sin undervisning, i synen på sina ämnen och synen på omvärlden. En omvärld som inte är statisk och som tolkas och uppfattas på olika sätt, beroende på vem betraktaren är. Oavsett om forskaren väljer att tala om intervju eller samtal så syftar båda till att generera data (Gustavsson, 2004, s. 239). Min tolkning av vad Gustavsson säger är att vad informationen refererar till, i intervju-fallet till objektiva fakta och i samtals-fallet till subjektiva fakta utgör skillnaden mellan intervju och samtal. Jag menar att i min studie blir intervjun utifrån den intervjuguide jag har en form av växelspel mellan mig och respondenten. Jag finner därför att intervjusamtal, eller forskningsintervju som Kvale (1997) talar om, i föreliggande studie blir mer relevant att tala om än renodlade intervjuer.

4.2 Representerade universitet

Samtliga intervjuade är verksamma som fast anställda lärare vid sex olika universitet och högskolor i Litauen. De undervisar samtliga i företagsekonomi och har varit verksamma under den tid då Litauen utgjorde en del av Sovjetunionen. De universitet och högskolor som lärarna är verksamma vid är (jfr. bil. 13):

Siauliai University (f d Siauliai Pedagogical University) Dept. of Economics and Management

Etablerade sig relativt sent (1995) med kurser i företagsekonomi.

Vilnius Technical University Faculty of Management

Ett av Litauens största universitet. Primärt utbildning av ingenjörer. Erbjuder kurser/program som kombinerar teknik och företagsekonomi

Vilnius University/ International Business School at Vilnius University Faculty of Economics/Euro Faculty

Litauens största universitet. Erbjuder hela utbildningsprogram

Klaipeda University Faculty of Economics

Erbjuder kurser/utbildningsprogram med i hög grad maritim inriktning

Kaunas University of Technology (KUT) Faculty of Administration

Först i Litauen med att etablera utbildningsprogram i företagsekonomi

Vitautas Magnus University Faculty of Management and Business Administration

Att jämföra med Kaunas University of Technology, dock har företagsekonomiska institutionen en tyngre roll jämfört med KUT.

4.2.1 Urval

De i studien representerade universiteten är representativa för Litauens högre utbildning i företagsekonomi med avseende på tillkomst, internationalisering, geografiskt läge och utbildningsinriktning. Det är mot bakgrund av detta som jag valt att låta nämnda universitet vara representerade. En restriktion i urvalet är att de jag samtalat med har god kunskap i det engelska alternativt tyska språket. Med restriktion avser jag då att de i studien ej ingående akademiska lärare som kunde varit intressanta att få samtala med ej ingått i studien p g a språkmässiga hinder.

4.3 Datainsamlingsinstrument (intervjuer och dokument)

Intervjuerna med akademiska lärare gav kvalitativa data. Innan jag skrev ned frågorna läste jag in det bakgrundsmaterial som jag hade för att se om det fanns några intressanta infallsvinklar, men även för att jag skulle känna mig beläst inom Litauens

utbildningssystem. En av mina källor här utgörs av de utsagor som framkom i de fyrtio intervjuer, vilka utgjorde empiriskt underlag i min C-uppsats (Christensen, 1995). Att ta sin utgångspunkt i sitt teoretiska material menar Starrin och Renck (1996) vara viktigt att tänka på innan en intervju genomförs. Jag var även under intervju tvungen att vara öppen för alla intryck som kunde ges. Mitt sätt att se på ämnet fick inte styra intervjun, istället fick respondenten inom ramen för de förutbestämda temana stort inflytande över vad samtalet skulle handla om (Rosengren och Arvidson, 2002). Tillsammans med respondenten skapades ett innehåll. Intervjuguiden (bil. 14) grundade sig på undersökningens syfte samt de frågeställningar som min studie handlar om. Intervjun var semistrukturerad vilket innebär att den inte hade någon helt fast ordning och struktur. Det ska finnas utrymme att ändra följderna av frågor samt formuleringen på frågorna, om det krävs för att följa upp respondentens svar under intervjun (Kvale, 1997). Intervjuerna utgick ifrån ett antagande att det inte är möjligt att på förhand veta vilka frågor som är viktiga och betydelsefulla, och ställer krav på intervjuaren att utveckla sig, anpassa sig samt följa upp vad som kan vara ändamålsenligt för situationen och för det centrala syftet med studien (Starrin och Renck, 1996). Som komplement till intervjuerna har olika styrdokument insamlats. Dessa har systematiskt bearbetats och analyserats. Vissa dokument har översatts från litauiska till engelska och i ett fall till svenska. Dokumenten kan delas in i tre grupper :

1. Centrala/nationella styrdokument
2. Kursplaner i företagsekonomisk utbildning
3. Litteraturlistor i företagsekonomisk utbildning

4.4 Undersökningsgrupp/urval

Urvalsprincipen har varit ett kriterieinriktat (Meriam, 2004), strategiskt urval, där kriterierna varit spridning i ålder, kön och representativitet vad gäller olika institutioner i Litauen. Ett ytterligare kriterium har varit att samtliga skall ha haft erfarenhet av undervisning i ekonomi under Sovjettiden. Samtliga av de

intervjuade var verksamma som lärare under Sovjettiden. En (1) av respondenterna har dessutom under längre tid (mer än ett år) varit verksam vid västeuropeiska universitet och sedan återvänt till Litauen. Totalt intervjuades elva personer. Urvalet gick till så att universiteten (via dekanus) kontaktades via brev i god tid innan genomförande, varefter jag fick kontakt med respektive företagsekonomiska institution/samhällsvetenskapliga fakultet. Det var jag som gjorde urvalet av respondenter efter att ha kommit i kontakt med respektive institution och min access till respondenten uppfattade jag som enkel. Jag har fragmentarisk kunskap i det litauiska språket och därför valde jag att framföra önskemål om att intervjuerna skulle föras på endera engelska eller tyska.

4.5 Intervjufrågor och intervjuernas genomförande

Insamling av data har primärt skett genom totalt elva intervjuer med universitetslärare vid sex litauiska universitet/högskolor, vilka ger undervisning i företagsekonomiska ämnesområden. Utöver dessa intervjuer har styrdokument i form av litteraturlistor, kursplaner och centrala dokument insamlats och studerats. Samtal har genomförts i för respondenten känd miljö och på engelska i samtliga fall utom två, vilka genomförts på tyska. Någon tolk har ej närvarat. Det har varit jag och respondenten som i avskilt rum, på ett avspänt sätt, samtalat. Totalt har respektive intervjusamtal varat i 1,5 tim. och spelats in på band, varefter transkribering skett. Jag har valt att inte namnge respondenterna, ej heller redovisat deras respektive ålder och kön då det inte är relevant för studiens syfte. I bilaga 15 ges en förteckning över samtliga respondenter. Det har inte funnits några på förhand självklara, allmängiltiga verktyg i form av frågor eller "frågeformulär" för att ta sig an mitt problemområde kring konstituering av företagsekonomisk utbildning. Intervjuerna genomfördes i form av samtal, vilket medgav öppenhet för de intervjuade att berätta om det de fann angeläget i förhållande till det tema som var aktuellt. Jag använde mig därför av samtalsguide med teman istället för förutbestämda frågor då jag inte ville ha så stor styrning från min

sida. Enligt Kvale ska en bra intervjufråga bidra tematiskt till att frambringa kunskap och dynamiskt till att skapa god interaktion (Kvale ur Jørgensen och Phillips, 2000 s. 121) Samtliga teman var gemensamma, men beroende på med vem samtalen fördes, varierade följdfrågorna något. Jag har varit noga med att informera om frivilligheten att delta i samtalen. All information kom att behandlas med varsamhet, vilket också informerades om. Den tillgång jag haft till material utöver samtal i form av läroplaner och styrdokument har varit relativt omfattande (se kap 4.7) och jag har valt att se dessa dokument som komplement till de intervjuer jag gjort. Utifrån de av mig tidigare bestämda temana har olika slags information insamlats och underteman formulerats (jfr. bil 14). Ur intervjuavren och innehållet i styrdokumentet har jag därefter valt att formulera tre specifika huvudteman som utkristalliserats vid transkribering och i förhållande till studiens syfte. Studiens huvudteman är:

Huvudtema Omprogrammering

Syftet med detta tema är att belysa vad som i olika avseenden påverkat utformning av läroplaner och ekonomiutbildningens roll i en före-, under- och eftersituation.

Huvudtema Undervisningens innehåll

Syftet är att belysa hur den akademiske läraren uppfattar kursplaner och hur dessa omsätts av lärare i undervisningen samt vilka effekter som kurslitteraturen får i kursplanen.

Huvudtema Attityder och intresse

Syftet är att belysa vilka uppfattningar som olika lärare redovisar med avseende på studenter, företagsekonomiämnet och sin egen lärarroll.

Samtliga samtal har genomförts med bandspelare. Samtalen har därefter transkriberats och skrivits ned ordagrant på engelska eller tyska. Huvudskälet har varit att minimera risken att bortse från väsentlig information. Samtalen har genomförts på engelska, med undantag för två samtal som genomförts på tyska. Skälet till detta är att två av respondenterna ej haft kunskap i engelska språket. Att

jag inte talar litauiska är givetvis en brist då jag och respondenten inte kan veta fullt ut att vi talar om samma saker. Samtliga intervjuade hade generellt sett en så god språknivå på engelska eller tyska att vi båda förstod varandra. Samtliga intervjuade hade dessutom författat akademiska texter på engelska. Genom samtalets gång förvissade jag mig om att vi samtalade om samma saker.

4.6   Analysmetod för intervjuerna/   kategorival

Principerna för sammanställning av intervjumaterialet följde Kvaless tankar om meningskoncentrering (Kvale, 1997), vilket i korthet innebär att läsa igenom hela intervjun och få en känsla för helheten, varefter naturlig urskiljning av meningsfulla aspekter utifrån respondentens egen berättelse tar vid. Formulering av huvudteman för meningsenheterna görs därefter. Utifrån undersökningens syfte ställs frågor till meningsenheterna. Slutligen knyts intervjuns huvudteman samman i en beskrivande utsaga. Utifrån de av forskaren tidigare bestämda temana har olika slags information samlats och underteman formulerats. Hela tiden jämför man delar av verket med en tänkt helhetsuppfattning och delen påverkas av helheten liksom helheten påverkas av delen i den hermeneutiska spiralen (Marton, 1997). Citat utifrån utsagor har använts som stöd för resultatredovisning. Citaten är återgivna med viss språklig korrigerings. De är formulerade på engelska av det skälet att jag därmed ökar sannolikheten för att återge innebörden, samtidigt som det ger texten en viss dynamik. Nyanskillnader framträder tydligare. Fokus i analysen av intervjuerna ligger på individens uppfattningar och mening kring en företeelse/tema (t. ex. kurslitteraturens betydelse). Jag är medveten om att en viss snedvidring förekommer såtillvida att intervjuerna får ta stor plats i förhållande till dokumenten (jfr. 4.7). Den uppfattning och mening som kommer fram genom samtale kan inte isolerat förstås av mig, utan måste sättas i relation till den kontext som den intervjuade befinner sig i. Den analys jag gör är därför inte ett försök att förklara, utan snarare att beskriva hur individen

uppfattar, tolkar och förstår sin omvärld. Analysen belyser därför hur individerna, människorna, de akademiska lärarna, föreställer sig och sin omvärld (livsvärld), den mening de uppfattar att verkligheten har för dem. Varje individ bidrar därför med olika delar i den helhetsbild av verkligheten som var och en står för. En del av dessa helhetsbilder sammanfaller i de utsagor som framkommer, andra helhetsbilder blir specifika. Enligt Alvesson och Sköldberg (1994) är det inte mängden utsagor som är intressant, istället är det utsagornas innehåll och vad som faktiskt sagts som tas på stort allvar.

4.6.1 Trovärdighet

Mäter forskaren det han/hon tror sig mäta? Merriam (2004) menar att den interna validiteten inte innebär något större problem vid kvalitativa studier. Såväl urvalsprinciper som öppenheten i intervjusituationer i mötet mellan forskaren och respondenten och i bearbetningen av materialet möjliggör en kontinuerlig granskning av att forskaren kan fokusera på studiens frågeställningar. För att öka den interna validiteten i denna studie har jag varit noga med att redogöra för hur material samlats in, urvalsprinciper, framtagande av samtalsguide och hur jag kom fram till slutsatser utifrån det insamlade materialet. Intervjuerna i sig utgör en validering av min tolkning. Jag är fullt medveten om att om någon annan än jag genomfört intervjuerna, så hade tolkningen av vad som framkommit sannolikt sett annorlunda ut. Det är min tolkning av utsagorna sett med mina ögon som jag presenterar.

4.7 Styrdokument/vilka dokument har insamlats

Som komplement till intervjuer och samtal har olika slag av sekundärmaterial i form av styrdokument insamlats. Kriterium har varit att dessa styrdokument på olika sätt skall belysa företagsekonomiämnet med avseende på de frågeställningar studien

behandlar. Styrdokumentet har utgjort ett viktigt stöd i samband med förståelse- och tolkningsprocessen av data.

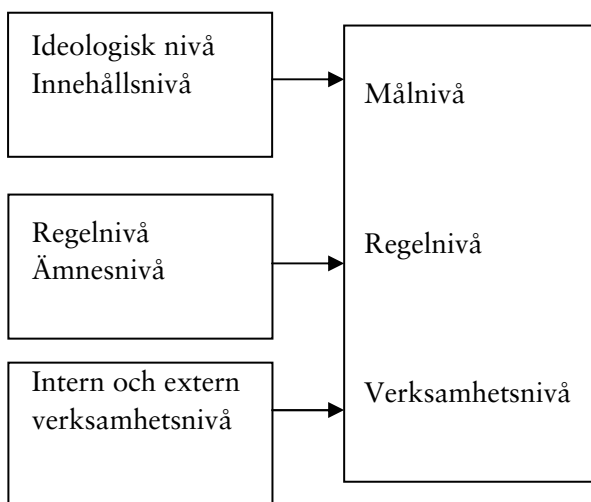
Styrdokumentet kan delas in i tre grupper:

- Litteraturlistor i företagsekonomisk utbildning
- Kursplaner i företagsekonomisk utbildning
- Centrala dokument från utbildningsministeriet

4.8   Analysmetod för dokumenten

Jag väljer att göra en kvalitativ dokumentanalys. Med kvalitativ dokumentanalys menas att i ett textmaterial söka efter framträdande drag i materialet. Den typ av frågor som ställs är: Vad innebär det? Vad handlar det om? Vad kännetecknar händelsen, fenomenet? Vad är det som kan ge variationer och vad är strukturer hos företaget och innebörden? En pendling mellan helhet och delar sker. Materialet som jag använt mig av är ett urval av styrdokument som insamlats från olika universitet, främst dock Kaunas University of Technology/Faculty of Administration (KUT) samt från utbildningsministeriet. Jag har valt att endast låta en av lärarna representera KUT för att kompensera i viss mån att jag hämtat merparten av dokumenten från detta universitet. Jag har inte gått in på de processer som ligger bakom framtagandet av styrdokumentet. Dels hade inte detta varit praktiskt genomförbart, dels är det inte relevant i förhållande till syfte och frågeställningar för studien. Urvalet jag gjort av styrdokument tar hänsyn till den innehållsliga relevansen för studiens syfte och frågeställningar samt de kontakter jag haft i Litauen. Som modell för mitt arbete att analysera styrdokument har jag valt den sk nivåmodellen, en modell vars främsta användningsområde har varit och är läroplansanalys. Modellen var ursprungligen avsedd för analys av centralt utarbetade dokument inom skolan. Eftersom läroplaners skrivningar uttrycks både med ideologi och regler ser Berg (2003) att läroplanen kan delas in i sex grundnivåer: ideologisk nivå, innehållsnivå, regelnivå, ämnesnivå, intern verksamhetsnivå och extern verksamhetsnivå. Nivåerna blir ett sätt att strukturera begrepp och skrivningar. En förenkling av nivåmodellen kan ske

genom att de sex nivåerna görs om till enbart tre nivåer, där den ideologiska och innehållsnivån slås samman till en målnivå, regel- och ämnesnivån blir en regelnivå och intern verksamhetsnivå och extern verksamhetsnivå blir helt enkelt en verksamhetsnivå. I mitt arbete har jag därför utgått ifrån tre nivåer i Bergs modell.

Fig. 3 Bergs förenklade nivåmodell tillämpad i föreliggande studie (Källa: Berg, 2003, s. 166)

När jag inhämtat kunskap om hur Berg använde nivåerna i arbetet med läroplaner fann jag att Bergs förenklade nivåmodell var användbar när ett dokumentets olika delar och avsnitt jämförs med varandra.

Målnivå

Här har jag på ideologisk nivå placerat skrivningar som kan tolkas handla som människosyn, kunskapssyn, samhällssyn mm. På innehållsnivå ligger ämnesmål och huvudmoment.

Regelnivå

Här har jag placerat kollegium, bedömning och betyg, finansiering

samt på ämnesnivå sådant som berör helhetskunskap i företagsekonomi.

Verksamhetsnivå

På intern verksamhetsnivå har jag valt att placera pedagogiskt arbetssätt, och på extern verksamhetsnivå samverkan mellan universitet och omgivande samhälle.

Utifrån Bergs definition av dokumentanalys (Berg, 2003) har jag relaterat och jämfört olika delar och avsnitt av ett dokument med varandra. Dokument framtagna såväl på samma nivå som på olika hierarkiska nivåer har jämförts med varandra så att jag kunnat tolka in rimliga innebörder i det som inte finns explicit uttryckt. Merparten av dokumenten är skrivna på litauiska och delar av dokumenten har jag fått översätta till såväl engelska som svenska. En mindre del av dokumenten har jag hanterat och översatt på egen hand. Detta har jag kunnat göra då jag har fragmentarisk kunskap i det litauiska språket.

4.9 Metodtriangulering

Studien avser att göra en metodtriangulering. Metodtriangulering innebär i praktiken att flera olika metoder används för att ta fram forskningsdata och i studien kombineras intervjuer med dokument. Möjligheten att använda sig av metodtriangulering har sitt ursprung i det faktum att de olika kvalitativa metoderna har egna antaganden om den sociala världens natur och individens samspel med andra. Varje metod för med sig en egen uppsättning antaganden vid datainsamlingen och ger därför även data som måste ses i förhållande till den metod som används. Den främsta fördelen med att använda sig av flera olika metoder är att det ger mer data och ökar därmed kvaliteten i forskningen (Denscombe, 2000).

5 PRESENTATION OCH TOLKNING AV EMPIRISKT MATERIAL

Jag har valt att redovisa mitt empiriska material på ett sådant sätt att materialet växer fram och levandegörs, varför jag presenterar vad som framkommit i löpande text med urval av citat, vilka utgör underlag för min tolkning. Citaten har jag granskat utifrån eventuella grammatiska fel, utan att låta denna granskning påverka transkriberingen som sådan. I de fall där samma utsagor framkommit från flera intervjuade (anges inom parentes, där varje intervjuad anges med bokstav A t o m K, se även bil. 15), har jag formulerat i "we-form", istället för "I-form". Med valet av bokstäver för respektive citat har ej syftet varit att i studien följa enskilda lärare. En tydlighet i vad som är resultat och tolkning ges genom att "min tolkning är...", vilket genomgående betyder vad jag själv anser. Avsnittet är indelat i tre huvudteman; omprogrammering, undervisningens innehåll samt attityder och intresse. Vart och ett av dessa huvudteman är sedan uppdelat i underteman. Dessa underteman har utkristalliserats i förhållande till definierade huvudteman och studiens syfte då tolkning av dokument och intervjuer skett.

5.1 Omprogrammering

5.1.1 Nationella direktiv

Under Sovjettiden utarbetades i praktiken samtliga styrdokument såsom kursplaner, litteraturlistor och timplaner av utbildningsministeriet i Vilnius med tydlig kontroll och styrning från Moskva. De direktiv som gavs avspeglades i centrala dokument. Det enskilda universitetet hade små möjligheter att utöva inflytande över såväl utformning, tidsallokering som formulering av kursinnehåll. Relativt ofta var samma personer involverade i utarbetande av nationella styrdokument som parallellt var verksamma vid universitetet.

Earlier, during Soviet-time we received curriculum from the Ministry but after the independence, we had to develop it ourselves (F, G, I).

Vad gäller nationell styrning av universitetet sedan självständigheten regleras förhållandet mellan stat och universitet utifrån principen att det är den litauiska staten som är ansvarig för den verksamhet som bedrivs på högskoleområdet. Det är parlament och regering som bestämmer vilka regler som ska gälla och hur resurserna ska fördelas. Staten skall och får inte ha inflytande över utbildningens innehåll (Laumanskaitė, 1994). Autonomi och akademisk frihet utgör formellt sett ledorden. Flera av intervjupersonerna angav att en typ av lärare verksamma vid universitetet har haft mycket stort inflytande över hur de nationella direktiven utformats. Denna typ av lärare har då befunnit sig på såväl lokal som nationell nivå och på så sätt haft inflytande över såväl det egna universitet som hur direktiven utformats nationellt. Inte sällan är detta en typ av lärare som har ett väl utvecklat internationellt nätverk (se 5.1.3).

Min tolkning är att den formella akademiska friheten som inträdde i samband med frigörelsen ger lärare som möter de nya förutsättningarna och som får ett mycket stort inflytande i utformningen av nationella direktiv, oavsett om läraren verkar

lokalt eller nationellt. Jag tolkar det därför som att det utkristalliserar sig två typer av lärare; de som följer nya riktlinjer fullt ut och de som aktivt är med och utformar nationella direktiv som väljer att ibland gå utanför (nationella) ramar.

5.1.2 Ekonomiutbildningens roll

Utbildning i de ekonomiska ämnesområdena intog en viktig roll i det sovjetiska ekonomiska och politiska systemet. Marxistisk ekonomisk teoribildning förväntades stödja ”*the dogma of communism as the inevitable outcome of the history of mankind*” (Delhaeus ur Genell, 1997, s. 108). Att som undervisande lärare i sovjetsystemet förhålla sig till att marxistisk teoribildning innebar ”god” teoribildning för att sedan efter frigörelsen förkasta densamma och bejaka marknadsekonomin principer, innebar ett paradigmskifte för den enskilde läraren.

In the former system Marx was good, now it is in the rubbish can. If today Marxist theory is included in our curriculum you would be seen as a “Soviet-man” (A, B, D, G, H).

Universiteten och högskolornas huvudsakliga uppgifter är att bedriva utbildning och forskarutbildning samt samverka med det omgivande samhället. Ekonomiutbildningen har då en viktig roll att fylla i mötet mellan akademi och praktik.

Because it is significant with socialization, to have the right understanding of the economic system, Business Administration and Economics are important as a contribution. A lecturer also makes this tribute to the formation of each student as a part of the socialization (C, D, J, K).

I intervjuerna framkom att för de lärare som i Sovjetsystemet var lärare var det viktigt att, i retoriken, förhålla sig till vad som i centrala direktiv var föreskrivet kring ekonomiundervisningens innehåll. Mycket fokus låg på femårsplaners genomförande och

kunskapande kring politisk ekonomi. Statistiska data, politiska tal, handel och samverkan inom övriga Öst- och Centraleuropa (inom ramen för Comecon, se bil. 5) utgör exempel på detta. Innehållet präglades i hög grad av förmedling av statistik. Viss kunskap om väst och det kapitalistiska systemet var föreskrivet. Någon formulering om betydelsen av kritiskt förhållningssätt i undervisningen fanns dock ej föreskrivet i de centrala direktiven. Som lärare handlade det många gånger om att i retoriken bejaka detta, samtidigt som läraren i praxis förhöll sig på ett annorlunda sätt.

We could not have our own opinion and it meant that we needed to say one thing and rethink when it was needed, which also affected the way of teaching. (A, E, F)

I spelet mellan olika nivåer i forna Sovjet fanns ett relativt litet, för att inte säga obefintligt, handlingsutrymme för den enskilde läraren. Mål-, regel- och verksamhetsnivå var starkt integrerade, vilket framkommit i styrdokumentet. Denna integration utmanades efter frigörelsen från Sovjet då den akademiska friheten medförde mycket formell frihet åt universiteten att tolka nationella direktiv. Detta innebar stora möjligheter för läraren att utöva inflytande över ekonomiundervisningen. Det fanns då a) lärare som fullt ut bejakade detta och ville komma så långt bort som möjligt från tidigare förhållningssätt samt b) lärare som kände sig stimulerade av nya ämnen generellt men hade svårt att förhålla sig till företagsekonomi som sådant. Vidare fanns de c) lärare som utåt sett bejakade, i sin närmkontext, de förändrade villkoren, men i praktiken inte var övertygade om det positiva i förändringen.

In 1989 we began with Business Administration. In the first year there was a transition period and we tried to connect Marxism, political economy with macro and micro economics. But it was difficult and we saw that the objectives of the sciences were different. In the former system we had the possibility of thinking, criticism, but we did not have the possibility to criticise the government and communist party. In the last year of Soviet time we could put a lot of criticism into

the economical system (C, D, E, F).

Min tolkning är att lärarnas olika uppfattningar om sin roll fick konsekvenser för mötet med nya direktiv, ramar och hur ekonomiämnet betraktades. Vidare anser jag därför att den närkontext som individen befann sig i visserligen var gemensam, men hur individen använde sitt frirum för att påverka ekonomiutbildningens innehåll varierade. Antingen bejakade läraren förändringarna och fortsatte verka utifrån nya förutsättningar, eller drog läraren sig tillbaka i passivitet och snarare ointresse. Hur läraren uppfattade sin roll och vilken attityd och intresse till ekonomiämnet som han eller hon hade kom därför att få stor betydelse.

5.1.3 Internationellt inflytande

Omvandling skedde inte över en natt i samband med självständigheten, utan med betoning på omvandlingsprocessen inleddes införandet av företagsekonomi stegvis dessförinnan. Merparten av kursutbudet ersattes av mer marknadsorienterade kurser, däribland företagsekonomi. I vissa fall ändrades dock bara namnen på kurserna, medan innehållet ibland förblev i stort sett detsamma i samband med självständigheten, ibland med helt nytt innehåll. I intervjuerna framkom att inflytandet från utländska universitet och länder varierade, men generellt sett var inflytandet som störst de första åren efter frigörelsen. Intresset var ömsesidigt, samtidigt som bevekelsegrunderna kunde variera. I vissa fall initierade enskilda lärare egna kontakter, i andra fall fick universiteten (lokal nivå) erbjudande om stöd och i ytterligare andra fall fanns bilaterala avtal (nationell nivå) med länder som USA, Norge, Tyskland, Danmark, Sverige och Storbritannien.

In 1990 we organized a team of young business people and they told their needs and each professor who came from the west brought their experience. Our international relations extended extremely with faculties in New York, Kiel, Lyon and London (E, H, I).

Två av respondenterna hade mötts av en "Besser-wisser"- attityd då synpunkter på ekonomiutbildningens utformning i Litauen gavs av kolleger från väst.

There is a totally wrong view in western countries about our conditions in the former system. We had enough subjects within the field of Economics. As a result of another property-legislation and lack of private sector of course there are differences. But in the field of Organisation and Management we cannot see so many differences. It makes us frustrated when thinking about the views and "Besser-wisser" attitude you showed us. (B, G)

Behovet av internationalisering för universiteten i kombination med Litauens litenhet som nation relaterar väl till det som Engwall & Zamagni (1998) betonar som en viktig faktor i hur företagsekonomi utvecklats som universitetsämne. Det blev då naturligt att ta emot stöd och råd från utifrån kommande personer (exempelvis gästlärare) och att vistas perioder vid västuniversitet. I ett fall ges exempel på hur en grupp företrädare för Storbritannien och Sverige 1990 genomförde förstudie i syfte att identifiera hur och på vilket sätt marknadsekonomi skulle kunna införas.

The very first step from abroad was when Swedish and English consultants gave us support by implementing a pre-study of our needs (G, H, J).

Stödet reglerades i olika slag av samarbetsavtal, där det tydligt framgick vilken form och omfattning som stödet skulle ta sig. Bilateral avtal slöts primärt mellan universitet och institutioner. Indirekt stöd kom också från privata donatorer (exempelvis stiftelsen Soros Foundation). Från exempelvis Sveriges sida fanns tidigt i självständighetsprocessen ambitioner att multilateralt stödja universitetens uppbyggnad. I styrdokumenterna framkom att dessa influenser kom att påverka utformningen av centrala direktiv för högskoleutbildningen, inte minst synen på den akademiska friheten.

For us it was a very difficult process to know in what way and how to deal with the transfer from planned to market economy. So many professors were trained in other countries and then we had agreements which we had to relate to (A, E, J, K).

Min tolkning är att det är uppenbart att influenser och inflytande från västuniversitet (främst amerikanska) kom att få stor betydelse för hur examina och kurser utformades samt hur kursplaner utarbetades. En del av detta inflytande var självvalt och en del oundvikligt såtillvida att universiteten saknade tidigare erfarenhet av företagsekonomisk utbildning. I den mån som lärare samverkat internationellt förstärks bilden av gästlärare som ”budbärare”, vilka hade med sig lösningar och föreställningar som framställdes som de ”enda” rätta. Den verktygslåda av lösningar till ekonomisk och social tillväxt och välfärd, som förmedlades till studenten, blev sällan eller aldrig ifrågasatt. Det som förmedlades av läraren innebar i hög grad föreställningar om att det för Litauen endast fanns en väg att ”gå” vad gällde omvandling och reformering från planekonomi till marknadsekonomi. Graden av internationellt inflytande kom på så sätt att bli identitetsskapande och styra lärarens egen uppfattning om sin roll.

5.1.4 Sammanfattning omprogrammering

Centrala dokument, kontaktytor med västuniversitet, intresse och attityder hos lärare kom att få stor betydelse för hur ekonomiutbildningen utformades. Denna omvandling, att gå ifrån ett samhällssystem som i detalj reglerade vad som fick sägas och inte, till ett system som betonade akademisk självständighet, var givetvis svårt för många i samhället, däribland lärare. Innebörden av begreppet akademisk frihet blev något tvetydig. En ofrihet i gamla systemet ersattes med en annan slags ofrihet, där läraren antingen gavs stora möjligheter att påverka och ha inflytande eller en sårbarhet, innebärande mottaglighet för all form av stöd från andra (utomlands).

5.2 Undervisningens innehåll

5.2.1 Kurslitteratur

I styrdokumentet framkom att Lenin, Marx, Engels och politiska tal av Brezjnev utgjorde den kurslitteratur som under Sovjettiden ingick i läroplaner i ekonomi. Viss västerländsk litteratur förekom, och då översatt sådan. Amerikanen Paul Samuelson är den som då bör nämnas och som flitigt användes i kurser i nationalekonomi. Under 1980-talet skedde viss liberalisering och översättningar av Philip Kotler förekom.

Mentally, it is not very difficult because Marxist Economics is also Economics and some fundamental things remain the same but of course it was a problem and at the same time interesting as we had the motivation and we understood that it was a step forward. In every society the practice is different. Maybe the theories are the same but how they are adopted varies from country to country (C, E, G, H).

Läromedlens tillgänglighet, centrala roll och betydelse i att förmedla kunskaper i kombination med den upplevda bristen på läromedel anpassade för Litauens förhållanden utgör ett betydande problem. Ett sätt att komma förbi detta utgör samverkan med företag, som bidrar med olika slag av praktikfall. I intervjuerna framkom att flera respondenter dessutom framhäver att bristen på kunskaper i engelska utgör ett hinder för såväl lärare som studenter i läromedlens användning i undervisningen.

When speaking about text-books there are so many words which are interpreted, but students are reading more badly when professors are using these words. Therefore we try to use cases from different text-books and cooperate with enterprises in order to adapt to Lithuanian conditions (A, B, D, E, I).

I intervjuerna framkom att det i flera fall poängteras hur tillgång till enstaka exemplar av läromedel varit styrande för kursplaneinnehållet.

We are going to western libraries reading and then we have

elaborated syllabus. We use these text-books for elaborating our teaching programs and then we are seeking to find literature. The George Soros foundation has covered some costs and this is very useful for us. The references in this translated book are mainly taken from American books. We use what we can find and make a program of our subject by using a lot of text-books and give students text-books to read (E, F, J, K).

Några respondenter lyfter fram betydelsen av att det i kursinnehållet blir alltför ensidig dominans av amerikanska utgångspunkter och eftersöker mer av skandinaviska influenser.

The dominance of pure liberal market economy in the curriculum and courses is very significant. There is no social dimension to speak about. In the long term run we can think more of a socially oriented welfare-state like Sweden for example (B, G, H).

En effekt av att lärare upplever bristen på anpassade läromedel till den litauiska kontexten, utgör behovet av att egenutveckla sådana. Oftast sker detta på basis av redan befintligt material, och då främst amerikansk litteratur.

Earlier, during Soviet-time, we received curriculum from the Ministry but after the independence we have to develop it ourselves. Of course on the basis from American and foreign text-books which we receive (C, J, K).

I intervjuerna framkom att enskilda lärares kontakter med lärosäten kan få direkta konsekvenser för deras val av litteratur. I dessa fall ges utrymme för icke-amerikansk litteratur och då bl a skandinavisk.

We are using Grönroos in the subject of service management and marketing. Through personal links we got to know him in Helsinki (E, F).

När det gäller litteratur som förklarar marknadsekonomins grunder har det i styrdokumenterna framkommit att det är litteratur författad av amerikaner som dominerar.

When explaining market economy, text-books coming from the US are translated, but when discussing Lithuania the Lithuanian situation only is not included, because theory in general is very similar. First of all we must know all the material in the text-book and then choose looking at our economic situation and then choose what themes are the most important for Lithuania (E, H, J).

I styrdokumenterna framkom att övervägande delen av den litteratur i form av textböcker som användes från 1990 och framåt reflekterade en syn på kapitalism och marknadsekonomi som karaktäriserades av:

- Antingen råder planekonomi eller marknadsekonomi.
- Övergången från en centralt planerad ekonomi till en fri marknad kommer att ske relativt lätt, och utan några högre kostnader. Detta förutsatt att priser släpps fria, marknaden liberaliseras, och det privata näringslivet tillåts växa.
- Ekonomiskt medvetande, vinstmaximering och rationellt handlande är utmärkande drag hos människan.
- Fokus i förändring ligger på snabba förändringar och skiften. Ej på att samhällelig förändring sätts in i en social och historisk kontext.

I styrdokumenterna framkom att i stort sett samtliga läromedel som används och/eller har använts i den företagsekonomiska undervisningen har haft dessa utgångspunkter.

5.2.2 Kursplaner

Företagsekonomisk utbildning fokuserar den s k mikroekonomin (i nationalekonomi studeras makroekonomi) i samhället, d v s ämnet behandlar företag och organisationer. I intervjuerna framkom att innehållet i undervisningen består av såväl teori som tillämpning. Hur stort inslaget av praktisk tillämpning är utgörs i hög grad av lärarens kontaktytor och nätverk med omgivande samhälle. Studenten ges små möjligheter att sätta in företagsekonomi i en större, litauisk nutida och historisk kontext samt jämförelser med andra länder. Pedagogiskt utvecklingsarbete sker snarare på individnivå än på institutionsnivå. Det är enskilda lärare som är bärare av pedagogiska idéer, och det tycks som att ju mer kontaktytor läraren har utanför den egna institutionen, desto mer öppen är läraren för att diskutera pedagogiskt utvecklingsarbete. Den akademiska friheten inom ramen för det litauiska samhället har inneburit ett beroende såväl som ett oberoende gentemot olika aktörer. Det har blivit allt viktigare för studenter att i den företagsekonomiska utbildningen se sambandet mellan de kunskaper som de tillägnar sig och tillämpningen av kunskaperna i yrkeslivet och det framtida yrket.

I intervjuerna framkom att det gavs flera olika uttryck för hur influenser och behov av referenser kom att spela en roll för utformning av kursplaner. Centrala dokument, kontaktytor med västuniversitet och kollegial samverkan kom att få betydelse. Undervisningsmetoderna består primärt av föreläsningar, diskussioner och praktikfall. Det råder dock brist på praktikfall utifrån litauiska förhållanden, och flertalet praktikfall som används i undervisningen utgår ifrån, främst, amerikanska förhållanden. Flera av lärarna är verksamma som konsulter alternativt projektledare vid sidan om sin tjänst vid universitet. På så sätt genereras nya praktikfall. Tre av lärarna ger uttryck för detta på följande sätt:

As a lecturer, you need some sort of practical experience and I am myself working in a Swedish firm as a consultant using theories from the university in companies. My idea was that

giving lectures in marketing demands practical experience. This is why I try to combine both the role as a project-leader, supervisor and a traditional lecturer. I try to give the student as much training from working-life as possible (A, F, I).

Det tycks som att antingen upplever de intervjuade det som svårt att utforma kursplan i nya ämnen mot bakgrund av den styrning som upplevts tidigare eller också upplevs det som positivt att direkt ha inflytande över kursplanen. I styrdokumentet framkom att ett sådant exempel utgörs av ämnet marknadsföring. Marknadsföring är ett ämne inom företagsekonomi, som utgår ifrån marknadsekonomin grundläggande idé om att det är utbud och efterfrågan som styr produktionen av varor och tjänster. Ämnet uppfattades som nytt eftersom det inte existerade i den planekonomi, som fanns i Litauen som del av Sovjetunionen.

I was born long ago, this is my main problem. It is not very easy to handle all these new subjects (C)

Flera av lärarna gav uttryck för den tillfredsställelse det innebar att kunna utveckla kursplaner och undervisningens innehåll gentemot nya företagsekonomiska ämnen, samtidigt som betydelsen av tidigare erfarenheter betonades.

All those theories in Organisation and Management which were dominating in the former system have been very supportive as a scientific basis to develop Business Administration. Of course the question about property ownership and internationalisation has been challenging when developing Business Administration (C, D, F, G, H).

I intervjuerna framstår det, som tidigare nämnts, att det fanns tre typer av lärare; a) de som i kursplanearbete bejakade det nya på basis av det gamla gentemot sin institution och b) de som hade en negativ inställning och tveksamhet inför det nya samt c) de som förmedlar en uppenbart individuell uppfattning och hämtar sin kraft till förändring och utveckling i sitt nätverk av kontakter utanför institutionen.

Min tolkning är att läraren i hög grad blev en bärare av värderingar, som inte sällan behövde vara förankrade hos läraren själv. Utrymmet för skapande och inflytande över undervisningens innehåll begränsades av givna, normativa, föreställningar. Läraren blev en "ideologiproducent" med formellt sett hög grad av självständighet, dock utan så mycket val. I tidigare Sovjetsystemet var läraren också en central "ideologiproducent" med den distinktionen att läraren själv hade låg eller ingen frihetsgrad. I styrdokumentet framkom att ämnen som efter självständigheten kom att bli centrala i undervisningen då i hög grad blev en avspiegling av de ämnen som ingår i västerländsk (amerikansk) företagsekonomisk utbildning. Det fanns då en benägenhet att andra än inom institutionen verksamma definierade ämnesområdet. Ämnet definierades då som en spegelbild av vad som var "gängse" i västvärlden istället för utgå ifrån specifika, litauiska behov. Evaluering och bedömning genomfördes av den enskilde läraren på basis av kursplaner. Samtliga intervjuade gav en bild av att utvärderingar av lärare och kurser utgjorde en viktig del i det pedagogiska arbetet. Någon systematisk hantering och uppföljning av kursutvärderingar gav dock inte lärare uttryck för. Det tycks mer som att utvärderingar gjordes därför att institutionen krävde detta. Lärarkollegiets grad av samverkan kring kursplanearbetet styrdes i hög grad av enskilda lärares attityder, engagemang och intresse, med mer inslag av policier än av formella regler.

5.2.3 Sammanfattning undervisningens innehåll

I stort sett samtliga läromedel som används och/eller har använts i den företagsekonomiska undervisningen har bidragit till att förmedla förenklade föreställningar. Studenten stimulerades sällan av läraren att utmana dessa uppfattningar. Detta beroende på lärarens egna begränsade referensramar, dels beroende på att det inte fanns incitament från institution, samhälle, rådgivare (från väst) att lyfta fram detta i undervisningen. I detta avseende kan man säga att kurslitteraturen kom att bli en avspiegling av att gå

från en rigiditet (forna Sovjetunionen med stark centralstyrning) till en annan (hög grad av frihet, men en i hög grad ”villkorad sådan”). Kurslitteraturen gav lite utrymme åt en kunskapsförmedling i att lyfta fram en mångfald av marknadsekonomier liknande exempelvis den skandinaviska, japanska eller tyska, vilket till stor del kan förklaras av begränsad språktillgänglighet. Intresset från lärare och studenter att få kunskap om dessa ekonomier kunde därför i mycket liten utsträckning tillmötesgå. Kurslitteraturens betydelse för kursplanens utformning skall inte underskattas. Den kurslitteratur som funnits tillgänglig har utgjort underlag för vad slags kurs som kom att utformas. Kursmål har primärt inte varit styrande för undervisningens innehåll, utan snarare tillgången på litteratur och i vilken utsträckning som kunskap och influenser kommit från andra länder. Innehållet i undervisningen består av såväl teori som tillämpning, främst genom cases. Hur stort inflytandet av praktisk tillämpning har varit i undervisningen har i hög grad styrts av lärarens kontaktytor och nätverk med omgivande samhälle. Studenten gavs små möjligheter att sätta in företagsekonomi i en större, litauisk nutida och historisk kontext samt jämförelser med andra länder. Pedagogiskt utvecklingsarbete skedde snarare på individnivå än institutionsnivå. Det är enskilda lärare som är bärare av pedagogiska idéer, och det tycks som att ju mer kontaktytor läraren hade utanför den egna institutionen, desto mer öppen var läraren för att diskutera pedagogiskt utvecklingsarbete.

5.3 Attityder och intresse

5.3.1 Synen på studenten

I intervjuerna framkom att med avseende på vad universitetslärare vid de olika universiteten haft för syn på företagsekonomisk utbildning och ekonomiska ämnesområden och den egna undervisningen, framkom uppfattningar om den omprogrammering som skett med avseende på hur läraren ser på studenten och dennes inflytande. I tidigare Sovjetsystemet reglerades mycket tydligt synen på studenten och akademisk frihet.

Sometimes when teaching Political Economy we knew that it was not the truth. We did not believe, we felt it (B, D, E, K).

I styrdokumenten framkom att lärarens roll också var strikt reglerad. En konsekvens av detta blev att studenten tvingades träna problemlösning men ej nämnvärt kritiskt förhållningssätt. Om studenten åstadkom rätt problemlösning, utan att reflektera och kritiskt granska resultatet i överensstämmelse med vad läraren ansåg, så var lösningen bra. Övergången till att stimulera kritiskt förhållningssätt och diskussioner medförde förändrade krav på pedagogiskt arbetssätt.

In the former system we had the possibility of thinking, criticism, but we did not have the possibility to criticise the government and communist party. In the last year of Soviet time we could make a lot of criticism of the economical system. The biggest problem is that higher level schools do not encourage students to become independent. In Soviet system students told about the problem and the way of solving it. If the answer was the same as the teacher's, the teacher said it was excellent. There were no different opinions. Now it is different and we think that every student must come and motivate their opinion. Only when people and students started to discuss our independence, professors started to think that we have to show respect for the student and his opinion (A, D, E, G, H).

Efter studentexamen blev studenten i forna sovjetsystemet "placerad" på en arbetsplats motsvarande någon form av statligt företag, vilket rimligen påverkade motivationen hos studenten.

We can now teach various subjects, not one subject which makes it more difficult to deal with. In the former system we taught one or maybe two subjects (A, B, D).

Några respondenter betonar att bedömning och evaluering var lättare att hantera i Sovjetsystemet. En omprogrammering i förhållningssättet gentemot studenten har skett.

In former time, the evaluation was more easy. We only had to evaluate how to remember the material which was given. Now we are asking more about the ability of seeking, analyzing information and ability of presenting this information. We also have to evaluate many aspects of our students (B, G, J).

Att stimulera kritiskt, självständigt tänkande hos studenten var knappast något som utmärkte det gamla systemet. I intervjuerna framkom att mötet med studenten som krävde diskussion och reflektion också medförde en slags utmaning för läraren. Vissa lärare kunde möta dessa nya krav, andra kände viss rädsla och osäkerhet.

It is important that the students see the reality. It is essential that all students think that they have to become competitive when they are facing the future. In Soviet time, students were not so motivated because, how to say, if you were graduated from higher school you were forced to work for three years in some state enterprise. Now knowledge and responsibility is important which means that it is more difficult to teach (A, B, C, E).

Utvärdering och studentens möjligheter att ge uttryck för hur undervisningen uppfattades och lärarens insatser lyfts fram som viktigt att förhålla sig till. Utvärdering i sig är inget som följde med självständigheten, däremot vad som utvärderades och hur. I begreppet utvärdering låg också lärarens bedömning av studentens färdigheter, och den bedömning som gjordes i det gamla systemet hade tydligt fokus på förmåga att återge kunskap.

Min tolkning är att studentens möjligheter att utöva inflytande över utbildningens innehåll ökat sedan frigörelsen. Utöver detta ökade inflytande så innebar frigörelsen även att studenten hade större möjligheter att välja universitet. Detta gjorde att det fanns en konkurrens om studenter. Detta var inte fallet före frigörelsen. Konsekvensen för läraren blir att utvärdering, uppföljning och återkoppling till studenten blir viktigt, vilket för läraren uppfattas som såväl positivt som negativt.

5.3.2 Lärarprofessionen

I intervjuerna framkom att vissa av lärarna såg odelat positivt på de nya möjligheter som gavs i att undervisa i ett nytt ämne som företagsekonomi. Dessa lärare hämtade inspiration från näringsliv, de arbetade med olika uppdrag och hade i något fall även anställning i företag parallellt med sin lärartjänst. Den motivation dessa lärare kände kom därför sannolikt inte primärt från universitetet, utan istället från omgivande samhälle. De går gärna utanför ramarna och prövar nya grepp i undervisningen. De ser inte sällan den litauiska kontexten som unik. Dessa lärare har utkomster utanför universitetet, men vill sällan lämna sin tjänst då den innebär andra, icke-ekonomiska fördelar i form av social trygghet, frihet och tillfredsställelse i undervisning.

There are basically two reasons why to stay at the University; the satisfaction in teaching and that the University acts like a form of life anchor. Even if their additional business goes bankrupt it will provide them with a social security which states that for every year spent at the University you get two percent addition to your retirement pension (B, F, G, H).

En öppenhet gentemot omgivande samhälle med betoning på samverkan med näringsliv samt andra aktörer blev ett naturligt inslag i undervisningen för vissa lärare. Att undervisa i flera olika ämnesområden inom företagsekonomi upplevdes som utvecklande, samtidigt som det ställde nya krav. En del av dessa krav i lärarrollen innebar då bl a att bidra till studentens socialisation in i samhället och förmåga att sätta in företagsekonomi i en social kontext.

It is one thing to read about it and we try to send the students to a real company and let them do a real calculation and then present it together with methods. The ambition is to give a student good knowledge and as much as possible touch with real life. It is not called teaching, it is called training. If you have the initiative and you are a good specialist, you have possibilities to improve your social conditions and start to live better or you can open your private business. The students should become

successful in business and in life not only in sense of money. This is why it is essential to focus on social market economy (D, E, I, K).

Min tolkning är att lärare uppfattade och definierade sin roll på skilda sätt. Vissa lärare kan sägas haft en instrumentell syn, men utifrån två olika utgångspunkter. Dels fanns de som gjorde det nödvändigaste och hämtade sin motivation genom uppdrag utanför universitetet, dels fanns och de som varken hade möjlighet eller intresse av att få uppdrag utanför universitetet. Attityden till det egna yrket påverkades i högre grad än utifrån vilket intresse vederbörande hade till ämnet och vilken grad av kontaktytor och samverkan som fanns med det omgivande samhället. Lärarprofessionalism i det sammanhang som rådde när läroplanen var att likna vid manualer, i tidigare sovjetsystemet, innebar att inom klassrummets väggar besitta nödvändig kunskap för att stimulera och motivera studenterna att göra det som redan var bestämt skulle göras. Här föreställer jag mig att förmågan att entusiasmera i denna kontext var en viktig del i lärarprofessionalismen.

5.3.3 Sammanfattning attityder och intresse

Studenten kunde ställa högre krav på undervisningen och dess innehåll, vilket i sin tur ställde krav på lärarens förmåga att vara lyhörd. Krav på utvärdering blev ett naturligt inslag i undervisningen och studentens rättigheter och skyldigheter uppmärksammades. Vissa lärare bejakade detta och upplevde det som positivt, andra såg det som betungande och kände en svårighet i den omställning det innebar. Som lärare hämtade man kraft och inspiration från det omgivande samhället. Exonivån blev för vissa den nivå som främst interagerade med mikronivån, dvs individens samspel med denna nivå blev tydlig. Detta tog sig uttryck främst genom att uppdrag togs i näringslivet och vistelser vid andra lärosäten. Den attityd och intresse som läraren lade i sin egen profession relaterade nära till i vilken grad som riktlinjer följdes. Antingen följdes dessa exakt eller gick läraren utanför ramarna. Det fanns därför de som 1) tog till sig direkt av nya budskap och direktiv, och agerade utifrån förändrade förutsättningar och 2)

andra som helt enkelt inte ville utnyttja de möjligheter som gavs. För ytterligare andra så innebar det 3) en fråga om överlevnad. Hur läraren uppfattade sin roll och vilken attityd och intresse till ekonomiämnet som han eller hon hade kom därför att få stor betydelse.

6 SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION

I detta avslutande kapitel analyserar jag och diskuterar det som framkommit ur det empiriska materialet. Studiens syfte är att ge en bild av hur företagsekonomi som universitetsämne formades i Litauen under perioden 1988-1997. De frågor som formulerades i kapitel 3 var:

- Hur har företagsekonomi konstruerats och rekonstruerats i Litauen?
- Vilka teorier och teoretiker har varit vägledande i den företagsekonomiska utbildningen i Litauen?

Datamaterialet för denna studie utgörs av intervjuer med akademiska lärare i företagsekonomi samt styrdokument som bearbetats. En del av underlaget för min tolkning av det empiriska materialet utgörs av citat som meningskoncentrerats. Ett av studiens grundläggande antaganden är att verkligheten är socialt konstruerad. Fokus i analysen ligger i individens uppfattningar utifrån ett tema, och innebörden i utsagorna har delvis visat sig vara samstämmiga, främst när det gäller lärares allmänna uppfattningar. Resultatet av dessa intervjuer och samtal har presenterats och jämförts med relevant litteratur och forskning. Sammantaget i föreliggande arbete visar intervju- och

dokumentanalysen att konstituering av företagsekonomi i Litauen styrs av politiska/ideologiska, ekonomiska, institutionella och individuella faktorer. Bakom dessa villkor finns beslut fattade på olika nivåer, såväl nationell (makro-nivå), lokal/institutionell (exonivå) som kollegial (meso-nivå) nivå samt på individ- (mikro-nivå). I det empiriska materialet har jag sett hur olika mikrosystem drar åt olika håll, d v s ett säger att det primära är vad som är bäst för den egna institutionen/fakulteten, ett annat vad som uppfattas vara bäst för det litauiska samhället, ett tredje att det är nätverk av internationella relationer som skall vara styrande. Internationella influenser har haft stor betydelse, och dessa influenser kan sägas representera en ytterligare nivå – en exmakronivå. En ytterligare faktor utgörs av mötet mellan en tidigare doktrinär, rigid föreställning och en ny sådan, som inte var doktrinär utan istället innebar en frihetsgrad, ett frirum som tidigare inte fanns, åtminstone inte i retoriken. En tredje faktor utgörs av de konsekvenser som influenser och frirum fick på det konkreta ämnesinnehållet och undervisningen. Nedan redogörs för diskussion och analys utifrån dessa tre faktorer.

6.1 Influenser

Intervjuanalysen i föreliggande arbete har visat att lärarens, individens influenser utifrån sina referensramar och uppfattningar i hög grad styr dennes tänkande, sätt att uttrycka sig och handlande. I kombination med mikronivån har exmakronivån varit viktig. Intresset och kravet från de litauiska universiteten att få kunskap och influenser från västuniversitet har varit påtagligt, och nödvändigt, vilket stämmer väl överens med det Engwall och Zamagani belyser då de hävdar att i mindre nationer med större behov av internationalisering, som i Litauen, har intresset och kraven på anpassning till andra handelshögskolor varit större. Likaså har moraliskt och finansiellt stöd betydelse i att etablera nya institutioner och förändra gamla sådana. Dessa influenser har påverkat samtliga nivåer, på makronivå genom länders samverkan inom högre utbildning, på exonivå genom regional samverkan mellan universitet och omgivande samhälle, där företag och

organisationer, ofta från väst influerat. På mesonivå genom formaliserat, institutionellt samarbete mellan universitet och på mikronivå genom lärares kontaktytor och nätverk. Samtliga nivåer samspelar genom att lärare finns med som medaktörer, varvid de både driver sina egna intressen och gör sig till tolkningsföreträdare gentemot kolleger. Värderingar och synsätt på exmakronivå påverkar i hög grad övriga nivåer och får direkt konsekvenser för individens agerande. Detta inte minst då samma individer rör sig på flera nivåer. Sammantaget visar intervju- och dokumentanalysen att de föreställningar och normer som finns på den internationella, exmakronivån följaktligen förstärker övriga nivåer.

6.2 Det akademiska frirummet

Intervjuanalysen i föreliggande arbete har visat att i och med frigörelsen blev styrningen på makronivå betydligt mindre och en akademisk frihet tog vid, vilket gav ett handlingsutrymme, ett frirum (Berg, 2003) som fick olika innebörder för lärare. En frihet fanns nu att utforma kursplaner, definiera kurslitteratur och forma undervisningens innehåll. Detta frirum som uppstod användes dock på ett sådant sätt att vissa lärare stimulerades att utveckla nätverk med omgivande samhälle, såväl nationellt, på makronivå, som internationellt. Den akademiska frihet som uppstod inbjöd till styrning och påverkan utifrån andra håll än det litauiska. Intervjuanalysen visade dock att långt ifrån alla lärare upplevde att detta nya frirumsutrymme var möjligt att nyttja som något positivt. Internationella aktörer, västuniversitet och stater gavs möjligheter och utövade sådant inflytande att den akademiska friheten blev beskuren, vilket också innebar problem för många lärare. Inflytandet tog sig uttryck på såväl exmakro-, makro-, exo-, meso- som mikronivå. Ingenting var statiskt. I flera fall befann sig samma lärare på samtliga nivåer och utövade inflytande över lokala såväl som nationella styrdokuments innehåll och utformning. Jag anser att det tolkningsföretråde som Berg (2003) talar om utövades av såväl enskilda, litauiska lärare, som lärare och universitet från väst, främst amerikanska. Detta stämmer väl överens med Angresanos (1994) uppfattning om att det inte bara ligger välvilja bakom

västländers stöd i form av utbildningsinsatser. Jag anser att det finns tydliga ideologiska intressen som involverar och involveras i hur företagsekonomiämnet utvecklats och förändrats, vilket dokumentanalysen i föreliggande arbete visat. Den omprogrammering som många lärare kände i att undervisa studenter i företagsekonomi från att tidigare varit styrd till att tala om politisk ekonomi innebar en betydande omställning. Inte för alla, men för vissa. Såväl miljön som individen förändras med tiden, och Bronfenbrenner menar att också sådana förändringar är viktiga för förståelsen av hur de olika systemen påverkar individen och utvecklingen. Spelet mellan mikro-, meso-, exo- och makronivå och exmakronivån ser olika ut beroende på vilken individ som fokuseras. För vissa individer har sannolikt exonivån stor betydelse då den handlar om samverkan med omgivande samhälle; individens näringslivskontakter och engagemang. För dessa individer tillkommer även internationella kontakter och influenser som har stor betydelse. Den lokala närkontexten, kollegial samverkan har mindre betydelse. Andra individer har få eller inga kontaktytor med omgivande samhälle och rör sig istället främst på mikronivån, samtidigt som det internationella inflytande är påtagligt. Eftersom den internationella nivån, vilken Drakenberg benämner exmakronivån, inte förekommer i Bronfenbrenners modell, ser jag att Bergs nivåmodell behövs för att förklara den ideologiska styrning, medveten eller omedveten som individen, läraren möter i sin närkontext. Jag håller här bara delvis med Kundrotas (1996) som hävdar att det är mikronivån som haft störst inflytande. Mikronivån är viktig, som jag ser det, men det är i samspelet med övriga nivåer, främst exmakronivån som inflytandet blir som störst. Läraren blir som jag ser det snarare ett verktyg, socialiserad in i institutionella strukturer, där olika nivåer samspelar och lärarens förhållningssätt till sin omvärld intar en viktig roll. Lärarens 1) egenintresse och 2) förmåga till social och ekonomisk resursallokering kom därmed, som jag ser det, att få stor betydelse för hur läraridentiteten formades (Goodson och Walker, 1991). Intervjuanalysen i föreliggande arbete har visat att det finns lärare som klarar att röra sig på olika nivåer, och ser fördelar med detta vad gäller intresse och förmåga att utöva inflytande. Dessa lärare uppfattar sällan problem med att tolka och

hantera sitt akademiska frirum (Berg, 2003). De har också förmåga att bedöma styrdokument och kurslitteratur utifrån kursmål och studentens behov. Dessa lärare gör relativt stor åtskillnad mellan retorik och praxis. Bland andra lärare innebär mötet mellan retorik och praxis betydande svårigheter. Dessa lärares referensramar från sovjettiden gör att de uppfattar och ser sin verklighet på annorlunda sätt, även om de befinner sig i en relativt lik närmiljö. Den akademiska friheten, frirummet (a a) i att främst selektera i kurslitteratur och känna engagemang i företagsekonomiämnet är starkt begränsat. De utvecklar få egna nätverk och saknar många gånger referensramar som gör att de ser påverkansmöjligheter. Dessa individer gör relativt lite åtskillnad mellan retorik och praxis. Det som sägs och framgår i styrdokument och den litteratur som finns tillgänglig ifrågasätts i liten utsträckning. Den retorik som fanns under sovjettiden är därmed ersatt av en ny retorik och primärt handlar det om att förhålla sig till den bland dessa lärare.

Jag anser att på regelnivå hade lärarna en betydligt mer kollegial samverkan under sovjettiden, eftersom målnivån var så kontrollerande, vilket framtvungade en nära kollegial samverkan på regelnivå. Om vi då knyter an till Bronfenbrenner anser jag att detta utgör en förklaring till att flera intervjuade pekar på de svårigheter som ligger i den omprogrammering som skedde. Sammantaget visar intervju- och dokumentanalysen att när mål-, regel och verksamhetsnivå var så starkt integrerade med makro-, exo-, eso- och mikronivån som de var under sovjettiden och därmed handlingsutrymmet för individen obefintligt, så innebar en förändring i det akademiska frirummet att de individer som hade förmåga att hantera extern verksamhetsnivå och exmakronivån fick större makt och inflytande över såväl mål- som regelnivån. De hade bättre förutsättningar att se och påverka. Förmågan att se samspelet mellan de olika nivåerna blev en förutsättning för att lyckas i det akademiska frirummet.

6.3 Ämnesinnehåll

Dokumentanalysen i föreliggande arbete har visat att den internationella nivån, benämnd exmakronivån, som saknas i

Bronfenbrenners modell haft stort inflytande på kursplanernas utformning. Detta inflytande har dock en annan karaktär sedan självständigheten jämfört med Sovjetsystemet då makronivån var liktydig med centrala regel- och styrdokument som var styrande för den lokala (exo-)nivån. Dessa centrala dokument utarbetades i Moskva och/eller Vilnius. Här anser jag att den målnivå Berg talar om var mycket kontrollerande, i sin helhet och i sina delar. Något handlingsutrymme fanns ej i retoriken, men på intern verksamhetsnivå fanns ett frirum. Som en reflektion här kan relateras till Bolognaprocessen (jfr bil 2), där ambitionen är att få en transparens och enhetlighet mellan olika länders utbildningssystem. I Sovjetsystemet fanns en mycket hög grad av transparens mellan de olika utbildningssystemen i öststaterna och regelstyrningen var extrem. I styrdokumentet framkom att det som varit styrande för ämnesinnehållet snarare har varit kurslitteratur än kursplaner, vilka samtliga är utarbetade på mikro- och mesonivån. Läraren var i tidigare Sovjetsystemet i stort sett hänvisad till att ägna sig åt ett visst ämnesinnehåll med bestämd kurslitteratur. Kurslitteraturen bestämdes på makronivå och något handlingsutrymme för läraren, lärarkollegiet eller universitetet fanns ej.

Läromedel utgör en viktig drivkraft i formandet av företagsekonomisk utbildning, inte minst då lärare formar och formas av ämnet och den idéspredning som litteraturen medför. Litteraturen blir bärare av föreställningar om verkligheten (Furusten, 1993). Litteraturen kan representera såväl exmakronivån (västerländsk, främst amerikansk), makronivån (nationell, litauisk)- som mikronivån (lokalt producerad, inom kollegiet) och någon kongruens mellan dessa nivåer förekommer sällan. Intervjuanalysen i föreliggande arbete visar att flertalet respondenter framhäver det behov som finns av att komplettera internationell litteratur med läromedel anpassade efter Litauens behov och förhållanden. Detta kan motverkas av ekonomiska skäl i de fall som stöd ges från väst i form av läromedelsförsörjning. Det kan givetvis också stimuleras av att individer på egen hand väljer att utforma läromedel, vilket kan påverka kollegial samverkan positivt. Det är dock inte bara en fråga om tillgängligheten i sig,

utan vilka drivkrafter som påverkar tillgången. Lärarens kontaktytor har sannolikt större betydelse än förekomsten av en viss litteratur inom ett visst ämne. Jag anser att detta visar, som Goodson (1995, 1998) säger, att ämnesinnehållet blir ett resultat av lärarens egenintresse och resursallokering samtidigt som läraren blir ett verktyg i denna socialiseringsprocess. Sammantaget visar intervju- och dokumentanalysen i föreliggande arbete ett växelspel mellan mikro- och främst exmakronvån.

6.4 Sammanfattande analys

Studien leder fram till följande slutsatser om vad som har format företagsekonomisk utbildning:

- Företagsekonomi som universitetsämne har influenser från olika nivåer av samhället vilket medför att olika aktörer har mer eller mindre nära relationer till ämnet. Akademiska lärare har en roll och utgör en viktig del i dessa relationer.
- Avståndet mellan ekonomiundervisningens formella retorik och praxis var låg under sovjettiden. Styrningen och kontrollen av undervisningens innehåll var stark och den akademiska friheten låg. I självständighetens Litauen kvarstod detta avstånd vad gäller styrdokument, men sättet att förhålla sig till retorik och praxis varierade i hög grad mellan individer, vilket fick konsekvenser för företagsekonomiutbildningens innehåll.
- I mötet mellan den akademiska läraren och omgivande samhälle har internationella influenser på exmakronvån, främst från USA haft stor betydelse för företagsekonomiämnets utveckling.
- Samma personer har många gånger suttit på flera positioner och på olika beslutsfattande nivåer. Det är förmågan att ta del av spelet mellan olika nivåer som gör

att dessa personer har förmåga att aktivt bidra i ämnets utveckling.

- Kurslitteratur och dess tillgänglighet är överordnad kursplaners betydelse i utformning av företagsekonomisk utbildning. Inflytandet av amerikansk teoribildning och kurslitteratur författad av amerikaner är dominerande.
- Självständigheten i Litauen medgav en akademisk frihet, ett handlingsutrymme som i forna Sovjetunionen ej fanns. En paradox ligger i att ofrihet i gamla systemet ersattes med en annan slags ofrihet, där läraren antingen gavs stora möjligheter att påverka och ha inflytande eller en sårbarhet, innebärande mottaglighet för all form av stöd från andra (utomlands).
- Attityden och inställningen till den egna professionen bestämde huruvida individen bidrog till att utveckla företagsekonomiämnet eller utvecklades genom detsamma.
- Vissa lärare känner sig omprogrammerade, andra anser inte att så mycket är nytt i den övergång det innebar att undervisa i företagsekonomi.

6.5 Studiens analys

I studien har jag valt att genomföra intervjuer och kompletterat med dokumentanalys. Genomförda intervjuer har lett till meningsskapande i det växelspel som skett mellan mig och den intervjuade. Intervjuerna i sig utgör en validering av min tolkning. Det som lyfts fram av enskilda intervjuade kan vara tillfälligheter och det finns sannolikt dokument av relevans för studien som inte rymts i detta arbete. Detta innebär givetvis begränsningar för studiens resultat, vilka forskaren dock alltid bör vara medveten om. Jag som forskare har inte tillräckliga kunskaper i det litauiska språket, vilket innebär begränsningar för mig vad gäller möjligheten att ta del av allt referensmaterial. Detta är något jag är

medveten om. Min egen yrkesbakgrund och erfarenheter av Litauen har varit ett sätt från min sida att möta dessa brister. Att jag med min bakgrund som utomstående betraktare reflekterar över individers närkontext gör att jag kan tillföra något som annars kanske inte kommit till stånd om någon annan genomfört samma slags studie. Med detta vill jag framhäva att oavsett metod finns begränsningar och det viktiga är att vara medveten om dessa och försöka hantera dem på bästa möjliga sätt för studiens syfte. Den normativitet som medvetet eller omedvetet döljer sig i en vetenskaplig text är viktig att som forskare vara medveten om. Normativiteten har i denna studie fått konsekvenser för urval. Ett urval som med andra normativa forskarögon sannolikt skulle sett annorlunda ut.

6.6 Vidare studier

Då jag i studien betraktat företagsekonomi som studieobjekt utifrån en litauisk kontext ser jag det som intressant att gå vidare med frågor kring organisation och handlingsutrymme och den parallellitet som kan finnas i hur andra ämnen konstituerats i Sverige och dess välfärdscontext. En annan infallsvinkel är den pågående Bolognaprocessen och vad ökad transparens mellan högre utbildningar i Europa med avseende på lärarprofessionalism innebär. En tredje infallsvinkel skulle kunna vara att fokusera studentinflytande och högre utbildning...

REFERENSER

Aidukaite, J. (2004). *The emergence of the Post-Socialist Welfare state – The case of the Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania*. Södertörns Högskola.

Andersson, B-E. (1986). *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, O. (2003). *Chicagoskolan*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Angresano, J. (1994). *The pedagogy of the transformation: Economics Education in central and eastern Europe*. Bucharest: Higher Education in Europe, vol. 2 1995.

Alvesson, M., & Sköldbberg, K. (1994). *Tolkning och reflektion*. Lund: Studentlitteratur.

Berg, G. (2003). *Att förstå skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Berg, G., & Wallin, E. (1983). *Skolan i ett utvecklingsperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Berger, P., & Luckmann, T. (1991). *Social Construction of Reality*. London: Penguin books.

Brickman, W., & Zepper, J. (1992). *Russian and Soviet Education 1731-1989*. New York: Garland Publishing.

Bronfenbrenner, U. (1975). *Barnuppfostran i Sovjetsambället*. Moskva: Presstjänsten Novosti bokförlaget.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press.

Christensen, J. (1995). *Utbildning Litauen – i vårt intresse*. C-uppsats, Lärarutbildningen, Malmö Högskola.

Czarniawska, B. (2005). *En teori om organisering*. Lund: Studentlitteratur.

Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Drakenberg, M. (1989). *Läroplanerna och skolans vardag*. Pedagogiska uppsatser nr 18. Lund: Pedagogiska institutionen.

Drakenberg M. (2001). *Continuity and change in teacher's metaphors: A longitudinal study*. Malmö Högskola manuskript.

Drakenberg, M. (2004). *Kontinuitet eller förändring?* Equal ordkraft rapport, Lärarutbildningen, Malmö Högskola.

Eklund, K. (2005). *Vår Ekonomi*. Stockholm: Prisma.

Ekström, M. (1998). Brante, Thomas (red.). *Sociologiskt lexikon*. Stockholm: Natur och kultur.

Engwall, L. (red.) (1980). *Ur Företagsekonomins rötter*. Lund: Studentlitteratur.

Engwall, L., & Zamagni, Vera. (1998). *Management Education in historical perspective*. Manchester: Manchester University Press.

Engwall, L. m fl (1992). *Mercury meets Minerva*. Oxford: Pergamon Press.

Evenshaug, O., & Hallen, D. (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Exportrådet (2006). *Landrapport*.

Forslund, T., & Saarinen, M. (2000). *E-handbok*, Åbo: Åbo Akademi.

Furusten, S. (1993). *Kunskap eller ideologi? En studie av populär företagsledningslitteratur*. Forskning om utbildning nr 2. Uppsala: Företagsekonomiska institutionen.

Genell, K. (1997). *Transforming management education: A Polish mixture*. Lund: Lund University press.

Giddens, A. (1976). *New Rules of Sociological method*. London: Hutchinson & Co.

Giddens, A. (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Goodson, I. (1995). *The Making of a Curriculum Collected Essays*. Washington/London: The Falmer Press.

Goodson, I. m fl (1998). *Subject Knowledge: Readings for the Study of School Subjects*. London and Washington D.C: The Falmer Press.

Goodson, I., & Walker, R. (1991). *Biography, identity and schooling: Episodes in Educational Research*. London: The Falmer Press.

Gustavsson, B. (red.) (2004). *Ur Kunskapande metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Hwang, P. & Nilsson, B. (red.) (2003) *Vad är utvecklingspsykologi?* Ur Utvecklingspsykologi s 49-50. Stockholm: Natur och kultur.

Izvestiya (1991). 24 juni s 24-25.

Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Kundrotas, V. (1996). *Organising Undergraduate Business Administration Studies at University*. Kaunas: Translation by Jolanta Stankeviciute.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Laumenskaitė, E. (red) (1994). Avizeniene, Rasa. (övers.) *General Concept of Education in Lithuania*. Vilnius: Ministry of Culture and Education.

Lennerlöf, L. (1989). *Arbetsmiljön ur psykologisk och sociologisk synvinkel. En introduktion i beteendevetenskaplig arbetsmiljöforskning*. Stockholm: Publica.

Lundgren, U. (2002). *Utbildningsforskning och utbildningsreformer*. Uppsala: Pedagogisk forskning i Sverige, 2002, nr 3.

Marton, F. & Booth, S. (1997). *Learning and awareness*. Mahwa: Lawrence Erlbaum Associates Inc.

Merriam, S. (2004). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Ramoniene, L. (2005). *Lithuania's Higher Education Strategy*. Paper CHEPS Summer School.

Roffe, I. (1996). *Transition and the Development of Higher Education Managers*. European Journal of Education nr 1.

Rosengren, K-E., & Arvidson, P. (2002). *Sociologisk metodik*. Malmö: Liber.

Saulis, G. (1987). *Socialismens Politiska ekonomi Kaunas*, ursprungligen översatt av Gintautas Saulis, Siauliai Universitetet, 1996, egen korrigerings.

Svingby, G. (1979). *Från läroplanspoesi till klassrumsverklighet*. Malmö: Liber.

Starrin, B., & Renck, B. (1996). *Den kvalitativa intervjun*. I Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt (red.) Kvalitativa studier i teori och praktik. Lund: Studentlitteratur.

Theliander, J. (1999). *Att studera arbetets förändring under kapitalismen*. Ure och Taylor i pedagogiskt perspektiv. Göteborg Studies in Educational Science 132. Göteborg: Pedagogiska institutionen, Acta Universitatis Gothoburgensis.

Utrikespolitiska Institutet (2003). *Länderfakta*.

Zabulis, H. (1968). *Higher Education in Lithuania*. Vilnius: Gintaras

Åslund, A. (1991). *Changes in Soviet Economic Education*. Stockholm: no 39 Handelshögskolan i Stockholm, Östekonomiska institutet.

Vygotsky, L. (1978). *Cultural, Communication and Cognition: Vygotskian Perspectives* p. 57, Cambridge University Press.

World Bank Country Study (1993). *Lithuania: The transition to a Market Economy*.

Internet

<http://www.bibl.u-szeged.hu/oseas/lithhighered.html> (Open Society Fund)

<http://www.unesco.org> (International Institute for Educational Planning)

<http://www.regeringen.se> (Bolognaprocessen)

<http://www.vu.lt> (Vilnius University)

<http://www.su.lt> (Siauliai University)

<http://www.ku.lt> (Klaipeda University)

<http://www.vdu.lt> (Vytautas Magnus University)

<http://www.ktu.lt> (Kaunas University of Technology)

Malmö Studies in Educational Sciences: Licentiate Dissertation Series

Licentiate Dissertations in Education

Editor: Lena Holmberg (until April 4, 2007)

Editor: Feiwei Kupferberg (from April 5, 2007)

&

Licentiate Dissertations in the Theory and Practice of Teaching and Learning Swedish

Editor: Bengt Linnér

1. Öhman-Gullberg, Lisa: *Movere. Att sätta kunskap i rörelse*. 2006.
2. Lutz, Kristian: *Konstruktionen av det avvikande förskolebarnet*. 2006.
3. Horck, Jan: *A mixed crew complement*. 2006.
4. Economou, Catarina: *Gymnasieämnet Svenska som andraspråk – behövs det?* 2007.
5. Christensen, Jonas. *Företagsekonomi och ekonomiska studier i Litauen. Om ett universitetsämnes konstituering*. 2007.

När ett samhälle genomgår en total transformation måste även den högre utbildningen förändras. Uppsatsen belyser ekonomisk utbildning i Litauen utifrån de förändringar som frigörelsen från forna Sovjetunionen inneburit och studiens syfte är att ge en bild av hur företagsekonomi som universitetsämne formats i Litauen 1988-1997. De frågor som ställs i studien är vilka teorier och teoretiker som varit vägledande i den företagsekonomiska utbildningen i Litauen och vad i mötet mellan det gamla och det nya som har influerat företags-ekonomiämnet i Litauen. Ett av studiens grundläggande antagande är att verkligheten är socialt konstruerad. Fokus i analysen ligger i individens uppfattningar utifrån tre huvudtema; omprogrammering, kursplaner och kurslitteratur samt attityder och intresse.

Studien visar att etablering av företagsekonomi i Litauen har formats av politiska/ideologiska, ekonomiska, institutionella och individuella faktorer. Bakom dessa villkor finns beslut fattade på olika nivåer.

I studien visas hur lärarna som individer på olika sätt har lyckats använda den nya akademiska friheten för sina egna och sin institutions intresse.

Självständigheten i Litauen medgav en akademisk frihet, ett handlingsutrymme som i forna Sovjetunionen ej fanns. En slutsats i studien ligger bl a i den paradox som det innebär att akademisk ofrihet i gamla systemet ersattes med en annan slags akademisk ofrihet i en ny akademisk frihet.

ISBN/ISSN 978-91-976140-3-3/1653-6037

MALMÖ HÖGSKOLA
205 06 MALMÖ, SWEDEN
WWW.MAH.SE

Bilaga 1

Bakgrundsfakta Litauen

Litauen har existerat som stat sedan 1009. Kungariket Litauen grundades år 1251. Under medeltiden utvecklades Litauens ekonomi genom handelsförbindelserna vid Östersjökusten, och landets kontakter med övriga Europa ökade. Det litauisk-polska samväldet upprättades 1569, men upplöstes 1795, när Ryssland intog hela Litauen. Ryssland behärskade sedan Litauen över ett århundrade (Küng, 1984). Oktoberrevolutionen 1917, medförde att bolsjevikerna försökte införliva Litauen med Ryssland, men efter ingripande från den litauiska krigsmakten misslyckades bolsjevikerna med detta. Den 16 februari 1918 förklarade sig Litauen självständigt, och kämpade sedan både mot sovjetiska och tyska styrkor för att upprätta sin självständighet. Republiken Litauen bildades 16 februari 1918 efter första världskriget, genom Versaillesfredens försök att lösa de etniska och nationella motsättningarna och på så sätt skapa en varaktig fred. Frihetstiden sträckte sig fram till slutet av 1930-talet då Sovjetunionens intentioner att ta över Litauen blev tydliga. Litauen tvingades bl.a. gå med på sovjetiska truppers närvaro i landet. I början av Andra världskriget intog tyska trupper Litauen och den tyska ockupationen varade fram till 1944. Landet invaderades av Sovjetunionen i slutet av andra världskriget och blev en del av unionen fram till dess fall. Mellan världskrigen var Litauen däremot ett självständigt land som var väl integrerat i världsekonomin

Sovjetunionen återtog landet år 1944, men detta erkändes inte av de flesta väststaterna. Under den sovjetiska perioden anlades stora industrier i landet, inte minst på grund av Litauens relativt goda infrastruktur och välutbildade arbetskraft. Den sovjetiska perioden präglades av en stark kontroll från Moskvas sida, i synnerhet vad gäller politisk och ekonomisk styrning. Moskva talade uteslutande med Vilnius som sedan realiserade besluten i Litauen. Regionerna i Litauen hade ett minimalt utrymme att själva verka för sin region. Mest tydligt har detta varit i staden Kaunas med ungefär 500 000 invånare. Staden Kaunas utgjorde Litauens huvudstad under perioden 1919-40 och ses fortfarande av många som Litauens "egentliga" huvudstad. Trots bristen på naturtillgångar var landets energisektor, i synnerhet kärnkraften, välutvecklad. Andra sektorer var jordbruk och livsmedelsindustri. År 1989 tvingades kommunistpartiet, under trycket från allmänheten, att gå med på flerpartival. Detta vanns av Sajudis, en nationalistisk rörelse. Litauens högsta råd förklarade landets självständighet återupprättad den 11 mars. Efter våldsamma konfrontationer med sovjetiska trupper under 1990 röstade över 90% av befolkningen för självständighet. I september 1991 erkände Sovjetunionen Litauens självständighet, och de sista sovjetiska trupperna lämnade landet 1992.

Med Sovjetunionens upplösning och de baltiska ländernas återvunna självständighet inleddes ett omfattande svenskt reformstöd till stöd för Litauen. Inledningsvis fokuserades stödet främst på att bevara landets suveränitet, underlätta omställningen från planekonomi till marknadsekonomi och från enpartistat till parlamentarisk demokrati samt på Östersjöns miljö. Reformprocessen gick snabbare än väntat och i mitten av 1990-talet ändrades fokus och resurserna satsades nu på säkerhetssamarbete, en fördjupad demokratisering, en socialt hållbar ekonomisk omvandling samt fortsatt miljöstöd. I och med självständigheten så har Litauen aktivt strävat efter att stärka de politiska, ekonomiska och sociala förbindelserna med Europeiska unionen, och förankra sin säkerhet och stabilitet, och Litauen är idag såväl NATO- som EU- medlem.

(Utrikespolitiska Institutet, 2003)

Bilaga 2

Bolognaprocessen

Bolognaprocessen är ett samarbete om högre utbildning mellan 45 europeiska länder. Processen startade 1999 genom att 29 länder undertecknade Bolognadeklarationen.

I Bolognadeklarationen fastställs ett antal mål för att skapa ett europeiskt område för högre utbildning (European Higher Education Area) till 2010.

Deklarationen innehåller tre övergripande mål:

1. att främja rörlighet
2. att främja anställningsbarhet
3. att främja Europas konkurrenskraft/attraktionskraft som utbildningskontinent

Dessa övergripande mål bryts ned i sex operativa mål:

1. Införande av ett system med tydliga och jämförbara examina
2. Införande av ett system som huvudsakligen består av två utbildningsnivåer
3. Införande av ett poängsystem
4. Främjande av rörlighet
5. Främjande av europeiskt samarbete inom kvalitetssäkring
6. Främjande av den europeiska dimensionen i högre utbildning

Ministermöten

Målen har följts upp vid utbildningsministermöten i Prag i maj 2001, i Berlin i september 2003 och i Bergen i maj 2005. Vid dessa uppföljningsmöten antogs kommuniker om det fortsatta arbetet fram till 2010. Vid ministermötena har också ytterligare länder anslutit sig till processen som nu består av 45 europeiska länder.

I kommunikéerna från Prag, Berlin och Bergen har ytterligare operativa mål tillförts processen. Till exempel är forskarutbildningen nu en del av Bolognaprocessen och utgör en därmed en tredje utbildningsnivå inom högre utbildning.

Källa: www.regeringen.se

Bilaga 3

Sammanfattning av företagsekonomins inspirationskällor och influenser

Grupp	Externa Resursgivare	Interna resursgivare	Kunder
Delområde	Inköp	Arbetsorg.	Marknadsföring Distribution
Ungefärlig tidpunkt för tidigt intresse	1970-tal	1920-tal	1930-tal
Tidig inspiration	Anglo-saxisk litteratur	Scientific management med anknytning till industriell marknadsföring och organisations-teori	Mikroteori
Senare inspiration	Statskunskap	Psykologi Sociologi Organisations-teori	Psykologi Sociologi

Källa: Engwall, 1980, s. 94

Bilaga 4

Kursplan i Socialismens Politiska Ekonomi Metodiska anvisningar och uppgifter

140 timmars program vid Kaunas Politekniska institut A. Snieckus politekniska institut
Institutionen för politiska ekonomin

Kaunas KPI - 1987

Utdrag ur kursplan/litteratur

Tema 12. Ekonomiska lagenligheter av socialismens bildning och utveckling (2 tim.)

1. ...Kapitalism till socialism, dess nödvändighet och grundtanke.
  - 1.1. Marxism-leninism om övergången till socialism utomlandet och vägar;
  - 1.2. övergångsperiodens ekonomiska tillstånd och grundtanke.
2. ...övergångsperiodens ekonomi och dess motsägelser:
  - 2.1. V.Lenin om övergångsperiodens ekonomiska ekonomi
  - 2.2. Proletariatdiktaturens stat och dess ekonomiska politik;
  - 2.3. Socialistisk kollektivisering av produktionsmedel, dess former och metoder.
3. Socialismens seger och etapper av ekonomisk mognad:
  - 3.1. SUKP program om allmänna, ekonomiska lagenligheter av socialismens bildande;
  - 3.2. Etapper av socialismens ekonomiska mognad
  - 3.3. Kritik av antimarxistiska teorier om socialismens bildande och utveckling.

Litteratur

1. Lenin V. Ekonomi och politik under proletariatdiktaturens epok / Samlade verk i tre volymer.
2. Lenin V. Ordinarie Sovjetmaktens uppgifter /Samlade verk i tre volymer
3. Lenin V. Om betalning med livsmedelsprodukter /Samlade verk i tre volymer
4. XXVII SUKP kongressens material.

Nya begrepp och kategorier

Socialistisk kollektivisering av produktionsmedel, socialistisk kollektivisering, socialistisk jordbrukskooperation, materiell-tekniska socialismens basis, socialismens bildande och dess allmänna ekonomiska lagenligheter, etapper av socialismens ekonomiska mognad.

Tema 13. Samhällelig egendom av produktionsmedel.

Arbetsätt i socialistiskt samhälle. (2 tim.)

1. Socialismens ekonomiska system:
  - 1.1. ekonomiska systemets grundtanke;
  - 1.2. förhållande mellan produktionsförhållanden och produktionskrafter i soc. system;
  - 1.3. möjlighet och nödvändighet att förbättra socialismens produktionsförhållande;
  - 1.4. samhällelig egendom av produktionsmedel - grund för socialismens ekonomiska system.
2. Former av samhällelig egendom av produktionsmedel och deras realisation med grund på demokratisk centralism och socialistisk självstyrelse.
  - 2.1. statlig egendom av produktionsmedel och dess avgörande roll;
  - 2.2. arbetarkollektiv på statligt företag och dess plats i egendomsförhållande vid användning av nationella produktionsmedel;
  - 2.3. kooperativ egendom av produktionsmedel; arbetarkollektiv på kooperativt företag och dess plats i egendomssystem vid användning av produktionsmedel;
  - 2.4. privat egendom och individuell verksamhet
3. Socialistiskt arbetsätt och dess motsägelser:
  - 3.1. arbetets allmänhet och nödvändighet i socialismen
  - 3.2. allmänt arbete i socialismen
  - 3.3. arbete för sig själv och för allmänhet
  - 3.4. socialistiskt arbetsätt och innehåll

4. System av socialistiska ekonomiska intressen:
  - 4.1. enhet av allmänhet-, kollektiv- och personliga intresser och deras motsatser
  - 4.2. Samhälls-, regionala, klass- och sociala gruppers intressen;
  - 4.3. nödvändighet och former av intressers samordning ; materiell och moralisk stimulans till arbete.

Litteratur

1. Lenin V. Det största initiativet / Samlade verk i tre volymer.
2. Lenin V. Om Kooperationen. / Samlade verk i tre volymer.
3. Lenin V. Fr Det gamla systemets förstörelse till nya systemets bildande. / Samlade verk i tre volymer.
4. SUKP program. Ny redaktion.
5. Material frEn XXVII SUKP kongress.
6. Material frEn SUKP januariplenium 1987.
7. Material frEn SUKP juniplenium 1987. Om partiuppgifter för ombyggnad av ekonomiförvaltning. M.Gorbatjovs anförande.

Nya begrepp och kategorier

Socialismens ekonomiska system, socialistisk samhällelig egendom av produktionsmedel, nationell egendom av produktionsmedel, kooperativ egendom, kolchosedendom av produktionsmedel, privat egendom i socialismen, individuellt verksamhet, demokratisk centralism, socialistisk självstyrelse, allmänt arbetssätt, arbetsnödvändighet, materiell och moralisk arbetsstimulans, ekonomiskt intresse.

Tema 14. Socialismens ekonomiska grundlag.

Samhällsproduktionens effektivitet. (2 tim.)

1. Produktions social-ekonomiska faktorer.
2. Socialismens ekonomiska grundlag:
  - 2.1. objektivt medel för socialistisk produktion
  - 2.2. system av socialistiska systemets behov;
  - 2.3. förbindelse mellan allmänna behov och produktion; lag för behovsökning i socialismen;
  - 2.4. socialismens ekonomiska grundlag och dess innehåll
3. Social-ekonomisk effektivitet av samhällsproduktionen:
  - 3.1. grundtanke för samhällsproduktionens effektivitet, kriterier och index
  - 3.2. grundtanke för produktions intensiv utveckling och huvudfaktorer;
  - 3.3. förbättring av produktions teknisk nivåer och kvalite;
  - 3.4. arbetsvillkor och ökning av samhällsproduktionens effektivitet
4. Skapande av gynnsamma villkor för allsidig personlighets utveckling i socialismen:
  - 4.1. landets social-ekonomiska utveckling och dess påskyndande i nuvarande etapp;
  - 4.2. SUKP XXVII kongress om vägar för ekonomins ombyggnad
  - 4.3. Ökning av folkets välbefinnande, dess huvudriktningar och källor i den XII femårsperiod och fram till år 2000.

Litteratur

1. Lenin V. Projekt för ryska soc.dem. arb. partiets program / Samlade verk. Volym 6.
2. Lenin V. Ordinarie sovjetmaktens uppgifter. / Samlade verk i tre volymer. Volym 2.
3. SUKP -ets program. Ny redaktion. 1986.
4. Material från SUKP XXVII kongress.
5. Material från SUKP juniplenium 1987. Om partiets uppgifter för ekonomiförvaltningens grundombyggnad. M. Gorbatjovs anförande.

Nya begrepp och kategorier

Socialismens ekonomiska huvudlag, hela folkets välbefinnande osv.

Tema 15. Socialistiska produktionens process. Vetenskaplig-teknisk framgång och dess ekonomiska lagenligheter. (4 tim.)

Seminarium 1

1. Socialistiska samhällets produktionskrafter:
  - 1.1. socialistiska samhällets produktionsfonder;
  - 1.2. naturtillgångar och naturvård
  - 1.3. total arbetskraft
2. Användning av socialistiska samhällets produktionsfonder:
  - 2.1. fonders rymlighet;
  - 2.2. koefficient av utrustningens omsidig ersättning;
  - 2.3. användning av produktionskällor och dess förbättring;
  - 2.4. komplex användning av naturtillgångar;
  - 2.5. förnyelse av produktionsapparat, användning av ny teknik
3. Människofaktor och dess användning i socialistiskt samhälle:
  - 3.1. obligatoriskt och extra arbete samt obligatorisk- och biprodukt;
  - 3.2. arbetsdag
  - 3.3. socialistisk arbetsdisciplin
  - 3.4. socialistisk tävlan; V.Leninas " Den största initiativen".
  - 3.5. Den XXVII SUKP kongress om människofaktorens ökning
  - 3.6. bildning av ny arbetaretyp; ombyggnad av utbildningssystem
4. BNP - resultat av totalt arbete.

Källa: Socialismens Politiska ekonomi Kaunas, ursprungligen översatt av FD Gintautas Saulis, Siauliai Universitetet, 1996, egen korrigering

Bilaga 5

Centrala begrepp

Ekonomi

Hushållning av begränsade resurser. Minsta beståndsdel i ekonomin är hushållsekonomi eller privatekonomi. Ekonomi kan studeras på olika nivåer; företagsekonomi, nationalekonomi (sambhållsekonomi) och global (internationell) ekonomi.

Företagsekonomi

Hushållning av resurser gällande ett företag eller en organisation. Inom ramen för företagsekonomi kan man studera olika delar och flöden av resurser inom ett företag och med dess omvärld. Drivkrafter för företag och företagare utgör en del av företagsekonomin, benämnd entreprenörskap.

Nationalekonomi

Studier i samhållsekonomin; den totala produktionen, sysselsåttningen och den allmåna prisnivå, benåmnd makronivå samt den nivå, benåmnd mikronivå i ekonomin som fokuserar de enskilda konsumenternas och producenternas samspel på marknaderna.

Comecon

Program för ekonomiskt bistånd som Sovjet uppråttade för att deras lydstaten i Östeuropa inte skulle behöva ta emot pengar från USA och den s k Marshallhjålpen och då behöva göra sig av med sin kommunistiska regim. Det ryska namnet var Soviet Ekonomitjeskoj Vzaimopomozjtj, SEV.

Scientific management

Grundidén bakom denna teoribildning är att man genom systematiska studier och experiment av alla de i arbetsförlopp ingående komponenterna: mänskliga rörelser, verktyg, maskinhastigheter, material etc skulle kunna få fram ett enhetligt och standardiserat förfarande genom att att studera tidsåtgång. Fredrick Taylor anses vara upphovsmannen, och taylorism ett synonymt begrepp till denna teoribildning (Eklund, 2005)

John Maynard Keynes (1883-1946)

Teoribildning som bygger på att det bara är aktiv finanspolitik som stimulerar efterfrågan i samband med lågkonjunktur Vid högkonjunktur skall staten istället strama åt och reducera utbudet i ekonomin. Mest kända verk är enligt Eklund 'The General Theory of Employment, Interest and Money' (Eklund, 2005)

Alfred Marshall (1842-1924).

Sammanfattade nationalekonomin i allmänhet och läran om utbud och efterfrågan i synnerhet. Håvdade att de allra flesta problem kunde analyseras i utbuds- och efterfrågetermer. Mest kända verk är 'Principles of Economics' (Eklund, 2005)

Paul Samuelson

En av 1900-talets mest inflytelserika ekonomer, vars lärobok Economics bidragit till kunskapsspridning om ekonomisk teoribildning (Eklund, 2005).

Joseph Schumpeter

Theory of Economic Development (1934) anses som hans fråmsta verk i ekonomisk teori, och det är här som han för första gången lanserade sin berömda teori om entreprenören. Den ekonomiska tillvåxten som han huvudsakligen tillskrev så kallade innovationer (=införandet av något nytt. I ett ekonomiskt system där jämvikt är dominerande så intråffar inga större föråndringar. Allt går sin gilla gång. För att introducera någonting nytt under dessa omständigheter, måste entreprenören utmana traditionens makt något som kråver både djårvhet och styrka. Som tack för sin innovation belånas dårför entreprenören med en ordentlig vinst av det ekonomiska systemet, och detta för andra personer att snabbt följa i hans fotspår.

Bilaga 6

Företagsekonomiska delområden

Aktörsgrupp			
Flöde	Externa Resursgivare	Intern organisation	Kunder
Finansiellt	1. Redovisning 2. Finansiering 5. Budgetering	3. Investering 4. KI-analys	6. Prissättning
Fysiskt	9. Inköp	8. Arbetsorganisation	7. Marknadsföring

Källa: Engwall, 1980

Bilaga 8

Universitetsutbildning i företagsekonomi och introduktionsår – en översikt

Universitet	Utbildningsprogram	Ev specialisering
Kaunas University of Technology Faculty of Administration Panevezys Polytechnics Faculty Siauliai Polytechnics Faculty	Business administration Business administration Business administration	
Klaipeda University Faculty of Social Sciences	Business management	
Vilnius Gediminas Technical University Faculty of Business Management	Business management	
Vilnius University Faculty of Economics Kaunas Faculty of Humanities	Business administration and management Business administration and management	Production management; commerce; accounting and audit; computer applications in economics. Organisation of business; management of self-government assets; environmental economics; accounting, finance and banking; MIS; marketing and sales management.
Vytautas Magnus University Faculty of Business and Management	Business organisation and management	
Lithuanian Agricultural University Faculty of Economics	Accounting and financial management in agriculture	
Siauliai University Faculty of Physics and Mathematics	Business administration	
Vilnius Pedagogical University	Commerce and business	
Lithuanian Institute of Physical Education	Tourism organisation	

Introduktionsår för företagsekonomisk utbildning

University:
Vytautas Magnus University (1989)
Kaunas University of Technology (1990)
Vilnius University (1992)
Vilnius Gediminas Technical University (1993)
Klaipeda University (1995)

Källa: Kundrotas, 1996

Bilaga 9

Utveckling av företagsekonomisk utbildning – exemplet Kaunas University of Technology/Faculty of Administration

Stage	Aims of Studies	Content of Studies	Teachers	Forms, Methods and Aids of Studies	Sources of Funding
I 1990/9 I	Training administrative assistants for social sphere institutions and industrial enterprises, who are capable of organising the administration of a firm	Four major blocks: (1) Economics and Business; (2) IS and Computers; (3) Communication; (4) Foreign Languages. Abundance of fundamental, technical, selective and applied courses.	Freely hired from other KTU faculties and other Lithuanian universities and organisations	Lectures, seminars, discussions, exams	Partial tuition fee. Donations of firms and private persons. Budget funding in the form of premises and utilities.
II 1991/9 2 1992/3	Educating BA bachelors capable of office and small business management	144-credit programme consisting of the blocks of general university education, general area education (core) and specialisation courses.	Lecturers of the Faculty of Administration and other KTU faculties, overseas lecturers	Lectures, seminars, business games, case studies, course papers, exams	Partial tuition fee. Donations of firms and private persons.
III 1993 till now	Educating business administration professionals with broad university education, able to cope with great variety of structured and unstructured problems in business organisations.	168-credit undergraduate business administration programme, consisting of the blocks of general university education and area education (core) courses.	Majority from the Faculty of Administration, also from other KTU faculties and overseas visiting lecturers	Lectures, seminars, course papers, final papers, exams, conversations, team-teaching, innovative games, video-confrontation, also other methods based on modern technology (PCs, various software), PC class.	Budget funding. Budget funding. Donations of firms and private persons. International projects. Contract research.

Bilaga 10

Kursplan för företagsekonomisk utbildning – exempel KUT (Kaunas Univ of Technology)

B1 Semester		B2 semester	
Courses	Credits	Courses	Credits
Introduction to Business	4	Administration Principles	4
Basics of Mathematical Analysis	4	Basics of Theory of Probabilities and Statistical Methods	4
History of Civilisation	4	Philosophy of Cognition	4
Informatics A1	4	Informatics A2	4
<i>Foreign Language alternatives 1*</i>		<i>Foreign Language alternatives 1*</i>	4
Total	20	Total	20
Physical Training	0		0

B3 Semester		B4 semester	
Courses	Credits	Courses	Credits
Basics of Accounting	4	Financial Accounting	4
Microeconomics	4	Business Statistics	4
<i>Social Sciences and Humanities alternatives *</i>	4	Macroeconomics	4
<i>Alternatives 1*</i>	4	<i>Social Sciences and Humanities alternatives 2*</i>	4
<i>Selectives*</i>	4	<i>Alternatives 2*</i>	4
Total	20	Total	20
<i>Foreign Language alternatives 2*</i>	2	<i>Foreign Language alternatives 2*</i>	2

Vocational Education	4 credits	Cultural Anthropology	4 credits
Organisation of Teacher's	4 credits	History of Civilisations	4 credits
Work			
History of Lithuanian Culture	4 credits	History of Art	4 credits
Fundamentals of State	4 credits	Fundamentals of Constitutional Law	4 credits
Administrative and Civil	4 credits	Introduction to Public Administration	4 credits
Law			
Introduction to Journalism	4 credits	Fundamentals of Professional Communication	4 credits
Sociology of Communication	4 credits	EU Integration Principles	4 credits

Alternatives 1*

Computer Applications for Business 4 credits   Mathematics for Business 4 credits

Alternatives 2*

Introduction to Journalism 4 credits   Administrative Lithuanian Language 4 credits
 Foundations of Oratory Speech 4 credits

B5 Semester		B6 semester	
Courses	Credits	Courses	Credits
Marketing Principles	4	Marketing Research	4
Finance	4	Enterprise Finances	4
Business English 1	4	Business Ethics	4
Administrative and Civil Law	4	Business English 2	4
<i>Alternatives 3*</i>	4	<i>Alternatives 4*</i>	4
<u>Total</u>	<u>20</u>	<u>Total</u>	<u>20</u>
		Practical Training	4

Alternatives 3*

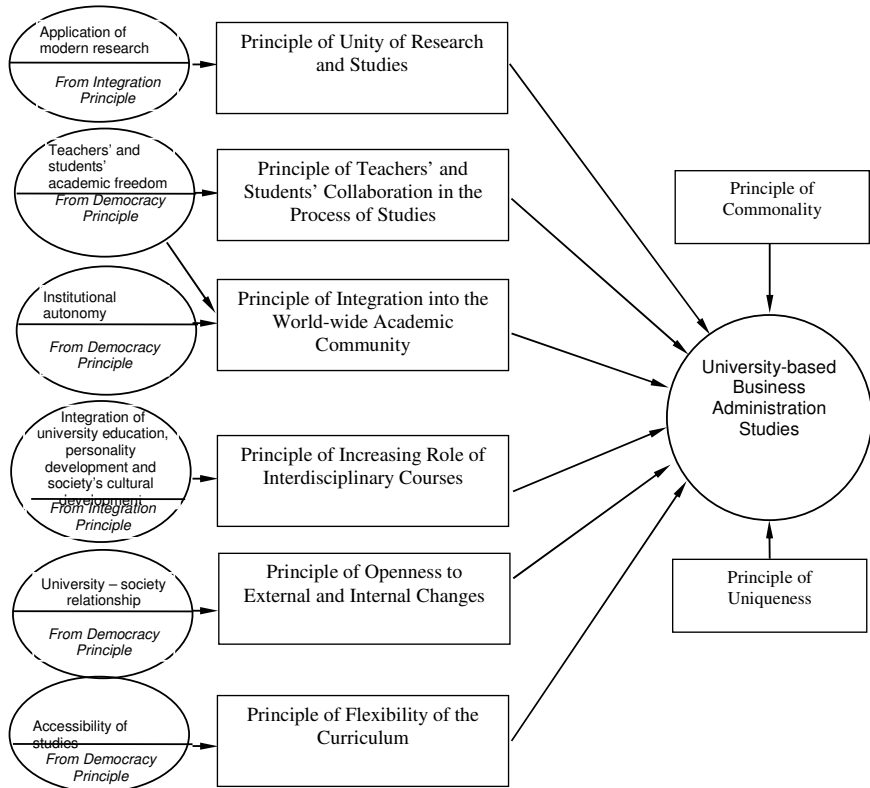
Management Psychology 4 credits   Business and Communication 4 credits
 Principles of Communication 4 credits

Alternatives 4*

Economic Geography 4 credits   Sociological Research Methods 4 credits
 EU Integration Principles 4 credits

Bilaga 11

Företagsekonomisk utbildning - principer

Källa: Kundrotas, V. (1996)

Bilaga 12

Bronfenbrenners utvecklingsekologi

Mikrosystemet

Den närmiljö som omger barnet – föräldrar, syskon och det ömsesidiga samspelet mellan familjemedlemmarna.

Efterhand som barnet blir äldre blir också andra mikromiljöer viktiga; dagis, kamrater, skola – ökar barnets relationer och roller

Mesosystemet

Utgörs av kopplingar och förhållanden mellan de olika mikrosystemen – ett system av delsystem

Exosystemet

Här ingår miljöer som barnet själv inte är delaktig i men som ändå indirekt påverkar relationer och aktiviteter i närmiljön.

Makrosystemet

Handlar om de generella dragen i det samhälle individen lever i, levnadsstandard, utbildningspolitik och andra kulturella faktorer

Exmakronivå

Den internationella, globala miljön som omger nationen och nationella faktorer

Bilaga 13

Fakta – i studien ingående universitet

Vilnius University

The University of Vilnius, one of the oldest and most famous establishments of higher education in Eastern and Central Europe, was founded in 1579. Functioning for a long time as the only school of higher learning in Lithuania, it was a preserver of cultural and scientific traditions, and has played a significant part in the cultural life not only of Lithuania, but the neighboring countries as well. During more than four centuries of its existence, the University of Vilnius has seen periods of growth and decline, revival, and closure. The University is a unique witness to the history of the Lithuanian state.

In 1579, King Stephen Bathory's charter transformed the Jesuit college, founded in 1570, into an establishment of higher education, *Academia et Universitas Vilnensis Societatis Jesu*, the transformation being confirmed by Pope Gregory XIII. Although being away from other European cultural centers, the University equaled other famous European Universities and had outstanding professors and students, some of who were: the poet [Mathias Casimir Sarbievius](#); the famous professor of rhetoric and philosophy [Žygimantas Liauksminas](#); the author of the first history of Lithuania [Albertas Vijūkas-Kojelavičius](#); professor [Martin Smiglecki](#), whose book "Logics" was very popular in United Kingdom and France, and many others. The first book in the Lithuanian language on the territory of the Great Duchy of Lithuania was published at the University. In 1753, the [Astronomical Observatory](#) was set up.

In 1773, the Jesuit order was dissolved in Europe and the University was taken over by the secular authority. After Lithuania was annexed by Russia, the University was renamed into Vilnius Principal School. In 1803, the University received a new statute and the title of the Imperial University of Vilnius. Many famous names were associated with the University at that period: the famous medical men from Vienna [Johann Peter Frank](#) and his son [Joseph Frank](#), the historian and public figure [Joachim Lelewel](#), the poets [Adam Mickiewicz](#) and [Juliusz Slowacki](#), historian [Simonas Daukantas](#), etc. As a number of students and professors became engaged in the anti-tsarist movement, the University was closed down according to the orders of tsar [Nicholas I](#), and it was not reopened until 1919. Vilnius and its region were then annexed by Poland, and the University functioned under the Polish auspices until 1939 by the name of [Stephen Bathory University](#). Among students of the University at that time was the future Nobel prizewinner [Czeslaw Milosz](#).

In 1939, the University was brought back under the control of Lithuania, but in 1940 after the Soviet occupation it was reorganized according to the Soviet model. In 1943, the University was closed down by the Nazis, and resumed its activities in the autumn of 1944. Though restrained by the Soviet system, Vilnius University grew and gained force. Vilnius University started to free itself from the Soviet ideology in 1988 even before Lithuania regained independence in 1990. The University got back its autonomy and adopted its own statute.

(Källa: <http://www.vu.lt>)

Šiauliai University

Šiauliai University was founded in 1997 after the reconstruction of Šiauliai Pedagogical Institute and the Šiauliai Polytechnical Faculty of Kaunas University of Technology. 1948 – Teacher's Institute (duration of studies – two years), since 1954 – Pedagogical Institute. 1959 – Affiliate of Kaunas Polytechnical Institute, since 1990 – Šiauliai Polytechnical Faculty of Kaunas University of Technology. It is a university of a classical type. *Faculties of:* Education, Natural Sciences, Humanities, Mathematics and Informatics, Arts, Social Sciences, Special Education, and Technology. Also there is the Institute of Continuing Studies. *Studies:* Studies are organized into three cycles: first cycle or the main studies (Bachelor's degree and Professional studies), second cycle studies (Special Professional studies and Master's degree), and the third cycle studies (Doctoral studies). Full-time, part-time and extramural types of studies are available. The University today has more than 11 000 students, some 550 lecturers. *Research:* Scientific researches are being carried out in areas such as: humanities, physics, biomedical technology and social sciences. The University operates the Biomedical Engineering Centre, Educational Researches Scientific Centre, Energetics and Ecologically Clean Technologies Centre, Physical Processes Modelling Centre, Art Exploration Scientific Centre, Social Researches Scientific Centre, Special Education Scientific Centre, Public Health Education Scientific Centre, Technological Research Centre, Balts Centre. There is a park of Science and Technologies, Distance Studies Centre, Šiauliai University Gymnasium. In 2005 on the basis of research and culture centres the European Studies' Institute was established at the Faculty of Humanities (connecting Research centres of Dialect Studies, Cultural Anthropology, Northern Lithuania History, and cultural Centres of American and British Studies, French, Russian, Swedish and Swiss). After the

reorganisation of Women Studies' Centre, the Gender Studies' Institute was established on the same year.
(Källa: <http://www.su.lt>)

Klaipėda University

One of the youngest among Lithuanian university level high schools, gives its priorities to education of the intellectual society and person. It administers fundamental and applied research, is engaged in educative, cultural, consultative, experimental activities, and meets the unique requirements of Lithuania as a maritime state. The University contributes to the preservation of the cultural identity of the country and historical succession when creating a present-day Europe. Klaipėda University was founded on October 5, 1990, at the very beginning of Lithuanian independence re-establishment under the decision of the Supreme Council of the Republic of Lithuania. The former faculties of the Kaunas Polytechnic Institute and Siauliai Pedagogical Institute that had already been functioning in Klaipėda became the base of the University, with the Theatre and Music Institute of the Lithuanian Music Academy joining later as the Faculty of Arts. During a relatively short period of its existence, the University managed to overcome a number of obstacles and difficulties, and has been developing successfully both in terms of quality and quantity. Having started with three faculties in 1991, at present it has [seven faculties, five institutes and other structural divisions](#). The enrolment has grown from 2960 to 8920 students. The teaching staff is represented by approximately 431 professors, associate professors, lecturers, and instructors. Researchers and artists from Klaipėda University are well-known both in Lithuania and Europe. The University offers 56 undergraduate, 9 specialized professional and 49 graduate study programs. Student activities are coordinated by the Student Union of Klaipėda University.

The beginnings of higher education in Lithuania go back to the 16th century when, in 1579, the college founded by Jesuits in Vilnius became a higher school of education - Academia et Universitas Vilnensis. In 1832 Czar Nicholas I closed the university.

However, in 1918, with the establishment of the independent Republic of Lithuania, the State Council decided to reestablish the University of Vilnius. Since Vilnius occupied and the Lithuanian government transferred to Kaunas, this decision was not put into effect.

At the beginning of 1920, Higher Courses of Study were begun in Kaunas, laying the foundation for the establishment of a university. The Lithuanian Cabinet of Ministers decided to establish the University of Lithuania in Kaunas, February 13, 1922. The ceremonial opening of the university took place February 16, 1922, while on the 12th of April the President of Lithuania confirmed the university's Statute along with six faculties: Theology-Philosophy, Humanities, Law, Mathematics and Sciences, Medicine and Technical Studies.

June 7, 1930 the university was named Vytautas the Great University. The Agricultural Academy was founded in 1924 on the basis of the Agronomy and Forestry sections of the Faculty of Mathematics and Sciences; in 1936 the Veterinary Academy was established in a similar fashion on the basis of the Veterinary section of the Faculty of Medicine.

In 1940 Vytautas the Great University helped to reestablish the University of Vilnius: in the winter the Faculties of Humanities and Law were transferred to Vilnius, and in the summer, the Faculty of Mathematics and Sciences. The occupation of Lithuania by the Soviet Union forced the university to be named the University of Kaunas in the summer of 1940. At the beginning of 1941 university professors took an active part in establishing the Academy of Sciences.

When the Soviet Nazi war broke out, the Temporary Government restored the name of Vytautas the Great to the university in the summer of 1941. The German occupational government closed the university in March 1943. The university was reopened in the fall of 1944 with four faculties: History-Philology, Medicine, Construction and Technology.

The transfer of the Faculty of Philosophy to Vilnius was the reason why the University of Kaunas was closed in the fall of 1949. The university was reorganized into Kaunas Polytechnic Institute and the Kaunas Medical Institute in October 31, 1950.

(Källa: <http://www.ku.lt>)

Vytautas Magnus University

The act of reestablishing Vytautas the Great University (Vytautas Magnus University) was proclaimed April 28, 1989. The Supreme Council of Lithuania passed the law reestablishing the university July 4, 1989, while the Council of Ministers registered the temporary Statute for the university's period of reestablishment on the 22nd

of July. The first academic year began in the university's reestablished Faculties of Economics, Humanities and Sciences September 1, 1989.

The reestablished university was the second in then Soviet-occupied Lithuania, and the first school of higher education that was independent of governmental institutions. The most important principle in the university's activity became academic freedom, while its main purpose was to prepare graduates with a broad humanistic orientation for Lithuania's needs in research, culture, education and economy.

A common program of study in humanities and general education for the first two years of study for all students appeared in 1990. Its aim was to develop well-rounded individuals who were free and creative.

In 1991 the university was the first in Lithuania to establish in a system of study based on several levels, the completion of which resulted in the granting of Bachelor's or Master's degrees, as well as the Doctoral degrees. The feature of this university still remains exceptional in Lithuania today: this is a liberal policy for studies, according to which students are admitted not into specific specializations but into fields of study.

The students themselves put together their plan of study and make a final choice of their program after the first two years of study. Particular attention is given to foreign languages and computer skills thus making this university different from other schools of higher education in the country.

During the university's first decade the number of students and teachers grew more than twenty times. It has become the center for academic work in the Humanities and Social Sciences, Theology and Fine Arts, Political Sciences and Law in Kaunas. Modern programs have been expanding in: Informatics, Environmental Sciences, Biology, Mathematics and Physics.

Master's and Doctoral studies became a priority at the university and demanded a pedagogical staff with high qualifications. Therefore the university invited to its classrooms and laboratories the most celebrated of scholars from Lithuania's research institutes, creating in 1993 the first Research and Study Association in Lithuania. Ten Lithuanian research institutes formed this association together with the university: the Institutes for Lithuanian History, Lithuanian Language, Lithuanian Literature and Folklore, Lithuanian Philosophy and Sociology, biochemistry, Mathematics and Informatics, Semiconductor Physics, Psychophysiology and Rehabilitation, Architecture and Civil Engineering, and Lithuanian Forestry.

The university has the right to grant doctoral degrees in nineteen scholarly fields and their branches and the Doctor Habilitus in eight fields. The pedagogical titles of professor and associate professor may be granted in the fields of Humanities, Social Sciences, Physics and Biomedicine.

The university has ties with numerous universities of North America and Europe. Special student and teacher exchange programs have been set up with the University of Bergen in Norway, Roskilde in Denmark, Göteborg, Linköping and Växjö in Sweden, Greifswald, Hohenheim, Zittau/Gorlitz in Germany, Poitiers, Du Maine, Pierre et Marie Curie in France, Parma and SDA Bocconi in Italy, Alabama, Fordham, Creighton, Loyola, Seton Hall in the United States of America and Kansai Gaidai and the International Christian University in Japan. A program in Baltic Studies for foreign students was initiated at the university in 1997.

The University of Lithuania was established in 1922. The Faculty of Laws was one of the university's six faculties and comprised 15 departments. Three of them, the Department of Political Economy, the Department of Statistics and the Department of Financial Theory, are to be considered as the source of the modern Faculty of Economics and Management. Beginning with the fall semester of 1924, the economics branch of the Faculty of Laws was organized. The division of the faculty into different branches was legitimized by the University Statute in 1930. According to the Statute, five departments of Economics were established: the Department of Political Economy and Statistics, Department of Financial Science, Department of Economic Policy, Department of Private Economics and Department of Trade Law. Before 1939, 1174 students graduated from the Faculty of Laws, 215 of them from the Economics branch.

In the implementation of the Lithuanian Parliament Law of 13 December 1939, the Faculty of Laws was transferred from Kaunas to Vilnius. The majority of students and lecturers of the faculty were transferred to Vilnius. In autumn 1940, already as a part of Vilnius University, the Faculty of Laws was divided into Faculty of Laws and Faculty of Economics.

In the re-established Vytautas Magnus University (VMU) programs in Business and Management started on 1 September 1989 in the Faculty of Economics and Management. 59 students entered the faculty.

During the meetings of the Restoration Senate on December 20-21, 1990, the University Statutes were approved and new study programs in Lithuania, the Bachelor, the Master and the Doctorate degrees were confirmed. Thus, already in the spring semester of 1991, there was a BA program in business administration. Doctoral studies in management were started on 1 November 1992.

In January 1991, graduate studies began. These were oriented for specialists with non-economic or non-managerial education. Students who complete graduate studies receive an MA degree in Business Administration. Later, in 2000s an outcome of participation in the international Project with other European universities, international studies for Executives in Business Administration Master program (EMBA) was established.

In June 1993, the first Bachelor diplomas in Business Administration were presented. In September of the same year Master degrees in Business Administration in Management of Organisations, in Marketing and International Commerce, and in Finance and Banking were established.

On October 8, 1993, the Senate Congress, having taken into consideration the content of faculty activities, renamed it the Faculty of Business and Management. In 2000, by a decision of VMU Senate, the faculty was once more given the name of the Faculty of Economics and Management.

On June 16, 1995, the first students in the Masters program in Business Administration graduated.

(Källa: <http://www.vdu.lt>)

Kaunas University of Technology

In 1950, Kaunas University was reorganized into Kaunas Polytechnic Institute (KPI) and Kaunas Medical Institute. Throughout the entire second period of Soviet occupation, in spite of continuous attempts by the Soviet Government to use KPI for the empire's economic purposes, the Polytechnic Institute resisted aggressive russification attempts and extreme internationalization and strove to preserve the old European university spirit, national academic traditions, and teaching in the Lithuanian language. In 1990, KPI changed its name to Kaunas University of Technology, regained its university status, and embarked on the road to reform. The objective of the University is to meet the requirements of the Great European University Charter, UNESCO, and EU regulations and to co-ordinate its work with other European and Lithuanian universities. Kaunas University of Technology (KTU), is today the largest technical university in the Baltic States, is the second largest institution of higher education of Lithuania. It contains **13 faculties, library, high school (gymnasium), 10 institutes, 4 centres**. Faculty of Administration was established in 1990. It was re-organized in 1999 and has been functioning as the Faculty of Social Sciences since. The Department of Business Administration was founded **in 1992**. **Research at the Institute** has resulted in the development of Midterm Lithuanian Industrial development Policy and the strategy for its implementation, and the analysis of strategies of multinational companies in the Baltic States.

(Källa: <http://www.ktu.lt>)

Bilaga 14

Intervjuguide

Målgrupp: Universitetslärare vid sex litauiska universitet/högskolor, vilka undervisar i företagsekonomi och ekonomiska ämnen.

Urval: Strategiskt

Språk: Engelska (9 fall), tyska (2 fall)

Hjälpmedel: Bandspelare

Tid/samtal: ca. 1.5 tim.

Plats: I för informanten känd miljö

Samtalstema:

- Innehållet i undervisningen
- Begrepp
- Lärarrollen
- Ämnesmetodik
- Synen på studenten
- Tankar om företagsekonomi och ekonomiämnet
- Influenser, förändring och framtid

Bilaga 15

Förteckning respondenter (samtliga undervisande/ forskande lärare i företagsekonomi)

- A. Dr Doc, Klaipeda Universitet
- B. Prof Dr, Klaipeda Universitet
- C. Prof Dr, Siauliai Universitet
- D. Dr, Siauliai Universitet
- E. Dr habil, Vilnius Universitet
- F. Dr Doc Dekanus, Vilnius Teknologiska Universitet
- G. Prof Dr. habil, Vilnius Teknologiska Universitet
- H. Dr., Vilnius Universitet
- I. Ass. Prof., Intern Business School, Vilnius Universitet
- J. Prof Dr, Vitautas Magnus Univ, Kaunas
- K. Prof Dr, Kaunas Teknologiska Universitet, Kaunas

Bilaga 16

Abstract

Studies of the circumstances surrounding the creation and development of a university discipline are a part of pedagogical research. This thesis highlights the development of management and economic education against the background of changes caused by the Lithuania's emancipation from the Soviet Union and aims to present a picture of how management as a university discipline has been created in Lithuania between the period 1988-1997. The nexus of this study is individuals and individuals in context. The theoretical frame of reference is provided by a modified model of Bronfenbrenners developmental ecology, complimented by Bergs tier (level) model. Data collection has primarily been in the form of interviews with university staff from Lithuanian institutions for higher education. In addition to the interviews, literature lists, course schedules and other key documents have been collected and analysed. One of the studies primary foundations is that reality is a social construct. The analysis focuses on individual's conceptualisation of three main areas: re-programming, course schedules and literature lists, alongside their attitudes and interests. The study demonstrates how the creation of management and economics as a university discipline in Lithuania has been formed by a combination of political/ideological, economic, institutional and individual factors. Behind these factors are decisions taken at a variety of different levels, including national level (macro), local/institutional level (exo), collegial level (meso) and individual level (micro). International influences have also played an important role and their effects represent an additional level, the so-called exmacro level. A further factor comes into play in the meeting between the previously rigid doctrine and the new doctrine, which isn't so much a doctrine but rather more of an academic freedom; a freedom that didn't exist previously, at least not one that was acknowledged. A final factor in the study is the impact that the consequences of change, the various influences described above and this new-found freedom, have had on the subject's content and method of teaching.

One of the study's main contributions is to highlight the significance of the concept of academic freedom and to focus on the paradox, where constraint under the old system is replaced by another form of constraint. In this case, where the rigidity of the old Soviet doctrine is replaced by a new freedom; but instead of being given greater opportunities to influence and change the subject, the academic staff are forced into a position where, once again they are subjugated to the influences of outside (international) sources.

Key Words:

Freedom, management, economics, creation, Lithuania, change, social-constructionism, development ecology.

II

Proposed Enhancement of Bronfenbrenner's Development Ecology Model

Jonas Christensen*

Abstract

How academic disciplines are constituted and the related professional development must be viewed within their wider social, political and economic aspects. When studying the organisation, transformation and spheres of influence of professions, the Development Ecology model provides a tool for understanding the encounter between societal, organisational and individual dimensions, a continual meeting point where phenomena and actors occur on different levels, including those of the organisation and society at large. However, the theory of development ecology may be questioned for how it looks at the individual's role in relation to other actors in order to define and understand the forces underlying the professional development and constitution of academic disciplines. Factors relating to both the inside of the individual and social ties between individuals and in relation to global factors need to be discussed.

Key words: resilience, social ties, network, entrepreneurship, development ecology

Introduction

I studied in the former German Democratic Republic during 1988. My background, involving a range of work experience in different organisations in Sweden, Germany and Baltic countries together with an academic position at the Department of Social Work at Malmö University, has inspired me to write this article from an outside (Swedish) perspective. My educational background is in Education, Economics and Political Science and this article is written in order to complete my doctoral thesis as it is a continuation of my articles (Christensen, 2007; Christensen in progress) focusing on the transformation and constitution of an academic discipline in a societal context and development ecology in German Social Work. The theme of my doctoral thesis results from my interest in education, concentrating especially on the profession and human service organisations.

In this article I start by introducing Bronfenbrenner's Development Ecology model and I then raise some central issues in order to critically discuss that model. This model will be discussed within a theoretical framework because the model needs to be further developed. Which individual levels and ties need to be further understood in the Development Ecology model? How can the individual be seen in a network

---

* Faculty of Health and Society, Dept of Social Work, Malmö University

©Authors. ISSN 2000-4508, pp.101–110

context? Can entrepreneurship enrich the way we look at the individual's potential in a learning process and hence can its addition to the Development Ecology model be regarded as improving it?

Defining your own values is often difficult as they are deep inside yourself. My selective perception is an unaware consequence of the variety of information which characterises our surrounding environment. My frame of theories and methods as well as empirical observations chosen when looking at specific objects is highly dependent on the result of the selective process which every human being undergoes in his or her upbringing, working life, education etc. We see limited parts of reality, partly what we want to see and observe. I choose to see some problems and ignore others. I recognise the strengths of some conditions and ignore other conditions. The purpose of my study is obviously influenced by how I view things.

The Development Ecology model

Bronfenbrenner's (1979) Development Ecology theory identifies four environmental systems. They are:

Microsystem: This is the setting in which the individual lives. These contexts include a person's family, peers, school and neighbourhood. It is in the microsystem that the most direct interactions with social agents take place, such as with parents, peers and teachers. The individual is not a passive recipient of experiences in these settings, but someone who helps to construct the settings.

Mesosystem: This refers to relations between microsystems or connections between contexts. Examples are the relationship of family experiences to school experiences, school experiences to church experiences, and family experiences to peer experiences. For example, children whose parents have rejected them may have difficulty developing positive relationships with teachers.

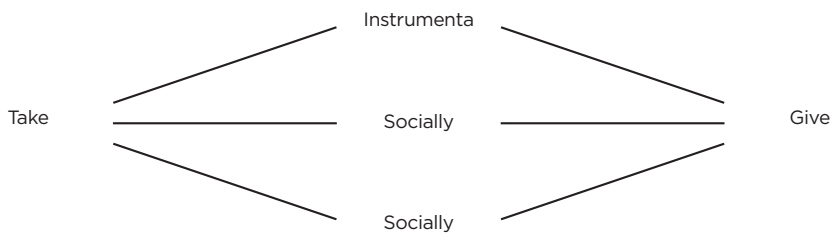
Exosystem: This involves links between a social setting in which the individual does not have an active role and the individual's immediate context. For example, a husband's or child's experience at home may be influenced by the mother's experiences at work. The mother might receive a promotion that requires more travel, which could increase conflict with the husband and change patterns of interaction with the child.

Macrosystem: This describes the overall societal culture in which individuals live. Cultural contexts include developing and industrialised countries, socioeconomic status, poverty and ethnicity. The boundary is defined by national and cultural borders, laws and rules.

There are many different theories of human development. To a large extent, they involve the study of child development because the most significant changes take

place from infancy through adolescence. Some of the most influential theories are **Sigmund Freud's (1856–1939) Psychodynamic Theory (2008)**, including such concepts as the Oedipus Complex and Freud's five stages of psycho-sexual development. Although now widely disputed, Freudian thinking is deeply imbedded in Western culture and constantly influences the view of human nature. **Erik Erikson's (1902–1994) Psycho-Social Theory (1950)** gave rise to the term 'identity crisis'. Erikson was one of the first to propose that the 'stages' of human development span our entire lives, not just childhood. His ideas heavily influenced the study of personality development, especially in adolescence and adulthood. **Piaget's (1896–1980) Cognitive Developmental Theory (2004)** created a revolution in human development theory. He proposed the existence of four major stages, or 'periods', during which children and adolescents master the ability to use symbols and to reason in abstract ways. Finally, there is **Lev Vygotsky's (1896–1934) Cognitive-Mediation Theory (1978)**. Alone among the major theorists, Vygotsky believed that learning came first, and caused development. He theorised that learning is a social process in which teachers, adults and other children form a supportive 'scaffolding' on which each child can gradually master new skills. Vygotsky's views have had a large impact on educators and the individual has been seen as a driving force. Vygotsky views all factors as being of equal significance for the individual. This is the reason I chose not to base my theoretical standpoint on Vygotsky. Bronfenbrenner focuses on the individual's drive and ability to influence relative to their specific environment and not so strongly on the individual's sphere of influence. In order to better understand the complex inter-relationship between the individual and society, Bronfenbrenner developed his model of Development Ecology which consists of four systems, each of which operate at different levels: from the micro (the most specific) the meso, the exo to the macro (the most general). Andersson (1986) states that what distinguishes development ecology from, for instance, socialpsychology, sociology or anthropology is that development ecology focuses on development within a context. In order to understand the individual, it is not enough just to describe them in the context of their family (the micro context); we must also take into account how the various systems interact with the individual and with each other (the meso context). The macro system is then crucial for placing this analysis within the context of daily living. In addition to the four system levels, time is another important factor in the developmental ecological perspective. Both the individual and the environment change over time and Bronfenbrenner maintains that these changes are crucial to our understanding of how the different systems more or less explicitly influence the individual and his or her development. In Bronfenbrenner's theory, everything is interrelated and interacts with each other, but to varying degrees and at different times. His theory focuses on relationships, both between people and between the different systems, which constitute our lives and our world. Bronfenbrenner's ecological theory of development has proven to be beneficial in providing an insight into all the factors that play a role

in the growth and development of individuals. It also shows how all the factors are related to each other and impact on the development cycle. Bronfenbrenner does not discuss the factors explicitly as such, but presents a theoretical and analytical framework. Bronfenbrenner pursues a method for psychological study that is both experimental and descriptive. Specifically, Bronfenbrenner studies (and reads studies about) scenes of early childhood development (ages 3–5): home, pre-school, day care, the playground etc. Between the offset list items, Bronfenbrenner explains and gives readings of selected studies. In the “Interpersonal Structures” chapter (1979) he introduces basic terms and concepts for what he calls social networks; interpersonal structures as contexts of human development. The dyad (a person-person tie) is further characterised in the following classes: observational dyad, joint activity dyad, and primary dyad (see Fig. 1). The model below has been slightly modified as it originally spoke about individuals as buyers and sellers instead of takers and givers.

Fig. 1 Social Exchange Networks and Organisational Analysis – A taxonomic approach (modified from Johannisson, 1987)

When studying social-personal networks Johannisson (1987) believes that ties between individuals can be both beneficial and social at the same time. His starting point is the entrepreneur/innovator. An entrepreneur is defined as someone with the ability to focus on needs and the resources needed to fulfil these needs (ibid). A network in Johannisson’s research is a range of dyads which are related to each other i.e. connections in pairs between individuals. The advantage when describing and analysing the exchange between individuals in terms of social networks is that you have to go around the instrumental or rational exchange (where only the benefit is important). Another argument is that you can connect technical, ideological and emotional aspects of information. Interaction between individuals is also seen as the main source of learning (Johannisson and Gustafsson, 1984). By using Bronfenbrenner’s model together with aspects of dyads, it becomes easier to see that we as a society together are influencing the lives of all people in the way we interact. Bronfenbrenner maintains that the individual always develops within a context. The theory covers the whole of this context, even though this standpoint has been criticised by Paquette & Ryan (2001). They think that the individual needs to be seen for their individual condi-

tions. The ability of individuals to influence their success should to be even more in the centre of attention. There should be a greater focus on this, before studying the surrounding context and its levels which simultaneously act upon and interact with the individual and influence their development. Bronfenbrenner's model does not feature what can be interpreted as an international level, an important factor with reference to the all-pervasive force of globalisation and, as a result, Drakenberg's (2004) study is important in that she complements Bronfenbrenner's model with a fifth level, an ex-macro level, arguing that the patterning of environmental events and transitions over the life course, as well as socio-historical circumstances, influences the individual. We could speak of a macro-environment in which political, economic, social, technological and environmental factors depend on each other and influence everyday life in a way which has been stressed, not the least by globalisation and information technology where knowledge processes among individuals have become more diversified. In my opinion, we are living in a global village and the interplay between the different levels in a society has narrowed.

Resilience

Another dimension not included in Bronfenbrenner's theory is resilience. It should have been integrated into his theory (Engler, 2007) because resiliency helps us better understand an individual's capacity. Resilience is manifested in having a sense of purpose and a belief in a bright future, including goal direction, educational aspirations, achievement motivation, persistence, hopefulness, optimism and spiritual charisma (Bernard, 1995 cited in Engler, 2007). Miller (2005) states it is the ability to be resilient that helps us bounce back from the edge, helps us find our strength in adverse circumstances, for example an individual's capacity to withstand stressors. We are all born with conditions for resilience, which includes social competence, problem-solving skills, a critical consciousness, autonomy, and a sense of purpose (Bernard, 1995 cited in Engler, 2007). Resilience is the idea that certain people have the capacity to overcome any obstacle and this capacity is shown through positive-thinking, goal-orientation, educational aspirations, achievement motivation, persistence, hopefulness and optimism (Engler, 2007). One can speak about the so-called 7 Cs; competence, confidence, connection, character, contribution, coping and control. Adding resiliency to Bronfenbrenner's model gives us a broader understanding of why people deal with their professions in certain ways. We can focus on what works, instead of getting stuck on, and frustrated by, what does not work (Oddone, 2002). Engler (2007) argues that adding resilience to Bronfenbrenner's theory can help us explain some of the unexplainable ways in which people have overcome travesties and traumas in their lives. Bronfenbrenner's theory virtually describes only the negative effects of how an individual will develop if exposed to adversity and travesty. The theory is lacking as it does not have a way to explain how an individual brought up in a negative environment survives and becomes successful.

The individual and the organisation

Every kind of organisation is built upon individuals where the individuals together make efforts in order to serve, assist and offer different kinds of services; you give and you receive. It does not matter if the individual is called a child, family member, professional worker or a citizen. Every individual has a relationship with other individuals both within their own family or organisational context and with other individuals or organisations. As an individual, you have these ties for two main reasons (Johannisson, 1987); beneficial and social. With beneficial reasons, we are speaking about long-term relations, whereas social reasons are more based on personal factors such as emotionality. Long-term relationships based on mutual benefits can be very well developed into a relatively strong social relationship, which does not primarily focus on the benefit of the relationship (ibid). It is optimal if both the beneficial and social aspects in the relationship are closely connected. In order to stimulate the individual to act, it is not enough to just show them appreciation, the organisation also needs to show them such confidence that lets them see and create new possibilities, whereby they are allowed to act both within their own interest and in the interest of the organisation. That is why it is essential in a society to recognise each other as a resource and let an individual develop him or herself and a network of vertical and horizontal relations. This means encouraging and stimulating every individual and giving them as much freedom of activity as possible.

“The individual needs to be seen as a complete human being. Only then, it is possible to take his or her potential, including the affective one, into consideration in a serious way. Only then, individual and collective actions can be really understood” (Johannisson, 1987, page 10).

The social network

Aldrich (1987, page 37) contends that a social network is important for an entrepreneur because: a) entrepreneurs succeed due to their ability to identify possibilities and adapt to the possibilities given in the surrounding environment; and b) resources are given through exchange relations between entrepreneurs and their social networks. Johannisson (1987) describes three different types of commitment (see Fig. 1). The model is idealised in the sense that ties based on instrumentality (beneficial), emotionality and morality (family ties) are combined. The model thereby shows that the exchange in the network is never either beneficial or emotional. The strength between these three kinds of relation can depend on geographical, psychological, social and cultural distances. This categorisation into instrumental, affective and moral ties (or commitment) is based on the “idealisation of communal life” (Kanter, 1972). Even in relationships between individuals, these three types of connections can be mixed.

Discussion

The Development Ecology model developed by Bronfenbrenner makes a substantial contribution to our understanding of the individual's role and behaviour in relation to the context surrounding them on different levels. When discussing professional development and/or the constitution of subjects the model is a significant tool for analysing and explaining the forces underlying those developments. Even though other models confront and argue against the Development Ecology model, for example Paquette and Ryan (2001), the model gives a relatively theoretical framework when the starting point is the individual and the belief that development cannot exist without the participation of individual influence and willingness to change. Through the development of, for instance, information technology and access to information, the individual will be given more freedom regarding their space of activity and independence, but also less freedom and space of activity because individuals behave in different ways when acting. Some individuals, to a very high extent, see possibilities while some individuals primarily see difficulties and obstacles. The surrounding environment related to a societal framework (local, national and international) and/or organisational context (family, friends, personal network, workplace) in relation to the individual's capacity plays a key role in development as a whole. I believe that just adding resilience to the Ecology model, like Engler does, is not enough. An understanding of the entrepreneurial aspects of how an individual acts on the micro and macro levels is also needed. Therefore, I believe that resilience coupled with both entrepreneurial conditions and Bronfenbrenner's Development Ecology model provides a valuable explanation of why freedom of activity and transformation processes are defined and estimated by individuals in various ways. Bronfenbrenner's model lacks these aspects of intra-level understanding and entrepreneurial factors since it does not see the individual as an independent actor. Hence, it needs to be completed on an intra-level (see Fig. 2) which describes the individual's resilience and entrepreneurial skills in a social context. On all levels above the micro level there are different kinds of relations vis-à-vis the individual. This is very obvious in the Development Ecology model. What is not that obvious is the encounter concerning the individual's beneficial willingness to create, implement and take risks in order to fulfil the need to satisfy themselves and others. In my opinion, this is the basic fundament of the welfare state; entrepreneurship. Therefore, adding resilience and entrepreneurship to Bronfenbrenner's Development Ecology model provides us with a wider understanding of the individual's development and knowledge-based process. Individuals with a resilience capacity and entrepreneurial skills define their own space of activity, regardless of their organisational context. They have the capacity to reflect on the interplay between different levels in their surrounding world in relation to their own professional development. In conclusion, the proposed further developed Bronfenbrenner model would be the following:

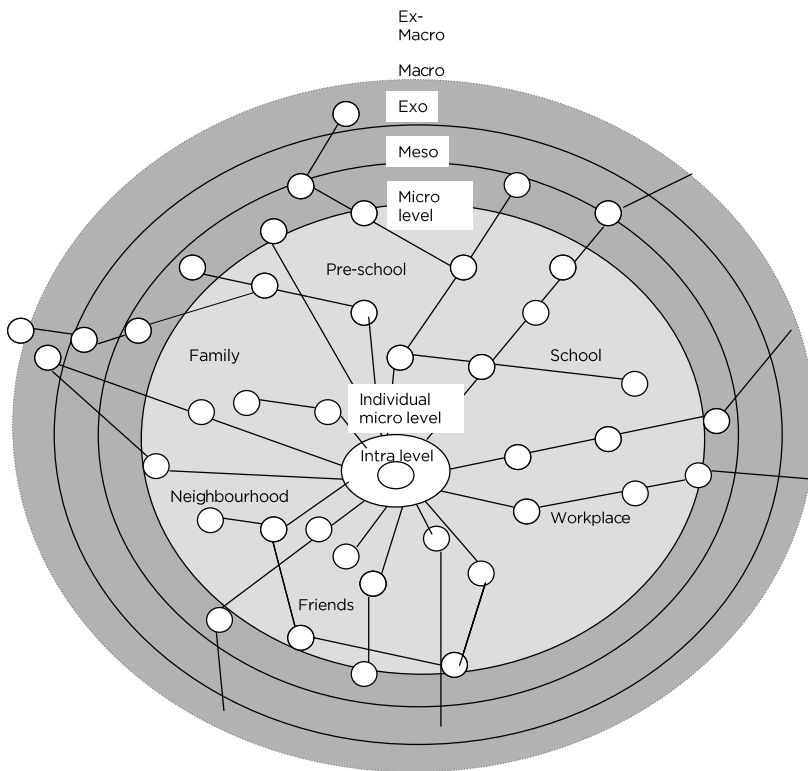

Fig. 2 Modified model of Bronfenbrenner's Development Ecology to which an intra level (the individual micro level) and social networks have been added.

Organisational conditions in which the individual acts must be considered in order to encounter changes and transformation processes. How reality is looked at and how, in a collective way, reality is defined on different levels – family, organisation and society – will affect our capability of acting. If, for instance, a company's mission, values and core idea are clearly defined in the workplace, they will have a positive impact on its human resources, management and, in the long run, the health of its employees. How is resistance to, for example, organisational changes handled at the workplace? Is the rejection of changes always purely negative? Or does it hold the potential for a very knowledgeable, substantial and constructive contribution for developing the individual and their organisation? Resilience capacity on a mental, intra level (see the middle of Fig. 2) and an entrepreneurial way of building, developing and keeping networks gives the different levels in the Development Ecology model a broader understanding of what stimulates learning processes. However, the global factors such as political, economic, social and environmental factors on the ex-macro level

in relation to the individual level need to be further understood. To repeat questions raised in my doctoral thesis (in progress, 2010): How do we understand education and the profession in a welfare context? Can transformation in a welfare context be understood from both an individual perspective and a social one?

Bibliography

- Andersson, B-E. (1986). *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur
- Aldrich, H. (1987). "The impact of social networks on business foundings and profit in a longitudinal study", *Frontiers of Entrepreneurship Research*, Wellesley: Babson College, MA, pp.154–68.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press
- Bernard, B. (1995). *Fostering resilience in children*. Retrieved November 20 2005 from the ERIC database.
- Christensen, J. (2007). *Företagsekonomi och Ekonomiska studier i Litauen* (Management and economic studies in Lithuania – the creation of a university discipline), Licentiate thesis, Malmö: Holmberg Press, Malmö University, no. 5
- Christensen, J. (in progress, to be publ. 2010). *Development Ecology in German Social Work*, Malmö University Press.
- Drakenberg, M. (2004). *Kontinuitet eller förändring? (Continuity or change?)*. Equal Ordkraft rapport, School of Education, Malmö University
- Engler, K. (2007). *A Look at How the Ecological Systems Theory May Be Inadequate*. Article, Winona State University
- Erikson, E. (1950). *Childhood and society*. New York: W W Norton & Co Ltd.
- Gustafsson, B-Å, Johannisson, B. (1984). *Småföretagande på småort - nätverksstrategier i informationssamhället*. (Small Business in Small Communities – Network Strategies in the Information Society). SFC, småskrifter nr. 22, Växjö University
- Johannisson, B. (1987). *Beyond processes and structure – social exchange networks*. International Studies of Management and Organisation, Växjö University publication.
- Kanter, R (1972). *Commitment and community*. Cambridge: Harvard University Press
- Oddone, A.M. (2002). Resiliency 101. A presentation by the National Education Association Health Information Network in collaboration with the Substance Abuse and Mental Health Services Administration's Center for Mental Health Services. Retrieved 9 March, 2007 from www.mentalhealth.smhsa.gov
- Paquette, D. and Ryan, J. (2001). *Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory* Retrieved on July 30 2008 from <http://pt3.nl.edu/paquetteryanwebquest.pdf>
- Piaget, J. *Cognitive-Developmental Theory* (2004) *Theory of Cognitive and Affective Development*, Boston: Allyn & Bacon. USA
- Freud, S. (2008). *Psykoanalysens teknik*, Stockholm: Natur & Kultur
- Vygotsky, L. (1978). *Cultural, Communication and Cognition: Vygotskian Perspectives*, Cambridge: Cambridge University Press

III

Development ecology in German social work

Jonas Christensen¹

Malmö University
Faculty of Health and Society
Dept of Social Work
Sweden

Abstract

This study highlights how a profession acquires knowledge in the context of the German welfare state. This is achieved by studying the organisation, transformation and sphere of influence of social work in Germany. The theoretic frame of reference is provided by a modification of Bronfenbrenner's model of developmental ecology. If we view Social work as an action-oriented discipline, then both action and intervention are essential elements. Social work can thus be said to contain five different levels of intervention. This study is focusing the meso-social level and the exo-social level. The main result of this article leads us to a paradox and a professional dilemma. The social worker's freedom and power within their own profession, a professional empowerment, can be said to be more conditional, where, whilst creativity has been stimulated, these are acceptable only within the boundaries defined by the newly created civil structures and interest groups.

---

¹ Malmö University, Faculty of Health and Society, Dept of Social Work SE-205 06 Malmö, Sweden
jonas.christensen@mah.se
Key Words: developmental ecology, knowledge acquisition, social work, sphere of influence, transformation
L'écologie de développement, l'acquisition de connaissances, travail social, sphère d'influence, transformation

Introduction

During a period of time in 1988 I was studying in the former German Democratic Republic. Having a variety of work experience in different organizations in Sweden, Germany and the Baltic countries together with an academic position within the department of Social work at Malmoe University, this background has inspired me to write this article from an outside (Swedish) perspective. I have got my educational background in Education, Economics and Political science and this article is written in order to complete my doctoral thesis as it is a continuation of my licentiate thesis (Christensen, 2007) focusing transformation and space of action in a societal context. The overall theme of my doctoral thesis is a result of my interest in education focusing profession and human service organisations. This paper addresses the question: "In the meeting between different organisations, what factors influence social work professions' knowledge acquisition and learning processes?" The empirical base consists of interviews, seminars and lectures and meetings with relevant academics and professional social workers in Germany. The study's geographical focus is related to three different regions in Germany: Berlin, Osnabrück and Frankfurt a.M. The main result of this article leads us to a paradox and a professional dilemma. The social workers' freedom and power within their own profession, a professional empowerment, can be said to be more conditional, where, whilst creativity has been stimulated, these are acceptable only within the boundaries defined by the newly created civil structures and interest groups.

Development Ecology and Social work

The study's theoretical frame of reference is to be found within developmental ecology, founded by Bronfenbrenner (1979). According to Bronfenbrenner's theory, everything is inter-related and interacts with one another, but to varying degrees and at different times. His theory focuses on relationships, both between people but also between the different systems, which our lives and our world are made up of. Bronfenbrenner maintains that the individual always develops within a context and his theory covers the whole of this context even though this standpoint has been criticised by Paquette & Ryan (2001). They think that the individual needs to be seen primarily for it's individual conditions and focus on the ability to influence his or her own success, before studying the surrounding context and it's levels. The choice of developmental ecology as a frame of reference can be motivated by the fact that Bronfenbrenner divides this context into different levels, which act

upon and interact with the individual and influence his or her development. In order to understand the individual's development within its context, the study should not only include this individual and his or her specific environment, but also the individual in his or her relation to the general environment. Bronfenbrenner's focuses on the individual's drive and ability to influence in relationship to their specific environment and not that strongly on the individual's sphere of influence on an organisational, societal as well as a global level. In order to better understand the complex inter-relationship between the individual and society, Bronfenbrenner developed his model of developmental ecology, which consists of four systems, each of which operate at different levels: from micro (the most specific) up through meso, exo to macro (the most general). In order to understand an individual, it isn't enough just to describe him or her in the context of their family (micro context); we must also take into account how the various systems interact with the individual and with one another (meso-context). The macro system is then crucial to placing this analysis within the context of daily living.

A fifth level in addition to the four system levels

In addition to the four system levels, time is also an important factor in the developmental ecological perspective. Both the individual and the environment change over time and Bronfenbrenner maintains that these changes are crucial to our understanding of how the different systems influence the individual and his or her development. Bronfenbrenner's model does not feature what can be interpreted as an international level, an important factor with reference to the all-pervasive force of globalisation, and as a result I feel that it is important to refer also to Drakenberg's (2004) study where she complements Bronfenbrenner's model with a fifth level, an ex-macro level.

Social work and intervention

If we view Social work as an action-oriented discipline, then both action and intervention are essential elements of social work's identity. Social work can thus be said to contain five different levels of intervention; the micro-social level (person, client, focus on interaction), the meso-social level (group, institution, coherence), the exo-social level (society, institutions, educational system), the macro-social level (culture, nation, traditions, language) and the ex-macro-social level (international relations, EU and immigrants from all over the world). This study is focusing the meso-social level and the exo-social level.

Method

The research is founded on one-to-one interviews conducted in 2007 until 2009 with academic teachers, social-work students, practitioners and decision-makers. It has been essential for me having input from people coming from different areas of Social work. They represent a wide range of organisations such as academic institutions, research institutes, social-services, public and private and treatment centres in three different geographical regions in Germany (Berlin, Osnabrück and Frankfurt a.M) which I have done on purpose as they are references to each other. In addition to this, other sources have been added to the interviews; lecturers and seminars where interaction in various senses has been taken place and also study-visits have been implemented. The author has a wide academic experience of working in a German context and speaks the German language fluently.

Sample and data collection instrument

Following a semi-structured open-ended interview guide, nineteen respondents (seven female and twelve male) were asked questions about their work life and the profession of social work. All interviews took place without any other person around except from me and the respondent in a (for the respondent) well known working environment. Each interview took about one and a half hour. Step by step I have tried to become familiar with the data by reading it all through. With regard to professional factors that impact on Social work, respondents were specially asked: What does Quality mean for you? What does control and the principles of subsidiarity mean for the Professionalization of Social work? What does freedom of space and loyalty mean in sense of organizational context? Interviews were digitally recorded in German and after that translated and transcribed into English, finally a thematic content-analysis (Neuendorf, 2002) was carried out which follows the process according to Neuendorf (2002) where the whole text is gone through several times and the content is then examined whereafter meanings and phrases which are relevant for the questions are identified. Those meanings and phrases are mentioned content-based units. These are conceptualized in order to shorten the text but still keep the content. Thereafter, the central message is identified and stands for the actual content, finally certain themes are formulated.

Analysis of data

I have seen every interview as a single unit even though a comparison has been made. When respondents have given different opinions about the same aspect/ key-word, I have chosen not to neglect the differences, instead I have seen these

differences as a resource and together with other empirical sources such as given seminars examined these differences in class-room situations and come to my own conclusions. After that I have gone back to the interviews and verified the content or not verified. I have then stressed what I have found central. I have done the same validation with what has been said in the seminars. I have finally found a number of substantial themes and clues which have been verified both in interviews and class-room situations. After that, in my analysis, I have looked upon themes-clues and asked myself: Could it really be like this? What is this about? What does it stand for? Is it a creative process? What in this material is interesting and exciting? Then I have identified connections, patterns and typologies in the material and finally formulated connections, patterns and typologies into conception which describes a part of or the whole of the phenomenon I have chosen to study. Codified Quotations have been used as support for statements. The quotations relate to four different groups of respondents where the number of men and women varied in each group: Academic institution (group A, in total nine, three women), Field of practice except from an authority (group B, in total six, two women), Authority/Public Institution (group C, in total two, one woman) and Expert organisation (group D, in total two, one woman). In some cases, a respondent represents two groups, for example one respondent who is both representing group A and D.

Reliability and validity

How can I be sure that I am measuring what I would like to measure? According to Silverman (from Cohen, Manion and Morrison, 2008), I have controlled the reliability by having a rather highly structured interview-guide, with basically the same format and sequence of words and questions for each respondent. As the variety of respondents is rather wide, I have seen the importance of open-ended interviews as this enables respondents to demonstrate their unique way of looking at the world – their definition of the situation. In addition to the interviews, I have used lectures and seminars as a validation tool, meaning that what has been delivered from the interviews in sense of key-messages, I have raised, discussed and confronted with students in class-room situations, for example in A1. I have then gone back to the content of the interviews which has been confirmed. This has then become a way of verifying the interviews. By using study-visits, I have observed some of the statements being made in interviews and therefore used study-visits as a complementary tool for validity in the same way as I have done with the lectures and seminars, for example in B2. One way of validating interview measures is to compare the interview measure with another measure that has already been shown to be valid (Cohen, Manion, Morrison, 2008). These other measures are

in this study represented by seminars and study-visits. The opinions and meanings of what the interviews show cannot fully be understood by myself, instead it must be put in relation to the context whereby of which the respondent is a part. The analysis made by me is therefore no attempt to explain but rather to describe how the individual experiences, analyses and understands his or her surrounding world. The analysis therefore shows how individuals understand a certain reality. According to Alvesson and Sköldbberg (1994) it is not the amount of statements done that are interesting, rather the content of what has been said and what in fact has been said.

Findings

Sphere of influence

Social work is performed in the meeting between, with and through individuals, where the social worker is active within different societal and organisational contexts, where the interplay between the different levels within the organisation and between organisations in turn influences the sphere of influence available to the social worker. If we then relate social work to an interrelation between the social worker and the organisation's mission, then the work done can be given different values depending on how the organisation and its professional workers understand and interpret their role.

“There are several opportunities for the clients to choose and empowerment is a precondition therefore” (A1)

Depending on the social worker's organisational context, he or she has different levels of freedoms in the conduction of their roles. Sphere of influence in its nature refers to the possibility of choice but also to a professional's decision not to choose. The organisational sphere of influence is created in the interplay between the professional and the organisation, both horizontally and vertically.

“I look upon the Welfare-associations as if they were my colleagues and we should always learn from each other and integrate the best we can” (C1)

“You could speak about horizontal integration but vertical slugg (asymmetric) and in the elderly-care sector, the public has very little influence and the client has got the right on veto” (A2)

The view that humans develop through their interaction with others is so well established that older explanatory models based around evolutionary psychology in many cases have been replaced by ecological system theory or developmental ecological theory (Paquette & Ryan, 2001).

“The welfare associations are working very close to the clients” (A3)

“I do see a risk for bureaucratization and too many decisions made on regional basis” (A4)

Power should be seen as diversified and the decision-making process is to say the least, complicated. As is the case in, for example, care of the elderly there are many different organisations involved in and centred around the individual.

“There is unfortunately not, no consensus in Germany when it comes to how to measure the quality of social-service. This together with a lack of competence in social-work among civil-servants dealing with the finance and it’s distribution of resources too much lack of understanding between professional Social-workers and decision makers, in fact, a common language is missing” (AD5)

“Development of standardization processes through the ISO-standard is one part of our quality measurement” (B1)

The individual’s self-interest versus societal interests and the relationship between the two is thus of central importance. The professional sphere of influence changes in line to the changes that civil society is undergoing, and thus as civil society becomes more empowered, the sphere of influence available to the social worker is changing; whereas simultaneously social work moves closer to the client and the individual has both greater influence and choice.

“As the welfare associations are becoming more dependant on financial support from the public, space of freedom in acting is decreasing, and decisions are made more and more on a local level” (B2)

“Of course, we can say that there is a high degree of space of freedom for the Social worker, but as new actors are coming this space is diminishing due to the fact that evaluation is done with quantitative methods” (AB6)

Basically, however, there has been little change in how the social worker interacts with the client, regardless of which organisation the social worker represents. The most important social work is not done within administrations, but rather out in the

field. Civil society is undergoing a significant period of change, where, for example, the role of the family is changing. One of the consequences of civil society's increased burden of responsibility is that the interaction between the different levels has changed. The social worker has become more dependent on the different social networks and the fact that society expects these networks to be stimulated from below.

“The importance of developing network in Social work can not be underestimated” (A7)

Thus professional freedom and power can be seen to be more conditional; where there is a greater expectation of creative thinking and Social innovation and entrepreneurship, but also creative thinking and entrepreneurship which must deal with new civil structures and interests. Parallel to this process, local power is also influenced through the fact that the role of the different actors in the welfare associations changes in relation to both civil society and the individual.

“Even though professionalization in Social work is increasing, pre-conditions for its fulfilment is decreasing, this gives more frustration to the Social worker” (B2)

The welfare societies have experienced an increase in competition from both private companies and emerging 'social' interest groups and one of the ways for the welfare societies to meet this increasing competition has been to establish independent social organisations (“Soziale GmbH”) that operate on a local level under the umbrella of the welfare societies.

“Our challenge is to both keep and encourage our network and at the same time point out the added value which we transfer towards the authorities and our clients, one way of facing the competition is to establish new Social companies (B3)”

The fact that entrepreneurs start-up these social organisations can be seen both as a challenge (creative thinking versus established structures) as well as an opportunity for the welfare societies (which have varying geographic market positions) to develop and increase their sphere of influence. The impact of this on the professional development of social work is probably one of the contributing factors as to why the state on the macro-level (federal level) has seen a clear need for increased regulation. As one respondent says:

“There is a strong tendency towards more standardization and at the same time also a lack of relevant measure instruments which gives a situation where the lack of understanding between authorities and their competence in relation to the professional understanding in the field of what Social work stands for is becoming more obvious” (AD5)

As a consequence a so called “Economization” can be seen in sense of more cost-control, measurement of quality and development of methods (esp. quantitative). If this is negative or not can be described from one respondent:

“For me, control is not negative, I think it is very positive, somebody is always there for you, in social-service. I think it is essential and I do not see this as a problem and quality-standards as well as process-standards are essential” (C1)

Professional identity and recognition in the society and civil society

At the same time as social work is changing as a result of economic forces (for example, that quality assurance is conducted by quantitative methods) there exists a dilemma. The social worker’s sphere of influence increases as society transfer resources and influence over to civil society; but this in turn creates new power structures, which in turn create new problems. Therefore, the social worker can be seen as part of a professional system (Hoffer & Piontkowski, 2007) based on their experience of their own profession; its codes, values, attitudes, social properties (including economic, ecological and cultural properties) and biological properties but also a part of a non-professional system.

“The relatively high status and reputation which social-workers have in e.g. Sweden compared to Germany is based on monolithic power in my opinion (A1)”

A greater focus on civil society stimulates creativity and entrepreneurship at the same time as a moral dilemma arises in the meeting between the economic aspects and the degree of professionalization. One of the consequences of this dilemma is that the interplay between the micro and the meso-level has changed. Social workers have moved closer to the client, become more empowered and independent at the same time as the state and welfare societies spheres of influence have diminished.

“In my opinion, without having had such close connection to the social worker and the relationship we have built up where we could in deep speak about emotions, I would not have had the possibility of coming back to life, I have had several chances and it was first after the 5th trial I went back to life. I have always been seen as the person I am, not a drug-addicted, not a criminal and not convicted in advance” (B4)

The sphere of influence for the individual social worker has increased at the same time as new patterns of interest groups have been created. An individual behaviour or way of thinking can contribute to mutual learning via interaction (Kraus, 2007).

“It is essential having an open-minded view on new methods and the connection to research, for example when it comes to how to deal with religious issues, then we need closer cooperation with the research-field” (A8)

The social worker's ability to interpret their sphere of influence can thus be deduced from the contextual level of freedom or lack of freedom that the social worker experiences in light of the relationships that he or she has, both horizontally and vertically.

“In my opinion, people should control their own and that it also should be in that way, my professional challenge is therefore to figure out how I can make alternatives attractive for people, they have their own space of activity within the frame which I have decided” (B2)

Their definition of their own sphere of influence is affected both by these dimensions and by the development of a more entrepreneurial approach towards interventions and support (Light, 2008).

“Openness and having an open-minded cooperative-view towards private actors is a pre-condition as a variety of treatment-alternatives for the client is important” (A9)

Discussion

Societal demand on control, measurement and influence is challenging traditional structures. This transformation process gives both new opportunities and problems for Social workers professional development. Factors that are crucial and essential for every organization to take care of in order to stimulate and develop

Social workers' professional competence are the ability of the organization to give enough space of activity, control, the individual's own potential of social networking both within and without the organization and recognition. Social work and its representing organizations in the world is acting as a part of a knowledge-system on individual and organisational level where the market and society interact with each-other.

Social work in Germany is very much characterized by this. The society through its authorities on different levels have their legislative frames, function of control and evaluation. Social workers have to take care of their own professional identity and deal with their relations towards clients and the organizational frame. This gives especially the exo-social level and the meso-social level a key-role (see Bronfenbrenner, 1979). When the organization has the potential to look upon the importance of having self-thinking and active collaborators, the professional development will be stimulated. It seems that a key-factor in Germany is an open-minded view on how to both cooperate and compete (co-opetition) and the opinion that client should have alternatives is more or less taken for granted. This means that ties between the social worker's profession and client content both social, legislative and market (commercial, competitive) factors. Co-opetition is the link between freedom of acting for social workers and the limitation of the same within present structures. This co-opetition lies both on a professional, individual as well as organizational and societal level. Therefore it can be said that the experienced dependence or independence which social workers feel towards their organizations and society are of great importance when looking upon knowledge acquisition and learning processes. The social worker's ability to define his or her professional sphere of influence is defined in relation to the contextual level of freedom or lack of freedom that the social worker experiences in the relationships that he or she has, both horizontally and vertically within their organisational environment. Cooperation on an individual, professional meso-social level and competition between organisations (Co-opetition) on the exo-social level seem to be key-factors in knowledge development.

I can see that the professional sphere of influence is changing parallel to the changes that civil society is undergoing; and as civil society becomes increasingly empowered, the status of the social worker is decreasing, whilst simultaneously the social worker has become closer to the client and has greater independence. One of the consequences of a 'more' civil society is that the 'game' between the micro and meso-levels has changed. The social worker's sphere of influence and empowerment is strengthened from the development which can be seen in the

civil society where they need to rely more on social networks, on the other hand this sphere of influence is reduced and professional empowerment is not strengthened due to a tendency where more political governance and economization is taken place. This leads us to a paradox and a professional dilemma. The social workers' freedom and power within their own profession, a professional empowerment, can therefore be said to be more conditional, where, whilst creativity has been stimulated, these are acceptable only within the boundaries defined by the newly created civil structures and interest groups. Some social-workers have the ability to handle this dilemma very well, they have a capacity as it helps them to find a professional strength in adverse circumstances, for example an individual's capacity to withstand stressors in the organisation. An increased demand for new knowledge within the local authorities and challenges for the process of implementation, non-conditional action-space for individual social-workers, stimulation of co-competition between organisations and professional empowerment will be essential in this transformation.

What levels and ties need to be further understood? How can the individual be seen in a context of network? Can entrepreneurship deepen our way of looking upon individual's potential in a learning process? These questions are raised in this study in order to be continued.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCES

- Alvesson, M., & Sköldböck, K. (1994). *Tolkning och reflektion*, Lund: Studentlitteratur.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*, Cambridge: Harvard University Press.
- Christensen, J. (2007). *Företagsekonomi och Ekonomiska studier i Litauen*, Licentiate thesis, Malmö: Holmbergs Press, Malmö University, no. 5.
- Cohen, L., Manion, L., Morison, K. (2008). *Research methods in Education*, New York: Routledge.
- Drakenberg, M. (2004). *Kontinuitet eller förändring? Equal Ordkraft rapport*, School of Education, Malmö University.
- Hoffer, H., Piontkowski, K. (2007) *Öffentlich-Private Partnerschaften*, Frankfurt a.M: Eigenverlag des Deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge e.V.

Kraus, B. (2007). *Macht in der Sozialen Arbeit*, Freiburg: Jacobs Verlag.

Light, P. (2008). *The Search for Social Entrepreneurship*, Washington: Brookings Institution.

Neuendorf, K. (2002) *Content Analysis Guidebook*, Thousand Oaks: Sage Publications.

Paquette, D., Ryan, J. (2001). Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory, Retrieved on July 30th, 2008, from, <http://pt3.nl.edu/paquetteryanwebquest.pdf>.

APPENDIX I

The key-terms of this study

Freedom

The ability of rational agents to exercise control over their actions, decisions, or choices

Change

Dramatic changes shattering the modern world and promoting new forms of social order ^[1]. An example of this is globalization.

Social-constructionism

Social constructionism is a theory of knowledge that consider how social phenomena develop in social contexts

Development Ecology

A theory which focus on relationships, both between people but also between different systems, which our lives and our world are made up of.

Social work

Social work is a profession and a social science committed to the pursuit of social justice to quality of life and to the development of the full potential of each individual, group and community in a society.

Transformation

Can be used in several meanings, in this paper it stands for (primarily) societal change which affects both individuals, organisation and institutions as whole societies.

Resilience

The positive capacity of people to cope with stress and catastrophe. It also includes the ability to bounce back to homeostasis after a disruption. Thirdly, it can be used to indicate having an adaptive system that uses exposure to stress to provide resistance to future negative events^[1].

Co-opetition

A term to describe cooperative competition. Coopetition occurs when companies work together for parts of their business where they do not believe they have competitive advantage and where they believe they can share common costs and activities.

Social company

A non-loss, non-dividend company designed to address a social objective. The profits are used to expand the company's reach and improve the product/service.

Social ties

Defined as information-carrying connections between people
Network. A series of points or nodes interconnected by communication paths.

Entrepreneurship

The act of being an entrepreneur, Entrepreneurs assemble resources including innovations, finance and business acumen in an effort to transform innovations.

APPENDIX II

Summary

The purpose of this pre-study is to describe the education sector in Lithuania with focus on the subject economics, to point-out problems in the education sector and describe conditions and needs in order to develop a teacher-training program in this subject.

This study is based on a two-weeks intensive research in Lithuania where several persons from the national and local level in the education sector have been interviewed. The ones that have been interviewed are teachers, in economics, pupils, students, doctoral students, researchers, professors, civil servants, ministers, consultants, trainers and self-employed. The Kaunas University of Technology and the Faculty of Administration has given me substantial assistance in order to fulfill the purpose of this study.

Lithuania has embarked on a comprehensive and, relatively, far-reaching economic reform program aimed at reorienting its economy from a central planning to a market system. A transformation which is complex with ample scope for slippage. The success of the reform program will depend on a number of factors. One of these factors is the reform of the education sector and the necessity of different subjects which will contribute to the development of the society. An essential subject is economics.

On a short term basis this field of economics urgently needs well-trained teachers, but on a long term perspective, the students and pupils who will study in this field needs to develop basic knowledge

and skills. They are the ones who will become demanded in a progressing society only if their skills can meet the demand of the market economy. In this process, teachers have an essential role to play. In addition to this, development of seminars for different categories of trainers and teachers is important. Moreover, text-books, usage and supply of computers and criterias of evaluation and other problem areas which need to be worked out.

Conclusion of the study is that the development and implementation of teacher-training in economics, needs to be based on Lithuania's unique culture and history. In other words, the teaching material and ways of teaching need to be related to Lithuania's conditions and also to have in mind that the importance of the subject economics cannot be adopted fully from abroad, as it is in most cases today. Economics is not just a question of how to create, it is as much a way of behaving with limited resources. The challenge lies in how to implement this kind of thinking for pupils in Lithuania.

APPENDIX III

Abstract

A welfare state consists of a variety of client organisations within which, among other professions, academics and social workers are active. Social work as a profession has developed in a welfare context where changes at the different levels of the individual, organisation and society constantly pose new challenges to the profession. When a society undergoes a total transformation, this also affects higher education, especially when it comes to facing needs for new competencies in a subject area such as Economics and Management. A change in a profession can also be seen on different levels and in various contextual environments. The thesis addresses the overall question: In the transformation of different societal and organisational environments, which factors may influence professions' knowledge acquisition and learning processes? The theoretical frame of reference is provided by a modified model of Bronfenbrenner's Development Ecology. This theory focuses on the individual's drive and ability to influence their specific environment. This study's point of departure is the individual and the individual in relation to their surrounding context on different levels. The thesis makes a contribution by improving knowledge of how Development Ecology may be seen in a welfare context by using study objects within the fields of education and a profession. The data collection primarily took the form of interviews. Other sources were added to the interviews; an analysis of key documents, lectures and seminars where there was an interaction with students as additional, empirical sources in various contexts, along with study visits. The thesis is based on the following three original publications: Management and Economics

studies in Lithuania – the creation of a university discipline, Development Ecology in German Social Work and Proposed Enhancement of Bronfenbrenner’s Development Ecology Model. The study demonstrates how the Development Ecology model in a modified and developed form can constructively contribute to understanding a profession undergoing change. In addition, the study shows how the Development Ecology model can be used in two various societal and organisational contexts. It also demonstrates how professional autonomy is conditional given certain organisational and societal frameworks. Finally, the study reveals that entrepreneurship and learning are closely linked to each other and knowledge acquisition is about meetings on different levels where the interplay between the individual and their internal driving forces is essential – namely, to emphasise that the internal driving forces belong to the individual involved (a person).

Key words:

change, professions, development ecology, professional autonomy, social work, economics, social entrepreneurship, knowledge acquisition, Germany, Lithuania

APPENDIX IV

Resume

Un Etat-providence se compose d'une variété d'organisations clientes dans lequel, parmi d'autres professions, les universitaires et les travailleurs sociaux sont actifs. Le travail social comme une profession s'est développé dans un contexte de bien-être où les changements à différents niveaux de l'individu, de l'organisation et la société pose de nouveaux défis pour la profession. Quand une société subit une transformation totale, cela affecte aussi l'enseignement supérieur, surtout quand il s'agit de faire face aux besoins de nouvelles compétences dans un domaine tel que l'économie et la gestion. Un changement dans une profession peut également être considéré à différents niveaux et dans divers environnements contextuels. La thèse aborde la question générale: Dans la transformation de différents milieux sociaux et organisationnels, quels sont les facteurs qui peuvent influencer sur l'acquisition des connaissances de métiers et sur les processus d'apprentissage? Le cadre théorique de référence est fourni par un modèle modifié de Bronfenbrenner, Ecologie Développement. Cette théorie met l'accent sur la force motrice de l'individu et sa capacité à influencer leur environnement spécifique. Cette étude a pour point de départ est l'individu et l'individu par rapport à leur contexte environnant, à différents niveaux. La thèse apporte une contribution en améliorant la connaissance de la façon dont l'Ecologie Développement peut être considérée dans un contexte de bien-être en utilisant des objets d'étude dans les domaines de l'éducation et une profession. La collecte de données a principalement prit la forme d'interviews. D'autres sources ont été ajoutées aux interviews, une analyse des documents clés, des conférences et

des séminaires où il y avait une interaction avec les élèves comme des sources additionnelles et empiriques dans des contextes différents, avec des visites d'étude. La thèse est basée sur les trois publications originales suivantes: études de Gestion et d'Economie en Lituanie - la création d'une discipline universitaire, l'Ecologie Développement dans le Travail Social allemand et Amélioration Proposée du Modèle Ecologie Développement de Bronfenbrenner. L'étude montre comment le modèle Ecologie Développement dans une forme modifiée et développée peut contribuer de manière constructive à la compréhension d'une profession en pleine mutation. En outre, l'étude montre comment le modèle Développement Ecologie peut être utilisé dans deux différents contextes sociaux et organisationnels. Il montre également comment l'indépendance professionnelle est subordonnée vu certains cadres organisationnels et sociétaux. Enfin, l'étude révèle que l'esprit d'entreprise et l'apprentissage sont étroitement liés les uns aux autres et l'acquisition des connaissances concerne des rencontres à différents niveaux où l'interaction entre l'individu et ses forces motrices internes est indispensable - à savoir, de souligner que les forces motrices internes appartiennent à l'individu concerné (une personne).

Mots clés:

changement, professions, écologie développement, autonomie professionnelle, travail social, économie, entrepreneuriat social, acquisition de connaissances, Allemagne, Lituanie.

Doctoral Dissertations in Education published by the Malmö School of Education

From the publication series *Studia Psychologica et Paedagogica - Series Altera*
Editors: Åke Bjerstedt & Horst Löfgren

17. Löfgren, Horst: The Measurement of Language Proficiency. 1972.
18. Bierschenk, Bernhard: Självkonfrontation via intern television i lärarutbildningen. 1972.
19. Gestrelus, Kurt: Job Analysis and Determination of Training Needs. 1972.
21. Larsson, Inger: Individualized Mathematics Teaching. 1973.
22. Fredriksson, Lennart: The Use of Self-Observation and Questionnaires in Job Analysis. 1974.
23. Idman, Pekka: Equality and Democracy: Studies of Teacher Training. 1974.
26. Holmberg, Ingrid: Effects of Some Trials to Improve Mathematics Teaching. 1975.
27. Lindsten, Carin: Hembygds kunskap i årskurs 3. 1975.
29. Nordén, Kerstin: Psychological Studies of Deaf Adolescents. 1975.
31. Jernryd, Elisabeth: "Optimal auktoritets- och propagandaresistens". 1976.
33. Wiechel, Lennart: Roller och rollspel. 1976.
34. Hedlund, Carl: Commissioned Army Officers. 1976.
37. Wetterström, Magnhild: Medinflytande i skolan. 1977.
42. Eneskär, Barbro: Children's Language at Four and Six. 1978.
45. Leonardsson, Sigurd: Den franska grammatikens historia i Sverige. I. 1978.
46. Leonardsson, Sigurd: Histoire de la Grammaire Française en Suède. II. 1978.
48. Lindholm, Lena-Pia: Pupils' Attitudes to Equality between the Sexes. 1980.
50. Carlström, Inge: Law and Justice Education. 1980.
53. Fritzell, Christer: Teaching, Science and Ideology. 1981.
56. Wiechel, Anita: Olika personalgruppers åsikter om barn i förskola och på lågstadium. 1981.
59. Gran, Birgitta: Från förskola till grundskola: Villkor för barns utveckling i åldrarna kring skolstarten. 1982.
65. Annerblom, Marie-Louise: Att förändra könsroller. 1983.
66. Holmberg, Lena: Om en speciallärares vardag: Analys av en dagbok. 1983.
67. Skov, Poul: Værdinormer om skolen: Analyse af konfliktmuligheder og mulige udviklingslinjer. 1983.
69. Carlsson, Gunborg: Teater för barn: Tre åldersgruppers upplevelser av professionell teater. 1984.
70. Welwert, Claes: Läsa eller lyssna? 1984.
71. Klasson, Maj: Högscolebibliotek i förändring. 1984.
76. Jönsson, Annelis: TV – ett hot eller en resurs för barn? 1985.
77. Berglund, Lars: Decentraliserat högstadium. 1985.
79. Hellström, Leif: Undervisningsmetodisk förändring i matematik: Villkor och möjligheter. 1985.
84. Bjurwill, Christer: Framtidsföreställningar. 1986.
85. Åkerberg, Hans: Livet som utmaning: Existentiell ångest hos svenska gymnasieelever. 1987.
87. Berglund, Brigitte: Pedagogiska dagböcker i lärarutbildningen. 1988.

88. Svensson, Bengt E.: Mot samlad skoldag. 1988.
89. Rosenqvist, Jerry: Särskolan i ett arbetsmarknadsperspektiv. 1988.
91. Varming, Ole: Holdninger til børn. 1988.
93. Löfqvist, Gert: The IEA Study of Written Composition in Sweden. 1990.
94. Digerfeldt, Gunvor: Utvecklingspsykologiska och estetiska aspekter på danslek. 1990.
95. Ekstrand, Gudrun: Kulturens barn: Kontrastiva analyser av kulturmönster avseende förhållandet till barn och ungdom i Sverige och Orissa, Indien. 1990.
96. Rooke, Liselotte: Omvårdnad och omvårdnadsteoretiska strukturer. 1990.
99. Tallberg Broman, Ingegerd: När arbetet var lönen. 1991.
100. Derbring, Lena & Stölten, Charlotte: Sjuksköterskeutbildningens forskningsanknytning – vision och verklighet. 1992.
101. Nissen, Poul: Om børn og unge med fastlåst identitetsudvikling. 1992.
102. Helldén, Gustav: Grundskoleelevers förståelse av ekologiska processer. 1992.
103. Tvingstedt, Anna-Lena: Sociala betingelser för hörselskadade elever i vanliga klasser. 1993.
104. Kühne, Brigitte: Biblioteket – skolans hjärna? Skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetssättet på grundskolan. 1993.
105. Svensson, Ann-Katrin: Tidig språkstimulering av barn. 1993.
106. Rubinstein Reich, Lena: Samling i förskolan. 1993.
108. Heiling, Kerstin: Döva barns utveckling i ett tidsperspektiv. 1993.
111. Henrysson, Lennart: Syo-kulturer i skolan. 1994.
113. Persson, Sven: Föräldrars föreställningar om barn och barnomsorg. 1994.
114. Klason, Satya Mehndiratta: The Quality of Social Relations and Some Aspects of Self-Conception of a Group of Elderly People. 1994.
115. Persson, Bodil: När kvinnorna kom in i männens värld. Framväxten av ett kvinnligt tekniskt yrke – Laboratorieassistent under perioden 1880–1941. 1994.
116. Morsing Berglund, Barbro: Förskolans program för sexåringar. 1994.
117. Gunnarsson, Bernt: En annorlunda skolverklighet. 1995.
119. Persson, Ann-Elise: Ungdomars åsikter om orsaker till, effekter av och åtgärder mot vardagsvåldet. 1995.
122. Ursberg, Maria: Det möjliga mötet: En studie av fritidspedagogers förhållningssätt i samspel med barngrupper inom skolbarnsomsorgen. 1996.
123. Willman, Ania: Hälsa är att leva: En teoretisk och empirisk analys av begreppet hälsa med exempel från geriatrisk omvårdnad. 1996.
124. Hjorth, Marie-Louise: Barns tankar om lek: En undersökning av hur barn uppfattar leken i förskolan. 1996.
128. Engström, Arne: Reflektivt tänkande i matematik: Om elevers konstruktioner av bråk. 1997.
130. Elmeroth, Elisabeth: Alla lika – alla olika: Skolsituationen för elever med båda föräldrarna födda utomlands. 1997.
133. Lepp, Margret: Pedagogiskt drama med fokus på personlig utveckling och yrkesmässig växt: En studie inom sjuksköterske- och vårdläraryrket. 1998.
134. Viggósson, Haukur: I fjärran blir fjällen blå: En komparativ studie av isländska och svenska grundskolor samt sex fallstudier om närhet som en förutsättning för pedagogiskt ledarskap. 1998.

136. Vallberg Roth, Ann-Christine: Könsdidaktiska mönster i förskolepedagogiska texter. 1998.
138. Folkesson, Anne-Mari: Muntlig framställning i årskurs 5. 1998.
140. Olofsson, Sten-Sture: Kvinnliga rektors ledarstil i svensk grundskola. 1998.
142. Karlsudd, Peter: Särskolebarn i integrerad skolbarnsomsorg. 1999.
143. Eriksson, Keijo: På spaning efter livets mening: Om livsfrågor och livsåskådning hos äldre grundskoleelever i en undervisningsmiljö som befämjar kunskapande. 1999.
144. Utas Carlsson, Karin: Violence Prevention and Conflict Resolution: A Study of Peace Education in Grades 4-6. 1999.
145. Havung, Margareta: Anpassning till rådande ordning: En studie av manliga förskollärare i förskoleverksamhet. 2000.
146. Hamilton, Ingela: Leva med stroke - lära av erfarenheter. 2000.
147. Månsson, Annika: Möten som formar: Interaktionsmönster på förskola mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv. 2000.
148. Albinsson, Gunilla & Arnesson, Kerstin: Maktutövning ur ett organisations- och genusperspektiv: En studie vid tre vårdavdelningar. 2000.
149. Campart, Martina: Schooling Emotional Intelligence through Narrative and Dialogue: Implications for the Education of Children and Adolescents. 2000.
150. Arvidsson, Barbro: Group Supervision in Nursing Care: A Longitudinal Study of Psychiatric Nurses' Experiences and Conceptions. 2000.
151. Sandén, Ingrid: Skoldaghem: Ett alternativ för elever i behov av särskilt stöd. 2000.
152. Lovén, Anders: Kvalet inför valet: Om elevers förväntningar och möten med vägledare i grundskolan. 2000.
153. Ivarsson, Heléne: Hälsopedagogik i sjuksköterskeutbildningen. 2000.
154. Möller, Tore: Undervisa mot våld: Attityder, läromedel, arbetssätt. 2001.
155. Hartsmar, Nanny: Historiemedvetande: Elevers tidsförståelse i en skolkontext. 2001.
156. Jakobsson, Anders: Elevers interaktiva lärande vid problemlösning i grupp: En processstudie. 2001.
157. Møllehed, Ebbe: Problemlösning i matematik: En studie av påverkansfaktorer i årskurserna 4-9. 2001.
158. Wetterholm, Hans: En bildpedagogisk studie: Lärare undervisar och elever gör bilder. 2001.
160. El-Zraigat, Ibrahim: Hearing-impaired Students in Jordan. 2002.
161. Nelson, Anders & Nilsson, Mattias: Det massiva barnrummet. 2002.
162. Damgren, Jan: Föräldrars val av fristående skolor. 2002.
163. Lindahl, Ingrid: Att lära i mötet mellan estetik och rationalitet: Pedagogers vägledning och barns problemlösning genom bild och form. 2002.
164. Nordänger, Ulla Karin: Lärares raster: Innehåll i mellanrum. 2002.
165. Lindqvist, Per: Lärares förtroendearbetstid. 2002.
166. Lin, Hai Chun: Pedagogy of Heuristic Contextualisation: Intercultural Transmission through Cross-cultural Encounters. 2002.
167. Permer, Karin & Permer, Lars Göran: Klassrummets moraliska ordning: Iscensättningen av lärare och elever som subjekt för ansvarsdiskursen i klassrummet. 2002.
168. Anderson, Lotta: Interpersonell kommunikation: En studie av elever med hörselnedsättning i särskolan. 2002.
169. Lundgren, Ulla: Interkulturell förståelse i engelskundervisning - en möjlighet. 2002.

Malmö Studies in Educational Sciences

Doctoral Dissertations in Education

Editor: Jerry Rosenqvist

&

Doctoral Dissertations in the Theory and Practice of Teaching and Learning Swedish

Editor: Bengt Linnér

3. Nilsson, Nils-Erik: Skriv med egna ord. En studie av läroprocesser när elever i grundskolans senare år skriver "forskningsrapporter". 2002.
4. Adelman, Kent: Att lyssna till röster. Ett vidgat lyssnandebegrepp i ett didaktiskt perspektiv. 2002.
5. Malm, Birgitte: Understanding what it means to be a Montessori teacher. Teachers' reflections on their lives and work. 2003.
6. Ericsson, Ingegerd: Motorik, koncentrationsförmåga och skolprestationer. En interventionsstudie i skolor 1-3. 2003.
7. Foisack, Elsa: Döva barns begreppsbildning i matematik. 2003.
8. Olander, Ewy: Hälsovägledning i barnhälsovården. Syntetisering av två uppdrag. 2003.
9. Lang, Lena: Och den ljusnande framtid är vår. Några ungdomars bild av sin gymnasietid. 2004.
10. Tullgren, Charlotte: Den välreglerade friheten: Att konstruera det lekande barnet. 2004.
11. Hägerfelth, Gun: Språkpraktiker i naturkunskap i två mångkulturella gymnasieklassrum: En studie av läroprocesser bland elever med olika förstaspråk. 2004.
12. Ljung-Djärf, Agneta: Spelet runt datorn: Datoranvändande som meningsskapande praktik i förskolan. 2004.
13. Tannous, Adel: Childhood depression: Teachers' and children's perceptions of the symptoms and causes of depression in Jordan. 2004.
14. Karlsson, Leif: Folkhälsovetenskapen söker legitimitet: Ett möte mellan pedagogik och verksamhetsförlagd utbildning. 2004.
15. Selghed, Bengt: Ännu icke godkänt: Lärares sätt att erfa betygssystemet och dess tillämpning i yrkesutövningen. 2004.
17. Göransson, Anna-Lena: Brandvägg: Ord och handling i en yrkesutbildning. 2004.
18. Olsson, Rose-Marie: Utbildningskontextens betydelse för lärandeprocesser: Datorstödd flexibel utbildningsmiljö för gymnasie studerande. 2005.
19. Enö, Mariann: Att våga flyga: Ett deltagarorienterat projekt om samtalets potential och förskolepersonals konstruktion av det professionella subjektet. 2005.
20. Bergöö, Kerstin: Vilket svenskämne? Grundskolans svenskämnen i ett lärarutbildningsperspektiv. 2005.
21. Hallstedt, Pelle & Högström, Mats: The Recontextualisation of Social Pedagogy. A study of three curricula in the Netherlands, Norway and Ireland. 2005.
22. Cederberg, Meta: Utifrån sett – inifrån upplevt. Några unga kvinnor som kom till Sveige i tonåren och deras möte med den svenska skolan. 2006.
23. Malmberg, Claes: Kunskapsbygge på nätet – En studie av studenter i dialog. 2006.
24. Korp, Helena: Lika chanser på gymnasiet? – En studie om betyg, nationella prov och social reproduktion. 2006.
25. Bommarco, Birgitta: Texter i dialog – En studie i gymnasieelevers litteraturläsning. 2006.

Malmö Studies in Educational Sciences

Doctoral Dissertations in Education

Editor: Lena Holmberg (until April 4, 2007)

Editor: Feiwei Kupferberg (from April 5, 2007)

&

Doctoral Dissertations in the Theory and Practice of Teaching and Learning Swedish

Editor: Bengt Linnér (until June 30, 2008)

Editor: Johan Elmfeldt (from July 1, 2008)

26. Petersson, Eva: Non-formal Learning through Ludic Engagement within Interactive Environments 2006.
27. Cederwald, Elisabeth: Reflektion och självinsikt i "Den kommunikativa pedagogiken" 2006.
28. Assarsson, Inger: Talet om en skola för alla. Pedagogers meningskonstruktion i ett politiskt uppdrag. 2007.
29. Ewald, Annette: Läskulturer. Lärare, elever och litteraturläsning i grundskolans mellanår. 2007.
30. Bouakaz, Laid: Parental involvement in school. What hinders and what promotes parental involvement in an urban school. 2007.
31. Sandell, Anna: Utbildningssegregation och självsortering. Om gymnasieval, genus och lokala praktiker. 2007.
32. Al-Sa'd, Ahmed: Evaluation of students' attitudes towards vocational education in Jordan. 2007.
33. Jönsson, Karin: Litteraturarbetets möjligheter. En studie av barns läsning i årskurs F-3. 2007.
34. Lilja Andersson, Petra: Vägar genom sjuksköterskeutbildningen. Studenters berättelser. 2007.
35. Jonsdottir, Fanny: Barns kamratrelationer i förskolan. Samhörighet tillhörighet vänskap utanförskap. 2007.
36. Bergman, Lotta: Gymnasieskolans svenskämnen. En studie av svenskundervisningen i fyra gymnasieklasser. 2007.
37. Schyberg, Solbritt: Högskolelärares personliga teorier om sin pedagogiska praktik. 2007.
38. Eilard, Angerd: Modern, svensk och jämställd. Om barn, familj och omvärld i grundskolans läseböcker 1962 – 2007. 2008.
39. Davidsson, Eva: Different images of science. A study of how science is constituted in exhibitions. 2008.
40. Vincenti Malmgren, Therese: Motiverande grundskolemiljö med fokus på klassrummet. En analys utifrån det obligatoriska skolväsendets läroplansmålsättningar. 2008.
41. Jönsson, Anders: Educative assessment for/of teacher competency. A study of assessment and learning in the "Interactive examination" for student teachers. 2008.
42. Parmenius Swärd, Suzanne: Skrivande som handling och möte. Gymnasieelever om skrivuppgifter, tidsvillkor och bedömning i svenskämnet. 2008.
43. Brante, Göran. Lärare av idag. Om konstitueringen av identitet och roll. 2008.
44. Lutz, Kristian. Kategoriseringar av barn i förskoleåldern. Styrning & administrativa processer. 2009.
45. Löfgren, Lena. Everything has its processes, one could say. A longitudinal study following students' ideas about transformations of matter from age 7 to 16. 2009.

46. Ekberg, Jan-Eric. Mellan fysisk bildning och aktivering. En studie av ämnet idrott och hälsa i skolår 9. 2009.
47. Johnsson, Annette. Dialogues on the Net. Power structures in asynchronous discussions in the context of a web based teacher training course. 2009.
48. Hagström, Birthe. Kompletterande anknytningsperson på förskola. 2010.
49. Jönsson, Lena. Elevers bilder av skolan. Vad elever berättar om och hur lärare och lärarstudenter reflekterar och samtalar om skolan utifrån elevers bilder. 2010.
50. Nilsson, Elisabet M. Simulated "real" worlds. Actions mediated through computer game play in science education. 2010.
51. Olsson Jers, Cecilia. Klassrummet som muntlig arena. Att bygga och etablera ethos. 2010.
52. Leijon, Marie. Att spåra tecken på lärande. Mediareception som pedagogisk form och multimodalt meningsskapande över tid. 2010
54. Horck, Jan. Meeting diversities in maritime education. A blend from World Maritime University. 2010.
55. Londos, Mikael. Spelet på fältet. Relationen mellan ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan och idrott på fritid. 2010.
56. Christensen, Jonas. A profession in change – a Development Ecology perspective. 2010.

Doctoral Dissertations published elsewhere

Ullström, Sten-Olof: Likt och olikt. Strindbergsbildens förvandlingar i gymnasiet. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposium. 2002. (Nr 1 i avhandlingsserien.)

Ulfgard, Maria: För att bli kvinna – och av lust. En studie i tonårsflickors läsning (Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet nr 78). Stockholm: B. Wahlströms. 2002. (Nr 2 i avhandlingsserien.)

Ursing, Anna-Maria: Fantastiska fröknar. Studier av lärarinnegestalter i svensk skönlitteratur. Eslöv: Östlings Bokförlag Symposium. 2004. (Nr 16 i avhandlingsserien.)

Gustafson, Niklas: Lärare i en ny tid. Om grundskolans förhandlingar av professionella identiteter. Umeå: Doktorsavhandlingar inom den Nationella Forskarskolan i Pedagogiskt Arbete (NaPA). 201. (Nr 53 i avhandlingsserien)

A welfare state consists of a variety of client organisations within which, among other professions, academics and social workers are active. This thesis addresses the overall question: In the transformation of different societal and organisational environments, which factors may influence professions' knowledge acquisition and learning processes? A goal of this thesis is to increase knowledge of how Development Ecology can be seen in a welfare context by using two study objects; the constitution of Management and Economics as a university discipline in Lithuania and social work as a profession in Germany. This study's point of departure is the individual and the individual in relation to their surrounding context on different levels. The theoretical frame of reference is provided by a modified model of Bronfenbrenners Development Ecology. The study demonstrates how the Development Ecology model in a modified and developed form can make a constructive contribution to understanding a profession undergoing change. In this study, it is also shown how the Development Ecology model can be used in two various societal and organisational contexts. The study also shows how professional autonomy is conditional given certain organisational and societal frameworks. Finally, in the study it is shown that entrepreneurship and learning are closely linked to each other and that knowledge acquisition is about meetings on different levels where the interplay between the individual and internal driving forces is essential.

ISBN/ISSN 978-91-86295-07-3/ 1651-4513

MALMÖ HÖGSKOLA
205 06 MALMÖ, SWEDEN
WWW.MAH.SE